

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Филозофски факултет

Втор циклус студии

Меѓународни односи: Дипломатија

Магистерски труд

Надворешната политика на Венецуела и светската енергетска криза

Кандидат:

Кристина Станковска

Ментор:

проф. д-р Рина Киркова

Скопје, 2024

Содржина:

ПРВА ГЛАВА

1. Вовед.....	9
1.1 Формулирање на предметот на истражување.....	11
1.2 Предмет на истражување.....	16
1.3 Дефинирање на основни поими на предметот на истражување	17
1.4 Истражувачки прашања.....	20
1.5 Цели на истражувањето.....	21
1.6 Хипотези на истражувањето.....	21
1.6.1 Општа хипотеза.....	21
1.6.2 Посебни хипотези.....	22
1.7 Варијабли на истражувањето.....	22
1.8 Методи на истражувањето.....	22
1.9 Општествена оправданост на истражувањето.....	24

ВТОРА ГЛАВА

2. Влијанието на Хуго Чавез врз политичкиот живот во Венецуела.....	26
2.1 Надворешната политика на Хуго Чавез кон САД.....	29
2.2 Нафтената дипломатија на Венецуела.....	30
2.3 Тензиите помеѓу Венецуела и Соединетите Американски Држави.....	32

ТРЕТА ГЛАВА

3. Анализа на приватната и на јавната личност на Николас Мадуро.....	35
3.1 Домашната политика на Мадуро.....	43
3.1.1 Економијата на Венецуела за време на првиот претседателски мандат на Мадуро.....	45

3.1.2 Вториот претседателски мандат на Мадуро: 2019-денес.....	48
3.1.3 Економската и хуманитарна криза во Венецуела.....	50
3.1.4 Одговорот на САД на кризата во Венецуела.....	52
3.2 Надворешната политика на Мадуро.....	54
3.2.1 Трите странски актери кои безусловно го поддржуваат режимот на Мадуро.....	55
3.2.2 Латиноамериканската толеранција на нелиберализмот.....	60

ЧЕТВРТА ГЛАВА

4. Надворешната политика на САД кон Венецуела.....	63
4.1 Санкциите на САД кон Венецуела.....	65
4.1.1 Влијанието на санкциите.....	66
4.2 Други аспекти на надворешната политика на САД кон Венецуела.....	71

ПЕТТА ГЛАВА

5. Светската енергетска криза.....	78
5.1 Што ја предизвика светската енергетска криза?.....	79
5.2 Посебен осврт на глобалното влијание на руската инвазија во Украина како причинител за појава на енергетската криза.....	80
5.3 Ширење на светската енергетска криза во Европа, Азија и Блискиот Исток....	83
5.4 Обидите на државите на светско ниво да се стави крај на енергетската криза.....	85
5.5 Мерките за подобрена енергетска политика на краток, среден и долг рок.....	86
5.5.1 Мерките на краток рок (3-12 месеци).....	87
5.5.2 Мерките на среден рок (1-4 години).....	92
5.5.3 Мерките на долг рок.....	96

ШЕСТА ГЛАВА

6. Промени во односот на САД и државите од ЕУ кон Венецуела и Латинска Америка по воената интервенција на Русија во Украина.....	104
6.1 Првите последици од воената интервенција во Украина во Латинска Америка.....	110
6.2 Дилеми за можната еволуција во односот меѓу Европската Унија и Латинска Америка.....	111
6.3 Обидот за одмрзнување на односите меѓу САД и Венецуела.....	112

СЕДМА ГЛАВА

7. Односот на Венецуела и Русија денес.....	115
7.1 Можно преориентирање на Венецуела од Русија кон САД.....	119

ОСМА ГЛАВА

8. Венецуела во 2023 година: можност за промена на политичкото уредување со поддршка на САД.....	123
8.1 Стратешко трпение.....	125
8.2 Позадина на преговорите.....	126
8.2.1 Подготовка на преговорите.....	127
8.2.2 Стимулации за зајакнување на преговорите.....	129
8.2.3 Управување со очекувањата.....	131
8.2.4 Стратегии за преговарање.....	132
8.2.5 Завршување на обидот да се принуди промена на режимот.....	133
8.2 Процесот на преговарање.....	133
8.2.1 Демократски соживот.....	135
8.2.2 Барањата за ефективно преговарање.....	135
8.2.3 Други важни актери во преговарачкиот процес.....	136
8.2.4 Заштита на преговарачкиот процес.....	137

8.3 Специјалните улоги на демократиите на САД и Латинска Америка	138
8.4 Преземање одговорност за мирни демократски промени.....	140

ДЕВЕТТА ГЛАВА

9. Подобрувањето на односот меѓу САД и Венецуела и новите области на соработка меѓу двете држави.....	141
9.1 Можен крај на светската енергетска криза.....	142
10. Заклучок.....	146
Библиографија.....	149

"Venezuela's Foreign Policy and the World Energy Crisis"

Abstract

The world is facing a major crisis when it comes to energy supply. Despite decades of efforts to reduce dependence on fossil fuels, countries around the world continue to use coal, oil and gas widely to power their economies. Energy prices hit record highs in 2022, particularly as a result of Russia's invasion of Ukraine and its use of gas supplies as a weapon of war. The wholesale price of electricity on the EU internal market is directly linked to the price of gas – which is mostly imported. For this purpose, one of the many options for supplying Europe with natural gas is if it is introduced from Venezuela. Venezuela has the second largest natural gas reserves in the Western Hemisphere at 5.7 trillion cubic meters, equal to 3.1% of global reserves. Revenues from this source amounted to 50% of its GDP and almost 96% of all its exports. In order to ensure the supply of gas from Venezuela to European countries, it is necessary to reduce the sanctions on Venezuela regarding the export of gas by the United States. As a consequence of this, the Spanish oil company Repsol and the Italian Eni in cooperation with the American company Chevron started distributing the oil from Venezuela in Europe.

In the framework of this master's thesis, through the conducted research it is shown the importance of maintaining good bilateral relations between Venezuela and the United States in view of the current world energy crisis. In the focus of the research itself are presented the positive outcomes of improving the relationship between the USA and Venezuela and how this helps to supply European countries with gas and oil more easily, in order to ensure a quality of life for their citizens. It also highlights the need to find alternative sources of energy and methods to avoid the energy crisis so that it does not happen again in the future. The obtained results lead to the conclusion that a change of the political regime of Nicolás Maduro is possible - from non-democratic to democratic.

Keywords: foreign policy, bilateral diplomacy, dependency theory in international relations, world energy crisis.

Надворешната политика на Венецуела и светската енергетска криза

Апстракт

Светот се соочува со голема криза кога е во прашање снабдувањето со енергија. И покрај децениските обиди да се намали зависноста од фосилни горива, државите низ светот продолжуваат со широко распространета употреба на јаглен, нафта и гас за да ги подобрат своите економии. Цените на енергијата достигнаа највисоки нивоа во 2022 година, особено како последица на руската инвазија врз Украина и нејзината употреба на снабдувањето со гас како воено оружје. Големопродажната цена на електричната енергија на внатрешниот пазар на ЕУ е директно поврзана со цената на гасот – кој претежно се увезува. За таа цел, една од многуте опции за снабдување на Европа со природен гас е доколку тој се воведо од Венецуела. Во Венецуела се наоѓаат вторите по големина резерви на природен гас на западната хемисфера со 5,7 трилиони кубни метри, што е еднакво на 3,1% од глобалните резерви. Приходите од овој извор изнесуваа 50% од нејзиниот БДП и речиси 96% од целиот нејзин извоз. Со цел да се обезбеди снабдување со гас од Венецуела до европските земји, потребно е да се намалат санкциите врз Венецуела во однос на извозот на гас од страна на САД. Како последица на ова, шпанската нафтена компанија „Репсол“ и италијанската „Ени“ во соработка со американската „Шеврон“ започнаа со дистрибуција на нафтата од Венецуела во Европа.

Во рамките на овој магистерски труд, преку спроведеното истражување, е прикажана важноста за одржување на добрите билатерални односи меѓу Венецуела и САД во поглед на моменталната светска енергетска криза. Во фокусот на самото истражување се претставени позитивните исходи од подобрување на односот помеѓу САД и Венецуела и како тоа им помага на европските земји за полесно снабдување со гас и нафта, со цел обезбедување квалитетен живот за нивните граѓани. Исто така се истакнува потребата од наоѓање на алтернативни извори на енергија и методи за избегнување на енергетската криза

за да не се повтори во иднина. Добиените резултати доведуваат до заклучок и дека е можна промена на политичкиот режим на Николас Мадуро - од недемократски во демократски.

Клучни зборови: надворешна политика, билатерална дипломатија, теорија на зависност во меѓународните односи, светска енергетска криза.

ПРВА ГЛАВА

1. Вовед

Во денешниот меѓусебно поврзан свет, меѓународните односи и надворешните политики играат клучна улога во обликувањето на динамиката меѓу нациите. Еден таков интригантен однос е оној на Венецуела и Соединетите Американски Држави, кој се карактеризира со сложеност и значајни импликации за светската енергетска криза. Овој магистерски труд има за цел да ја истражи надворешната политика на Венецуела кон САД во контекст на светската енергетска криза, расветлувајќи ги повеќеслојните интеракции помеѓу овие два актера.

Венецуела, со своите изобилни резерви на нафта и гас, има истакната позиција на меѓународниот енергетски пазар. Нафтените ресурси на земјата не само што ја поттикнаа сопствената економија, туку и ја направија Венецуела клучен играч во глобалниот енергетски сектор. Спротивно на тоа, САД, како најголем потрошувач на енергетски ресурси на глобално ниво, во голема мера се потпираат на увозот на нафта за да го одржат својот економски раст. Оваа сложена меѓузависност меѓу енергетските ресурси на Венецуела и енергетските потреби на САД долго време беше значаен фактор што влијае на нивните билатерални односи. Понатаму, светската енергетска криза претставува критична загриженост во последниве години. Зголемените глобални барања за енергија, заедно со потребата за почисти и одржливи енергетски алтернативи, создадоа итноост за решавање на предизвиците што ги носи оваа криза. Како главен извозник на нафта, одлуките за надворешна политика на Венецуела можат значително да влијаат на глобалната енергетска динамика, особено во делот на Европа. Светската енергетска криза воведи мноштво предизвици, како што се: промената на глобалната побарувачка, флукуирачките цени на нафтата и појавата на алтернативни извори на енергија. Овие предизвици ја принудија Венецуела да ги преиспита своите стратегии за надворешна политика, особено во односот со САД, клучен потрошувач и геополитички играч во енергетскиот пејзаж.

Сложените и динамични односи меѓу Венецуела и САД, во контекст на оваа светска енергетска криза, претставуваат интригантна тема за истражување и анализа. Целта на овој

магистерски труд е да навлезе во надворешната политика на Венецуела кон САД во периодот кој се карактеризира со светска енергетска криза, но и онаа за време на претходниот претседател на државата - Хуго Чавез. Ставот на Венецуела кон САД во однос на прашањата поврзани со енергијата, геополитиката и економската меѓузависност се испитани и оценети во светло на еволутивната динамика на енергетската криза.

Понатаму, за потребите на овој труд беа истражени потенцијалните импликации и последици од одлуките на надворешната политика на Венецуела врз нејзината домашна стабилност, меѓународната положба и пошироката регионална динамика. Исто така, во трудот се објаснува дали политиките на Венецуела придонесуваат за подобрување на нејзината политика, промовирање на економската отпорност или влошување на постојните политички и економски предизвици.

За да се постигнат овие цели, ова истражување се базирало на комбинација од примарни и секундарни извори, вклучувајќи официјални владини документи, изјави за политики, дипломатски комуникации, академска литература и експертски анализи. Со примена на ригорозна аналитичка рамка, верувам дека оваа теза ќе придонесе за постојното знаење за сложените односи меѓу Венецуела и САД, расветлувајќи ја динамиката на донесување одлуки во надворешната политика во време на светска енергетска криза.

Овој магистерски труд има за цел да даде сеопфатна анализа на надворешната политика на Венецуела кон САД за време на светската енергетска криза. Со испитување на интеракцијата помеѓу енергијата, геополитиката и економската меѓузависност, ова истражување се обидува да ги открие мотивациите, размислувањата и последиците од политичките избори на Венецуела. Се надевам дека овој магистерски труд ќе придонесе за подлабоко разбирање на комплексноста, својствена за донесувањето одлуки во надворешната политика во време на глобални енергетски кризи, како и ќе понуди увид во потенцијалните идни траектории на односите на Венецуела со САД во овој предизвикувачки контекст.

1.1 Формулирање на предметот на истражување

Цените на енергијата достигнаа највисоки нивоа во 2022 година, особено како последица на руската инвазија на Украина и нејзината употреба на снабдувањето со гас како воено оружје. Големопродажната цена на електричната енергија на внатрешниот пазар на ЕУ е директно поврзана со цената на гасот – кој претежно се увезува. Намерното намалување на испораките на гас од страна на Русија е главната причина за неодамнешното вртоглаво зголемување на цените на бензинот во ЕУ, што влијаеше на цената на електричната енергија произведена во електраните на гас и влијаеше на цените на електричната енергија во целина. Цените на природниот гас надминаа 3.100 долари за 1.000 кубни метри во средината на август 2022 година, што претставува зголемување од 61% во однос на истото време минатата година. По оваа цена, многу електрани не можат да си дозволат долго да работат. Како последица на зголемената цена на влезните горива, референтните цени на електричната енергија во Европа се зголемија за речиси 300% во 2022 година, соборувајќи ги сите претходни рекорди. Земени заедно, цените на енергијата се десет пати повисоки од петгодишниот просек.

Најлошото допрва доаѓа. Заменик-претседателот на рускиот совет за безбедност, Дмитриј Медведев, на 28 август 2022 година се закани дека цената на бензинот ќе достигне 5.000 долари/1000 м³ во наредниот период. Европскиот континент е далеку од подготвен да се соочи успешно со овој предизвик. За време на топлите периоди опремата потребна за ладење троши електрична енергија, која може да се генерира од природен гас, ветер или сончева енергија, јаглен, геотермални материји, биомаса или нуклеарна енергија. Спротивно на тоа, во студеното време - „грејната сезона“ - потрошувачката главно се црпи од фосилните горива, особено од природниот гас и од нафтата, бидејќи повеќето системи за греење сè уште се на гориво. Како и секоја година, побарувачката за природен гас на тој начин драстично се зголемува во зима. Со оглед на тоа што Европа зависи од руски увоз за над 40% од потребите за гас, и 46% за јаглен и 27% за нафта, Путин има многу моќ. И оваа година, се чини, дека работите нема да одат во корист на добивањето на нафтата и гасот од Русија.

„Газпром“, руската државна компанија за природен гас, постепено го ограничува извозот на гас во Европа од 2021 година, во обид преку енергијата да ја воспостави својата доминантност кон противниците на Путин, перципираните непријатели и некогашните советски сателитски држави, вклучително и Украина. Последователните тешкотии потоа беа искористени за поттикнување на фрактури во НАТО и во другите западни сојузи. Ова не е нова тактика за ослабување на непријателските држави, но тој ја применува со голема внимателност. Надежите дека зависноста на Русија од европските енергетски пазари - повеќе од 120 милијарди долари приходи во последните десет години - ќе го спречи Путин од таков драстичен чекор беа очигледно погрешни. Се чини дека тој очигледно е подготвен да ја жртвува економската благосостојба на сопствената земја за да ѝ се спротивстави на Европа. Многу експерти, меѓу кои и Меѓународниот монетарен фонд, сега сметаат дека целосното прекинување на извозот на руски гас во Европа е веродостојно сценарио.

Многу други мислат дека наскоро ќе се случи, а доказите се зголемуваат. „Газпром“ исто така одлучи да пренасочува повеќе од својот гас во Кина наместо во Европа. Извозот преку гасоводот „Моќта на Сибир“, кој оди од Сибир до источна Кина, е зголемен за 61% во однос на 2021 година, а од јули 2022 година дневното количество е неверојатно, соборувајќи 300% над она што Русија договорно треба да го снабдува. Ако Русија го прекине целосно снабдувањето со гасот - европските последици ќе бидат огромни, а глобалните економски последици би можеле да бидат трагични.

Се очекува цената на енергијата во ЕУ да продолжи да остане висока во наредните месеци, бидејќи е потребно време да се заменат испораките на руски гас со испораки од други извори на ЕУ. Затоа, земјите од ЕУ усвоија итна регулатива за да се справат со високите цени на енергијата и да им помогнат на граѓаните и бизнисите кои се најпогодени од енергетската криза.

Во меѓувреме, извозот на природен гас преку други цевководи кон Европа е запрен или намален. За таа цел, една од многуте опции за снабдување на Европа со природен гас е доколку истиот се воведо од Венецуела. Во Венецуела се наоѓаат вторите по големина резерви на природен гас на западната хемисфера со 5,7 трилиони кубни метри, што е

еднакво на 3,1% од глобалните резерви. Приходите од овој извор изнесуваа 50% од нејзиниот БДП и речиси 96% од целиот нејзин извоз.

Сепак, голем дел од тие резерви се состојат од помалку конвенционални и потешки за извлекување видови сурова нафта. Експлоатацијата на тие нафтени полиња бара многу поголеми трошоци и употреба на посоефицицирана технологија. Видовите сурова нафта пронајдени на овие полиња се во цврста состојба што бара нејзино разредување пред транспортот и дополнителното рафинирање. Тие можат да се користат само откако ќе се измешаат со полесната сурова нафта. Вкупните трошоци се зголемуваат заради дополнителните барања за употреба на увезена полесна сурова нафта од странство за извоз на нејзиниот производ на глобалниот пазар. Пред воведувањето на санкциите, Венецуела најголем дел од своите испораки ги добиваше од САД. Ова двојно потпирање и на увозот и на извозот на нафта ја прави венецуелската економија исклучително чувствителна на глобалните цени на нафтата. Исто така, од 2011 година производството на нафта во Венецуела е во надолен тренд главно поради неефикасното управување, недостигот на инвестиции, недостигот на квалификувана работна сила и влијанието на санкциите од САД. Инфраструктурата е дотраена и застарена до тој степен што целосното продолжување на производството би можело да се постигне најрано за неколку месеци. Покрај тоа, поради американските и европските санкции, наметнати во 2017 година и продолжени во 2019 година, нафтата произведена од венецуелската нафтена компанија ПДВСА повеќе не можеше да се продава во Европа и во другите западни земји. Вашингтон ги замрзна сите владини средства во САД и им забрани на американските и меѓународните компании да склучуваат какви било деловни зделки со Каракас. Овие мерки имаа за цел да го поткопаат режимот на Николас Мадуро, кој ја држеше својата контрола на власт на недемократски начин додека вршеше кршење на човековите права, а тоа сè уште го прави.

Во новиот пејзаж на меѓународните односи, дефиниран со последиците од руската инвазија врз Украина и енергетските санкции, Венецуела повторно се смета за потенцијален снабдувач на природен гас и нафта за САД и Европа. Во март 2022 година американските високи претставници имаа средба со претседателот на Венецуела - Николас Мадуро, со што

се покажа желба за подобрување на односите САД - Венецуела. Меѓу другите теми, разговорите се однесуваа на изгледите за зголемен извоз на венецуелска нафта.

Италијанската нафтена компанија „Ени“ и шпанската „Репсол“, откако добија зелено светло од американскиот Стејт департамент, ги направиле првите набавки на венецуелска нафта. Европа на почетокот на јули 2022 година прими пратка со брод изнајмен од „Ени“. Овие нови залихи треба да ја пополнат празнината создадена од намалениот увоз од Русија.

Во поширока смисла, вклучувањето на Венецуела на пазарот е важен чекор кон потенцијална нормализација на односите меѓу Каракас и Вашингтон, што ќе овозможи поголема пристапност на гасот од Венецуела исто така и за европските држави и за Македонија. Олеснувањето на санкциите е одлична вест за европските компании, иако е важно да се напоми дека количеството нафта што се очекува да тече на пазарот нема да ја врати целосната енергетска сигурност, ниту пак значително ќе влијае на глобалните цени на нафтата. Според најоптимистичките сценарија ќе се овозможи маргинално подобрување и нема да ја компензира загубата на нафтата од Русија што стигнуваше до Европа пред војната.

Оттука, можното решение, потпирајќи се на поголем увоз од Венецуела, е проблематично и би барало дополнителни напори, како и претходни инвестиции. Прво, во моментот Венецуела нема можности значително да го зголеми своето производство. Второ, како што беше споменато претходно, венецуелската нафта бара дополнително рафинирање и нејзиниот транспорт доаѓа со дополнителни барања поврзани со употребата на соодветна технологија. Како последица на тоа, европската инфраструктура ќе мора да претрпи значителни промени за да се приспособат пратките на венецуелска нафта. Повеќето европски рафинерии не се погодни за таков тип на сурова нафта. Покрај тоа, речиси е невозможно санкциите да бидат целосно поништени бидејќи режимот на Мадуро сè уште се смета за недемократски меѓу американските и европските креатори на политиката. Руското и кубанското присуство во земјата е уште една пречка што треба да се надмине за разговорите да продолжат.

И покрај сите фактори кои се споменати погоре, целосното укинување на санкциите за венецуелскиот енергетски и финансиски сектор во моментов не се зема предвид. Администрацијата на Бајден јасно стави до знаење дека секое пошироко олеснување на санкциите ќе биде условено со договор меѓу режимот на Мадуро и опозицијата. Преговорите изгледаат тешки поради неподготвеноста на Мадуро да им даде на западните земји поголеми отстапки и да не се појави на меѓународната сцена како слаб играч. Многу е веројатно дека САД ќе сакаат да ги задржат повеќето санкции на сила пред изборите во Венецуела во 2024 година со цел да го задржат притисокот врз актуелната влада да ја врати демократијата во изборниот процес.

Наведеното досега нè воведува во формулирањето на предметот на овој труд. Имено, во рамките на овој труд, истражувањето ќе се насочи кон анализирање на надворешната политика на Венецуела најмногу кон САД и во одреден дел кон Русија во поглед на моменталната светска енергетска криза. Во фокусот на самото истражување е да се види дали непријателските односи помеѓу САД и Венецуела можат да се подобрат во време на криза и истите да овозможат полесно снабдување со гас и нафта за европските земји со цел обезбедување на квалитетен живот за нивните граѓани.

Притоа ќе се анализира внатрешното државно уредување на Венецуела, администрацијата, ликот и политичката идеологија на Николас Мадуро – како диктатор на државата која служи како заштитник на криминалот и попречува ширење на демократските вредности. Во таа насока ќе се обрне внимание на состојбите во изминативе години, последиците од водењето на надворешна политика спротивна на демократските принципи за државите низ светот, преку наметнатите санкции.

Исто така, ќе се истражуваат основните услови за воспоставување на пријателски односи меѓу државите во меѓународниот систем со цел ефикасно управување со меѓународните економски политики и важноста од постоење на повеќе извори на енергија и гас кои ќе бидат достапни за европските држави во случај на неочекувани промени во меѓународните односи.

1.2 Предмет на истражување

Предмет на ова истражување ќе биде надворешната политика на Венецуела кон САД и во одреден дел кон Русија. Посебно внимание ќе се посвети на односот помеѓу Венецуела и САД во обид да се анализира дали долгогодишните непријателски односи помеѓу овие држави можат да се подобрат во време на светска енергетска криза. Исто така, од голема важност е да се процени дали подобрувањето на нивните односи ќе донесе бенефити и за европските земји и дали тие ќе можат да дојдат до гасот на Венецуела на овој начин со цел да ја подобрат својата економската состојба и да овозможат достоинствен живот за нивните граѓани.

Исто така, големо внимание ќе се посвети и на анализа на причините за појавата на светската енергетска криза, наоѓањето на алтернативни извори на гас и методи за нејзино избегнување за да не се повтори во иднина.

Понатаму, истражувањето ќе се продлабочи со историската перспектива на позицијата на Венецуела во меѓународниот систем, нејзината внатрешна политика, како таа од држава со многу важни природни ресурси и економски стабилна земја се претвори во земја заштитник на криминалот, корупцијата и недемократското владеење.

Со оглед на фактот дека државите во светот се меѓусебно зависни, ќе бидат анализирани и можностите за воспоставување на светски поредок заснован на добри билатерални односи и дадени предлози како тоа може да се оствари, како и можноста за промена на политичкиот режим на Николас Мадуро - од недемократски во демократски.

1.3 Дефинирање на основни поими на предметот на истражување

➤ Поим за надворешна политика

Надворешна политика е поим кој означува надворешно-политички активности на владата како одлуки, програми, стратегии и дела кои се однесуваат на надворешно-политичките субјекти и работи, пред сè со други држави или меѓународните организации. Главни правци на надворешната политика се билатералната и мултилатералната политика и програмите за заштита и промоција на дефинираните надворешно-политички цели и интереси на една држава на меѓународен план, односно во меѓународните односи. Надворешните политики се развиваат и се под влијание на голем број фактори како: околностите во кои се наоѓа државата во голем број области, вклучително и географски, финансиски, политички; однесувањето и надворешната политика на другите земји; состојбата на меѓународниот поредок и работите пошироко (на пример, дали има војна или немири? Дали има трговски сојузи што треба да се земат предвид?); планови за напредок, како што е економскиот или технолошкиот напредок. Надворешната политика на една држава вообичаено е во согласност со нејзината внатрешна политика. Заедно, двете политики се дополнуваат една со друга и работат на зајакнување на позицијата на земјата внатре и надвор од нејзините граници.

➤ Поим за билатерална дипломатија

Билатерална дипломатија е клучен градежен блок на меѓународните односи кој ги опфаќа односите меѓу матичната земја и поединечна странска држава. Таа е самото јадро на управувањето со надворешните односи. Соработката се заснова на согласност и во рамките на нормите на меѓународното право. Претставува главна задача на министерствата за надворешни работи, амбасадите и конзулатите. Билатералната дипломатија се однесува на работење со поединечни странски држави на различни теми за да ги унапреди сопствените домашни и меѓународни цели. Препознавањето на разликите и преземањето навремена акција за минимизирање на можните проблеми се од клучно значење. Безбедноста е прва грижа на секоја држава и таа е во основата на надворешната политика.

Ефикасноста на билатералниот дипломатски ангажман на една земја често се подобрува со вклучување во регионални и мултилатерални рамки, нагласувајќи ја конвергентната природа на модерната дипломатија. Учеството во регионални и мултилатерални рамки ги поддржува целите на билатералната дипломатија преку зголемување на капацитетот на земјата да одговори на регионалните и глобалните можности и предизвици.

➤ Поим за теорија на зависност во меѓународните односи

Теорија на зависност во меѓународните односи претставува дел од марксистичката идеологија и се однесува на првиот латиноамерикански пристап кон развојот и позиционирањето на државите во меѓународните односи. Главни претставници на оваа теорија се: Раул Пребиш, Селсо Фуртадо, Фернандо Хенрике Кардосо, Енцо Фалето, Теотонио дос Сантос, Руј Марини и Самир Амин. Теоријата на зависност има за цел да разбере зошто некои земји, особено оние во Латинска Америка, не го постигнаа истото ниво на развој како другите региони, на пример Западна Европа. Врз основа на теоретски и емпириски истражувања, централната хипотеза е дека оваа неразвиеност е резултат на историските економски односи, односно неразвиеноста е производ на економската динамика што ја остваруваат централните капиталистички економии кои го ограничуваат изборот на периферните земји и ги спречуваат да се насочат кон автономниот развој. Од оваа перспектива, периферните земји би требало да преземат потчинета и зависна улога во услови на постоење на глобален капитализам и меѓународна поделба на трудот.

➤ Поим за светска енергетска криза

Светската енергетска криза започна како последица на пандемијата со ковид-19 во 2021 година, при што голем дел од светот се соочуваше со недостиг и зголемени цени на пазарите на нафта, гас и електрична енергија. Кризата беше предизвикана од различни економски фактори, недостиг на работна сила, спорови, климатски промени, а подоцна беше надополнета со руската инвазија на Украина во 2022 година. Зошто е погодено светското население со инвазијата на Украина? Бидејќи украинската криза не е само војна помеѓу две држави, туку војна помеѓу две многу важни алки во глобалните синџири на снабдување.

Русија е најголемиот извозник на гас, втор најголем извозник на нафта, важен извозник на метали, додека заедно со Украина се едни од најголемите извозници на жито во светот. Недостигот на гас особено резултираше со зголемување на цените на храната и зголемување на употребата на јаглен. Цената на барел нафта за првпат од 2008 година се искачи на над 130 долари за барел. Она што како најголем предизвик се исправи пред креаторите на политиките, секако, беше ситуацијата во Украина која придонесе за кулминација на ценовните притисоци на примарните производи на светските берзи. Овие ценовни притисоци започнаа во 2021 година, или познати во јавноста како енергетска криза. На почетокот на пандемијата 2019-2020 година имаше голем пад на побарувачката на енергија и како резултат на тоа дојде до соодветно намалување на производството на нафта. Кога економиите почнаа да функционираат во рамки на „новото нормално“, производителите бавно реагираа на закрепнувањето на побарувачката.

Истовремено имаше повеќе локални случувања во контекст на енергетската криза. На пример, Кина на крајот од 2020 година целосно го блокираше увозот на јаглен од Австралија. На Бразил, пак, кој две третини од својата електрична енергија ја добива од хидроцентрали, му се случи најголемата суша во изминатиот век. Истовремено, тука се и залагањата за зелена енергија и намалувањето на емисиите на CO₂ во Европската Унија. Околу една петтина од зголемувањето на цената на електричната енергија може да се припише на напорите за намалување на емисиите на јаглерод диоксид. Растот на цената на енергијата на светските берзи, вклучително и на други примарни производи, ги подгреа вкупните ценовни притисоци кои преку меѓународните пазари се прелеаја во националните економии. Сега, тие притисоци, како резултат на кулминацијата на руско-украинската криза, стануваат сè посилни.

1.4 Истражувачки прашања

Целта на овој труд е да одговори на прашањата кои произлегуваат од анализата на нарушените меѓународни односи, нивното подобрување со цел разрешување на светската енергетска криза и снабдување со гас на европските држави.

1. Кој е ставот на надворешната политика на Венецуела кон САД и обратно?
2. Дали постои можност за подобрување на односите меѓу САД и Венецуела?
3. Како Русија може да влијае на подобрување или влошувањето на односите меѓу САД и Венецуела?
4. Дали подобрувањето на односите помеѓу САД и Венецуела може да придонесе до снабдувањето со гас на европските држави во време на светска енергетска криза?
5. Како се воспоставуваат добри меѓународни односи и нивното влијание.
6. Дали подобрувањето на односите меѓу САД и Венецуела ќе придонесе кон демократизирање на политичкиот систем во Венецуела?
7. Дали со решавање на спорот меѓу САД и Венецуела и извозот на гас во Европа ќе се стави крај на светската енергетска криза?
8. Доколку од веќе научените лекции сме виделе дека при големи конфликти една држава може да се преориентира и да се приклони кон друг блок наспроти првично одбраниот (Италија во Првата светска војна, СССР во Втората светска војна), дали тоа можеме да го очекуваме од Венецуела која од долгогодишен пријател на Русија, сега ќе се насочи кон САД?
9. Дали подобрувањето на односите САД – Венецуела ќе придонесе до подобрување на економската состојба во Венецуела и до ставање крај на хуманитарната криза?

1.5 Цели на истражувањето

Разгледувајќи ги истражувачките прашања на овој труд може да се заклучи дека главна цел на ова истражување ќе биде да се види дали подобрувањето на билатералните односи помеѓу две држави може да придонесе до разрешување на светската енергетска криза. Со оглед на фактот дека живееме во меѓународен поредок во кој државите се меѓусебно зависни, потребно е да се најдат начини како тие ќе соработуваат на политички и економски план со помош на демократско владеење. Како дел од ова истражување ќе се анализираат и последиците од недемократското владеење на режимот во Венецуела, потребата за негово опстојување и дали постои можност да дојде до некаква промена. Исто така ќе видиме дали во услови кога светот се наоѓа во криза, можно е да се случи промена на позицијата на Венецуела од Русија кон САД со цел воспоставување на нови извори на гас и нафта во светски рамки.

1.6 Хипотези на истражувањето

Податоците добиени во ова истражување треба да ни овозможат да ги потврдиме или елиминираме следните хипотези.

1.6.1 Општа хипотеза

Врз основа на поставените цели на истражувањето, би ја поставиле следнава општа хипотеза:

Непријателските односи помеѓу САД и Венецуела можат да се подобрат и да придонесат за ставање крај на светската енергетска криза, а можно е и целосно преориентирање на Венецуела кон САД.

1.6.2 Посебни хипотези

- Подобрувањето на билатералните односи САД – Венецуела има влијание врз подобрувањето на економската состојба на Венецуела и може да придонесе до ставање крај на хуманитарната криза;
- Можат да се најдат алтернативни извори на гас и енергија во услови на конфликт;
- Можно е воспоставување на демократско владеење во Венецуела по долги години недемократско владеење.

1.7 Варијабли на истражувањето

Како независна варијабла се појавува светската енергетска криза која постои и е константна.

Зависна варијабла е надворешната политика на Венецуела кон САД. Во зависност од тоа каква ќе биде таа, зависи и дали ќе се стави крај или ќе се продолжи светската енергетска криза.

1.8 Методи на истражувањето

Начинот на кој ќе биде изведено истражувањето за овој магистерски труд ќе се темели на квалитативната анализа на различни релевантни текстуални содржини. Од ваквата анализа ќе произлезат заклучоци кои ќе помогнат во објаснувањето за постоење на желба и напор да се подобрат односите помеѓу САД и Венецуела и како тие можат да влијаат врз разрешувањето на светската енергетска криза.

Дескриптивен метод – ќе се користи за опишување на улогата на Венецуела во надворешните односи и зошто односите со САД денес се такви какви што се. Овој метод ќе се примени и за конкретно опишување на ликот на Николас Мадуро, неговото детство,

идеологија и доаѓање на власт за да можеме подобро да разбереме како овие работи влијаеја врз начинот на донесување на одлуки на домашно и меѓународно ниво и ја доведоа Венецуела до економска и хуманитарна криза.

Компаративен метод - ќе се користи во сите случаи кога ќе биде потребно да се споредуваат податоци од слични ситуации. Со оглед на фактот дека во минатото постоеле и други случаи кога државите се преориентирале кон одреден блок, во овој труд преку компаративна анализа ќе се обидеме да видиме дали може да дојде до промена на наклонетоста на Венецуела кон Русија и таа да се пренасочи кон поддршка и политичка и економска соработка со САД.

Метод на историска анализа – ќе биде употребен со цел да се даде јасна слика на билатералните односи на Венецуела и САД во минатото, зошто и како дошло до нивно заладување, дали можело да се направи нешто за тоа да се спречи и историски приказ на политичкиот режим на претходникот на Мадуро - Хуго Чавез во Венецуела, негативните последици кои тој ги оставил и ги наследила администрацијата на Мадуро, како и економските состојби.

Анализа на содржина – предвидува анализа на меѓународните документи, официјални извештаи за надворешната политика на Венецуела и САД, анализа на изјавите на официјалните претставници на Венецуела, САД и европските држави. Се предвидува и анализа на научни трудови со иста и слична тематика.

Ќе се користат и други методи во согласност со оценетите потреби и можности (анкети, интервјуа итн.).

1.9 Општествена оправданост на истражувањето

Европските држави се соочуваат со исклучително сериозен предизвик за тоа како ќе се соочат со последиците од светската енергетска криза. Веќе е сосема извесно дека ќе нема доволно гас, кој е основниот енергент не само за индустријата туку и за домаќинствата. Пазарот со енергенти се најде во ваква состојба веднаш по почетокот на конфликтот во Украина и санкциите што кон Русија ги наметнаа повеќето европски земји, во надеж дека тоа ќе ја натера официјална Москва да ги прекине воените дејства. Но наместо тоа, Русија донесе одлука сериозно да ја ограничи, а некаде и сосема да ја запре испораката на гас и нафта кон Европа. Последиците од ваквиот развој на настаните се несогледливи, бидејќи европските земји, едноставно, не се во можност за толку краток период да се преориентираат на други извори на снабдување.

Како резултат на ова, државите од Европа се во потрага по решенија за надминување на светската енергетска криза и наоѓање на нови држави кои ќе спроведуваат гас на европска територија. Во моментот ситуацијата на светско ниво е алармантна, цените на берзите се превисоки, постои реален проблем со недостаток на електрична енергија во Европа. Војната што се води во Украина комплетно ги наруши пазарите на снабдување со гас и соодветно на тоа со електрична енергија и други енергенти и суровини. Додека европските земји подготвуваат нови планови за справување со светската енергетска криза, како на пример зголемено производство на сопствена енергија, потребно е да соочат со последиците од сегашна ситуација и да не дозволат нивните граѓани да останат без електрична енергија и да можат да водат достоинствен живот.

Една од потенцијалните држави од која би можела да се транспортира гасот во Европа е Венецуела. Постојат одредени тешкотии зошто ова директно не може да се направи, а се должи на санкциите на европските држави и САД врз Венецуела. Потребно е почнување на процес за подобрување на односите меѓу овие држави и Венецуела, како би дошло до можно надминување на светската енергетска криза. Со оглед на тоа дека Европа нема гасоводи кои ја поврзуваат со Венецуела, транспортот на гас би морал да оди преку САД. За сето ова да

се оствари, потребно е водење на подобра надворешна политика меѓу САД и Венецуела, која би имала позитивни последици и за земјите од Европа.

Општествената и научна оправданост на овој труд е во потребата да се прикажат можностите на политички и економски план кои произлегуваат за Венецуела и САД од постоење на добри билатерални односи меѓу државите. Потребно е пронаоѓање на алтернативни извори на гас и енергија во време на светска енергетска криза, како и избегнување на економски колапс на државите од Европа. Всушност, од големо значење ќе биде да се пронајдат начини за поголема соработка помеѓу САД и Венецуела, со цел изнаоѓање на нови решенија и избегнување на нови конфликти меѓу двете држави.

ВТОРА ГЛАВА

2. Влијанието на Хуго Чавез врз политичкиот живот во Венецуела

Откако Карлос Андрес Перез и Рафаел Калдера се откажаа од своите предизборни ветувања за време на претседателските избори во Венецуела и преминаа кон поддршка на неолибералната политика, Хуго Чавез стана официјално првиот избран латиноамерикански претседател уште од времето на Алан Гарсија (Перу), кој му пркосел на владејачкиот неолиберален светски поредок. Тогашниот претседател на Венецуела, Хуго Чавез беше наречен новиот Боливар, новиот Кастро, популист, авторитарен диктатор, харизматичен лидер и лукав политичар. Тој дојде на власт во 1998 година по серија зачудувачки изборни победи, среде економски хаос и политички имобилизам што ја карактеризираше Венецуела во изминатата деценија.

Голем број фактори ја објаснуваат трансформацијата на воениот полковник во политички лидер:

Прво, неговата харизма. Чавез започна да го формира својот силен популистички имиџ со неговиот пркос пред поразот за време на неговиот пуч во 1992 година. Второ, неговиот темен тен и груба коса го идентификува расно со огромното мнозинство на Венецуелците. Трето, тој сето она што го правеше, го засноваше на ликот и делото на Симон Боливар и на тој начин го претставуваше духот на револуцијата против странците. По доаѓањето на власт, Чавез основал фондација за финансирање на проекти за помош на сиромашните, што потсетува на Перонизмот во Аргентина (аргентинско политичко движење засновано на идеите и наследството на аргентинскиот претседател Хуан Перон). Чавез бил во голема предност затоа што националните медиуми често емитувале слики како тој помага на различни категории на сиромашни селани. Чавез, исто така, редовно се вклучувал во претседателските преноси што се еден дел разговор покрај крајбрежје и два дела дебатни маратони во кои тој ги напаѓа неговите политички непријатели и апелира за поддршка на неговата агенда.

Второ, истакнатиот став за антиколонијализмот. Надворешните долгови и нетрпеливите кредитори често вршеле притисок и економска дисциплина врз нации зависни од нивните кредити. На Чавез му требаа само странски банкари кои беа приврзаници на боливарското движење насочено кон антиколонијализмот за да им се допадне на народните маси на Венецуела. Пораката за кампањата на неговата коалиција беше еден дел револуција, еден дел реформа и еден дел популистичка привлечност кон пониската средна и работничката класа. Неговата револуционерна икона, Симон Боливар, вети дека ќе ги исфрли империјалистите, а Чавез вети дека ќе ги исфрли неолибералните меѓународни капиталисти заедно со нивните едностранни предлози за тргување. За време на претседателските избори во 1998 година, Венецуела беше во економска криза и покрај огромните резерви на нафта и гас. Чавез тврдеше дека неговите корумпирани претходници си играа со моќта што ја имаа, трошејќи ги нафтените извори на Венецуела. Во тој процес, тие ја збогатија елитата на сметка на обичното население.

Трето, коалиции и организација. Движењето на Петтата Република на Чавез формираше изборна коалиција на левицата со различните партии на кои претходно им бил забранет пристап до центрите на моќ. Членовите на коалицијата биле подоцна наградени со министерски места во владата на Чавез.

Неговиот популистички апел до работничките класи и изборна коалиција со левичарските елементи се покажаа како незапирливи. Тој уживаше поддршка и кај средните слоеви на населението кои ја препознаа потребата за смела акција и се плашеа за сопствената безбедност доколку економските проблеми на нацијата не беа решени. Чавез вети дека ќе го искористи нафтеното богатство на нацијата кон решавање на нејзините социјални проблеми. Тој, исто така, вети дека ќе ја зголеми минималната плата во Венецуела да изнесува до 3.000 боливари на ден, т.е. да биде речиси двојно поголема. Конечно, тој вети дека ќе ги направи Венецуела и Латинска Америка - сили кои ќе имаат големо влијание на светската сцена. Ваквата порака на Чавез одекна кај луѓето и тој лесно победи на претседателските избори.

Самиот Чавез, на почетокот, не ги разбираше добро политичките димензии на неговиот обид за пуч, во 1992 година, и зошто беше толку добро прифатен од поголемиот дел на населението. Најверојатно тоа се должелo на желбата на угнетениот народ да се избори за подобро утре и за општество ослободено од корупција. По победата на претседателските избори, во 1999 година, Хуго Чавез ја преиспита својата позиција и, со оглед на неговото големо прифаќање од страна на народот, предложи измени на институциите „однатре кон надвор“, преку формирање на Уставното собрание. Со ова стана речиси од витално значење да се модифицира неговата одржлива стратешка политичка акција. Стана неопходно да се брани неговото учество на следните политички натпревари. Така настана партиската машинерија Чависта, тогаш позната како Движењето на Петтата Република.

Веднаш по доаѓањето на власт тој започна да спроведува нови домашни политики насочени кон воведување на целосна политичка трансформација во Венецуела. Во својот инаугуративен говор, Чавез ја артикулира својата визија за потребата за радикални промени во политичкиот систем во Венецуела кога изјавува:

„Ние сме повикани да ја спасиме Венецуела од ова огромно и гнило мочуриште во кое се наоѓаме и во кое сме потонати веќе 40 години во демагогија и корупција.“¹

По ратификувањето на нацрт-уставот, на 15 декември 1999 година, Уставното собрание воведо режим на јавна транзиција на политичкото уредување, кој го распушта Конгресот и Врховниот суд. На негово место Собранието назначи други функции како: народен правобранител, јавен обвинител, контролор и одбор на Националниот изборен совет.² Политичката акција на Чавез се одликуваше, пред сè, со фактот дека не успеа неговиот традиционален воен удар во 1992 година, но триумфираше како популарно изборно движење. На второ место, и покрај недостатокот на доверба во однос на неговиот личен стил, создавањето институционални промени кои се вратија на Уставот од 1961 година, трансформацијата на дводомниот парламент во еднодомен, изборот на судии и пред сè,

¹ Nagel, J. Toro, F. (2013). “Blogging the Revolution: Caracas Chronicles and the Hugo Chávez Era”

² Carroll, R. (2013). “Comandante: Inside Hugo Chávez’s Venezuela”

евакуацијата на стариот двопартиски систем – укажуваа на неговата силна желба за управување со Венецуела со демократски средства.

И покрај постојаната висока стапка на сиромаштија во Венецуела, постоела јасна диференцијација помеѓу ефективноста на режимот во лекувањето на овој проблем и облогот ставен во мисијата на лидерот за подобро утре за секој граѓанин. Фактот дека Чавез го достигна крајот на својот прв мандат, со популарна стапка на одобрување над 70%, открива дека политичката пресуда на режимот, која се сметала за неефикасна и неспособна за промена на ситуацијата во Венецуела како земја во развој и со хронични проблеми со сиромаштијата - не се прошири до раководството на Чавез.

2.1 Надворешната политика на Хуго Чавез кон САД

Во првите години од доаѓањето на власт на Чавез, Венецуела водеше надворешна политика која немаше јасни цели и не беше посебно препознатлива. Неговиот прв национален план за развој, од 2001 до 2007 година, за прв пат конкретно ги истакнал петте главни аспекти на неговата надворешна политика:³

1. Промоција на мултиполарен свет
2. Промовирање на латиноамериканска интеграција
3. Консолидирање и диверзифицирање на меѓународните односи
4. Зајакнување на позицијата на Венецуела во меѓународната економија
5. Промовирање на нов интегрален налог за безбедност на хемисферата.

Вториот национален план за развој на Владата, од 2007 до 2013 година, вклучува неколку стратегии и политички цели:⁴

1. Одржување на суверените односи на меѓународната арена
2. Развивање на интеграцијата на земјите од Латинска Америка и Карибите

³ Mora Brito, D. (2004). “La Política Exterior de Hugo Chávez En Tres Actos (1998-2004)”

⁴ Urrutia, E. (2006). “Las Dos Etapas de la Política Exterior de Chávez”

3. Фаворизирање на односите на солидарност со другите земји
4. Унапредување во трансформацијата на мултилатералните системи за соработка и интеграција
5. Изградба на нов поредок на економска интеграција и воспоставување на фер трговија
6. Продлабочување на културната размена и научната и технолошката независност
7. Создавање на нов меѓународен поредок за комуникација.

И покрај сите претходно наведени цели на надворешната политика на Венецуела, постоеле два значајни аспекта кои биле од најголема важност за Чавез. Првиот се однесува на учеството на Венецуела, односно раководството со Организацијата на земји извознички на нафта, во подоцнежниот текст ОПЕК, откако Чавез доаѓа на власт. Вториот се однесува на Иницијативите на Венецуела за надворешната политика на Венецуела и нивните обиди за ширење на стилот на боливаризам на Чавез низ Латинска Америка.

2.2 Нафтената дипломатија на Венецуела

Пред доаѓањето на власт на Чавез, Венецуела немаше голем удел во редовите на ОПЕК и одлуките кои се донесуваа. Претходните лидери на Венецуела во повеќето случаи се согласиле да го ограничат производството, а потоа да ги игнорираат договорите. Затоа Венецуела била под притисок од страна на САД да го продолжи производството и да го оствари профитот кој би требало да ги пополни празнините во извозот на нафта во името на сите земји членки на ОПЕК, кои тоа не можеле да го исполнат. Под водство на Чавез, Венецуела отиде чекор понапред од едноставно придржување кон обезбедувањето на политиката на ОПЕК и слушајќи ги наредбите на раководството на организацијата. По стапувањето на функција, Чавез го назначи Али Родригез Араке како министер за енергетика и рудници. Овој поранешен водач на герилците од 1960-тите стана делегат на Венецуела во ОПЕК, тогашен генерален секретар. Под водство на Венецуела, ОПЕК ја зголеми цената за барел од околу 10 долари до сегашните 20 долари на ниво на барел.⁵ Сепак, ценовната реалност за Венецуела била пониска поради квалитетот на нејзината

⁵ Maingot, A. Clem, R. (2015). "Venezuela's Petro-Diplomacy: Hugo Chávez's Foreign Policy"

нафта. Буџетот на земјата за 2002 година изнесувал во просек приход од 18,50 американски долари за барел.

Во пресрет на априлските пресврти, Родригез бил повлечен од своите должности во ОПЕК со цел да ја насочи својата работа кон „Петролеос де Венецуела“, во понатамошниот текст ПДВСА – венецуелска државна компанија за нафта и природен гас. Континуираните економски проблеми заедно со масовното поплавување на крајбрежните области на Венецуела (околу 15 милијарди долари во штети) предизвикаа Венецуела да започне да ги надминува границите за производство на нафта за ОПЕК. Чавез трошел милиони долари за зголемување на капацитетите за производство на нафтата и гасот во Венецуела.⁶ Постојните се модернизираа, а нови бунари се создаваа во очекување на зголемената светска побарувачка за нафтени производи. Голем дел од работата требало да ја завршат странските компании со кои Чавез имал формирани партнерства. Во врска со ова, тој дал гаранции дека странските инвестициски средства ќе бидат заштитени и Венецуела ќе ги почитува своите договори. Сепак, странските инвеститори, освен нафтените компании, не сакале да инвестираат поради левичарската реторика на Чавез и неодамнешната политичка криза.

Чавез ја користеше нафтата како инструмент на надворешната политика. Заедно со Мексико, Венецуела им продаваше нафта на своите соседи со значително намалени стапки од 20%. Покрај тоа, заради пријателството на Чавез и Кастро, на Куба особено ѝ беа давани поволни кредити и намалени цени.

Надворешната политика на Венецуела честопати се опишува како „нафтена дипломатија“⁷ и тоа е точна изјава ако ги земеме предвид финансиските можности што земјата ги имала при спроведувањето на релативно независна, автономна надворешна политика. Со 78 милијарди барели лесна сурова нафта и 235 милијарди буриња, сурова тешка и многу тешка нафта, како и 150 трилиони кубни метри гас, Венецуела ги имала најголемите резерви на нафта во западната хемисфера и вторите најголеми резерви на гас во западна хемисфера, по САД. Меѓу 1928 и 1970 година, Венецуела била најголем извозник на нафта во светот и произвела историски максимум - 3,7 милиони барели на ден, иако после тоа земјата ја

⁶ Clem, R., Maingot, A., Eguizabal, C. (2015). “Venezuela’s Petro Diplomacy: Hugo Chavez’s Foreign Policy“

⁷ Betancourt, R. (1979). “Venezuela: Oil and Politics”

престижна Саудиска Арабија, Иран и Ирак. Венецуела во моментот има 22 рафинерии, од кои шест во Венецуела, шест во САД, девет во Европа и една на Карибите. Сепак, сугестијата дека Владата на Чавез едноставно купувала влијание преку нејзините приходи од нафта се негација на историјата на Венецуела, бидејќи земјата одржувала активна дипломатија на мала земја и обемна надворешна политика уште одамна, а како надополнување на тоа сите демократски влади од 1959 година, некои повеќе, некои помалку ја користеле нафтата како економски инструмент за да ги постигнат своите политички цели.

2.3 Тензиите помеѓу Венецуела и Соединетите Американски Држави

Со завршувањето на Студената војна, Куба беше единствената закана за интересите на САД и државите од Латинска Америка кои послушно ги следеа неолибералните формули од консензусот во Вашингтон и затоа имаше мали причини за загриженост за состојбата во западната хемисфера. Сепак, со доаѓањето на власт на Хуго Чавез, состојбата полека започна да се менува во Јужна Америка. Односите помеѓу Вашингтон и Каракас отсекогаш биле силни во однос на нафтената политика, но тоа се променило неколку години по доаѓањето на власт на Чавез. Во првите неколку години, односите биле прилично срдечни и нормализирани и покрај годишните инциденти помеѓу администрацијата на Клинтон и Владата на Чавез. Уште во далечната 1999 година, Венецуела била помеѓу 11 држави кои примале средства од фондовите на Американската агенција за промовирање на демократија – НЕД и средствата се зголемувале сè повеќе со текот на годините. Но, се чини дека надворешната политика на САД кон Венецуела не била насочена кон зачувување на демократијата, туку напротив кон нејзино поткопување, што се покажа во наредните години.⁸

Непосредно пред нападите на 11 септември, Владата на Венецуела одлучи да не го обнови педесет години стариот билатерален воен договор со САД и по американската инвазија во Авганистан, венецуелската влада одби да им даде информации на американските власти за значајната арапска заедница во Венецуела. Потоа, веднаш нареди затворање на

⁸ Espinosa, R. (2006). “Las Contradicciones de PDVSA: Más Petróleo a Estados Unidos y Menos a América Latina”

американската воена база во земјата и отворено се спротивстави на „војната против тероризмот“, при што Чавез рече дека „тероризмот не може да се победи со тероризам“. Американската влада беше против предлозите на Венецуела за реформа на земјиштето, основањето на ПДВСА и други загрижувачки предлози за Вашингтон.

Државниот удар во 2002 година во Венецуела, со јасна поддршка од САД, означил заладување на односите помеѓу двете влади и односите никогаш нема да се подобрат, бидејќи американската влада постојано се мешаше и се меша во внатрешните работи на Венецуела и поради засилената антиамериканска реторика на Чавез за да се осуди владата на Буш.⁹ Откако цените на нафтата покажаа значителен пораст и почнаа да се зголемуваат приходите во државната компанија за нафта во Венецуела, владата започна да има поактивна надворешна политика, со намера за поттикнување на интеграцијата во Латинска Америка преку поддршка и лансирање на разни предлози што отворено се реализираа против американските интереси. Додека некои од овие предлози се повеќе симболични отколку реални закани за хегемонијата на САД во Латинска Америка, доаѓањето на власт на левоориентирани претседатели низ целиот континент секако го вознемири Вашингтон. Венецуела во тој период сè повеќе се обидува да ги извезува некои од своите „боливиски“ идеали и принципи, кои честопати губат од прагматизмот во процесот на договарање со други влади, што претставува закана за американските економски и политички интереси отколку страв за нов подем на „социјализмот“. Иако често погрешно се толкувало, уште една социјалистичка држава не претставувала голем проблем за САД, затоа што немало можност за создавање на контра-хегемонистички социјалистички блок на држави, туку проблемот повеќе се однесувал на стравот од немири и нестабилност, а со тоа и закани врз нејзините (економски) интереси. Затоа, сметам дека Чавез беше и денес остани мечот за регионалното ослободување на Латинска Америка од влијанието на САД.

Надворешната политика на САД се карактеризира со прилично еуфемистички концепт на „промоција на демократијата“, што вклучува поддршка за организации за кои смета дека ги унапредуваат интересите на САД, но исто така ја вклучува и можноста за продемократска

⁹ Corrales, Javier., Romero, Carlos A. (2012). “U.S.-Venezuela Relations since the 1990s: Coping with Midlevel Security Threats (Contemporary Inter-American Relations)”

интервенција. Оваа американска политика е заснована на идеолошката претпоставка дека демократското управување го оптимизира глобалниот капитализам и меѓународна стабилност, но сепак, политиката на САД изгледа дека е сè повеќе водена од личен интерес отколку од грандиозната потреба за унапредување на демократијата и исто така сметам дека САД имаат субјективна концепција на демократијата што повремено ја тера да се однесува агресивно кон другите демократски држави.

ТРЕТА ГЛАВА

3. Анализа на приватната и на јавната личност на Николас Мадуро

„Денес, во 21 век... можноста дојде. Несомнено, во Боливиската република Венецуела, со револуционерните идеи на Симон Боливар и примерот и наследството на Хуго Чавез – чиј глас ќе остане вечно присутен и ќе бара правда за Венецуела и светот, барајќи престанок на империјалните практики на закана, принуда и изнуда против народите – можеме да кажеме дека од дваесет години револуција, последните три беа најтешките: години исполнети со малтретирање, агресивност и напади.“¹⁰

- Николас Мадуро

Животната приказна на Мадуро не е таква што укажува на формирање и појава на легендарна фигура како онаа на Чавез или на Лула во Бразил. Синот на Николас Мадуро Гарсија и Тереза де Хесус Морос, Николас Мадуро Морос, е роден на 23 ноември 1962 година во Каракас. Тој е единственото машко дете во семејство со четири деца. Интересот за политиката го наследил од татко му кој бил основач на социјалдемократската партија - Демократска акција, синдикален лидер и организатор на неуспешниот штрајк со нафта против диктатурата во 1952 година. Помладиот Николас тргнал по неговите стапки, станувајќи претседател на студентското собрание во неговото средно училиште во Ел Вале, работничко маало во предградието на Каракас. Според еден негов поранешен соученик, Николас често знаел да им се обрати на студентите за време на студентското собрание за да разговараат за правата на студентите и слични работи. Тој не зборувал многу и ја немал способноста да ги поттикне луѓето да преземат акција, но она што го кажувал често пати било поткрепено со многу факти и вистинито. Исто така, неговото родно место не е познато со сигурност. Мадуро ја смени својата приказна неколку пати, со цел да го побие повторното обвинение дека е роден во Колумбија, земјата на потекло на неговата мајка. Членот 277 од Уставот на Венецуела забранува носители на друга националност да

¹⁰ History by the Hour. (2019). “Nicolás Maduro: The Life of Nicolás Maduro, Venezuela's President”

учествуваат на претседателските избори. Тој никогаш не дал никакво појаснување ниту во врска со неговото академско потекло. Се претпоставува дека бил просечен студент, иако различни извори од Венецуела велат дека тој никогаш не завршил средно училиште.

Мадуро бил љубител на рок-музика во тинејџерските години и размислувал да стане музичар. Сепак, наместо тоа, тој се приклучи на Социјалистичката лига (политичка партија во Венецуела) и работел како возач на автобус, на крајот заземајќи лидерска позиција во синдикатот што ги претставува возачите на автобуси и подземната железница.

Почетоците на неговото политичко дејствување

Во 1967 година Мадуро, иако бил мало дете, заедно со своите родители присуствувал на состаноците на Народното изборно движење, левоориентирано отцепување од политичката партија Демократска акција и една година подоцна на масовните и популарни настани за поддршка на кандидатурата на Луис Белтран Прието Фигероа. Во таа кампања, Мадуро го запознал светот на сиромаштијата, на картонските куќи. И првпат како дете зборувал во јавност, кога татко му го ставил на кровот од неговиот автомобил и му дал микрофон.

И покрај влијанието на неговиот татко, тој уште од најмала возраст имал свои политички мислења. Кога имал 12 години, тој започнал да биде војник, во тајност од неговите родители во движењето Руптура, отворената структура на револуционерниот проект на Даглас Браво. Кај него бил присутен младешкиот ентузијазам. Оттогаш тој учествувал континуирано во маалски борби, во формирање филмски клубови, во синдикални движења и во вооружени народни заговори. Во четвртата година од основното училиште, тој ја бранел кубанската револуција од критиките на монахињите кои предавале во неговото училиште. Како санкција, тој бил протеран од училницата на три дена и бил осуден на издржување казна во библиотеката, што всушност било награда за љубопитно момче како него, кое ја прочитало секоја книга што го будела неговиот интерес за политиката.

Басист во рок-групата „Енигма“, тој видел колку млади луѓе од неговата генерација во населбите се вовлекле во светот на лесните пари, културата на дрога, станале зависни и биле убиени во војни на банди. Ова искуство понатаму имало влијание врз неговиот живот.

Николас Мадуро, како и Хуго Чавез, бил одличен бејзбол играч, сепак, за разлика од Чавез, кој бил лош танчер, Мадуро е одличен танчер, особено кога станува збор за танцување салса. Учесството во народните движења била замената за неговиот универзитет. Како и многу други членови на неговата генерација и неговата интелектуална обука е директно поврзана со неговото учество во револуционерната и масовна борба. Тој ги проучувал класиците на марксизмот и ја анализираше и толкувал венецуелската реалност во светло на нивните учења. Обдарен со извонреден капацитет за учење, тој истовремено бил самоук и едуциран лидер со години организирано политичко учество. До триумфот на чавизмот,¹¹ тој редовно страдал од полициски прогон и живеел буквално на чекор до смртта. Тој учествувал во Организацијата на револуционери и отворено се залагал за Социјалистичката лига - марксистичка револуционерна група, создадена од одредот на Движењето на револуционерната левица. Нејзиниот основач, Хорхе Родригез, беше убиен од разузнавачките служби во 1976 година. Мадуро се истакна таму како брилијантен масовен политички организатор и агитатор.

Во 1991 година тој започнува да работи во метро Каракас. Посветен на интересите на работниците, харизматичен, тој бил избран од неговите колеги за нивен синдикален претставник. Неговата вокација за демократски и класен синдикализам предизвикуваше тој често да биде санкциониран од компанијата. Од Каракас во 1989 година тој го чува во сеќавање срцепарателниот звук од постојаните жалења на сиромашните на улиците, чии роднини биле убиени.

Мадуро го познавал Хуго Чавез како повеќето Венецуелци: го видел на телевизија кога ја презел својата одговорност за военото востание во 1992 година. Мадуро се приклучи на цивилното крило на Боливарското револуционерно движење - тајно движење во рамките на венецуелската армија предводено од Хуго Чавез и составено од воени лица разочарани од

¹¹ Petkoff, T. (2010). “El Chavismo Como Problema”

големата присутност на корупција во владата. Како што претходно беше кажано, во февруари 1992 година, Чавез и уште неколку воени офицери се обидоа да извршат државен удар, насочен кон Претседателската палата и Министерството за одбрана, но ударот бил неуспешен и Чавез бил затворен. Повеќе од една година подоцна, на 16 декември 1993 година, Мадуро го запознал Чавез лично во затвор, заедно со група работници. Потполковникот му го даде тајното име Верде (Зелен)¹² и го сметаше за одговорен за разни задачи. Мадуро учествуваше во кампањата за неговото ослободување, а Чавез беше помилуван во 1994 година, откако претседателот Карлос Перез беше осуден за голем корупциски скандал.

По ослободувањето, Чавез се посвети на преобразување на неговото движење во легална политичка партија, а Мадуро сè повеќе се вклучуваше во политичкото движење Чавизам, кое се залагаше за воспоставување на програми за социјална помош наменети за намалување на сиромаштијата и подобрување на образованието. Тој помогна во формирањето на Движењето на петтата република, кое му помогна на Чавез да се кандидира за претседател во 1998 година. За време на овие години на борба и застапување, Мадуро полека започна да се здобива со приврзаноста на Чавез и си го пронајде своето место како дел од неговата администрација, правејќи се корисен, ако не и неопходен. Во исто време, тој одржуваше силни врски со Куба, до тој степен што некои веруваа дека тој е главниот одговорен за „надгледување“ на Чавез. Мадуро ја запозна неговата втора сопруга, Цилија Флорес, во тоа време, која беше на чело на правниот тим што го постигна ослободувањето од затвор на Чавез и потоа (во 2006 година) стана првата жена која раководеше со Националното собрание, законодавното тело на Венецуела.

Мадуро како член на администрацијата на Чавез

Мадуро стана препознатлива личност во политичкиот живот на Венецуела, во исто време со Чавез, кога тој ги доби претседателските избори во 1998 година. Во 1999 година, Мадуро помогна во изготвувањето на новиот Устав и следната година започна да служи во Националното собрание. Политичкото движење Чавизам беше актуелно во овие години, но

¹² Santodomingo, R. (2013). “De verde a Maduro: El sucesor de Hugo Chavez”

сепак, се соочи со некои пречки. Обидот за контрола на синдикатите, столбовите на „стариот режим“ (1958-1998), пропадна. Во 2001 година, Мадуро беше координатор на Боливиската социјалистичка работничка сила - синдикална федерација што требаше да ги ослабне моќните сектори поврзани со социјалдемократијата што ја контролираа Конфедерацијата на работници на Венецуела. На изборите за раководните тела на Конфедерацијата на работници на Венецуела, Боливиската социјалистичка работничка сила беше сериозно поразена и Мадуро побара да се откажат изборите – што укажуваше на еден од првите примери за неговите антидемократски склоности. Помеѓу 2002 и 2004 година, венецуелската опозиција за возврат исто така покажа малку почит кон демократијата, обидувајќи се да се ослободи од влијанието на Хуго Чавез на секој можен начин. На 11 април 2002 година, опозицијата организираше обид за државен удар (кој не успеа), а потоа во декември прогласи граѓански штрајк, кој ја парализираше нафтената индустрија, а во август 2004 година иницираше референдум за отповикување (кој исто така не успеа).

Чавистичкиот дејствување стана порадикално и Мадуро играше важна улога во оваа нова фаза на револуцијата.¹³ Во 2005-2006 година, тој стана претседател на Националното собрание а, во 2006 година, беше назначен за министер за надворешни работи од Чавез и работеше на унапредување на целите на Боливискиот сојуз за народите на нашата Америка (АЛБА), кој сакаше да се спротивстави на влијанието на САД во Латинска Америка и да се заложил за политичка и економска интеграција во регионот. Земјите членки на АЛБА вклучуваа држави наклонети кон левицата, како: Куба, Боливија, Еквадор и Никарагва. Како министер за надворешни работи, Мадуро исто така негуваше односи со контроверзни лидери/диктатори, како либискиот Муамер ал-Гадафи, Зимбабве, Роберт Мугабе и Махмуд Ахмадинежад. Неговото седумгодишно досие како шеф на дипломатијата на Венецуела е прилично добро. Свртувањето на Латинска Америка кон левичарските партии беше очекувано. Со поддршка на Куба, Боливија и Еквадор и во договор со Лула од Бразил, Венецуела започна активна „нафтена дипломатија“. Беа покренати многу иницијативи, вклучително и создавање на Унијата на јужноамерикански нации и Заедницата на државите од Латинска Америка и Карибите.

¹³ Meléndez, F. (2019). “The Venezuela of Nicolás Maduro: The how the successor of Hugo Chávez, he arrived, and he has remained in the power”

Мадуро честопати ја повторуваше реторика на Чавез против САД. Во 2007 година, тој го нарече тогашниот државен секретар Кондолиза Рајс, лицемер и го спореди притворскиот центар во заливот Гвантанамо со концентрациони логори од нацистичката ера. Од друга страна, тој беше ефикасен дипломат, земајќи важна улога во подобрувањето на непријателските односи со соседна Колумбија во 2010 година. Еден негов колега од Министерството за надворешни работи своевремено изјавил:

„Николас е една од најсилните и најдобро формирани личности што Социјалистичката партија на Венецуела ги има. Тој беше лидер на синдикатот и тоа му даде неверојатни преговарачки способности и силна поддршка од народот. Покрај тоа, неговото време во дипломатијата го формираше и му даде можност да се истакне во политичкиот живот.“

Од 2011 година наваму, Чавез, кој веќе беше ослабен од болеста, започна да го подготвува Мадуро за неговото наследување. Лидерот на дипломатијата тогаш ја претставуваше својата земја на повеќето дипломатски самити.

Претседателската функција од Чавез до Мадуро

На 7 октомври 2012 година, Чавез беше избран за претседател по четврти пат. Секој граѓанин на Венецуела знаеше дека нема да може да го заврши мандатот поради болеста со која се соочуваше. Назначувањето на Мадуро за потпретседател, на 10 октомври, беше уште позначајно. На 7 декември, на еден од неговите последни јавни настапи, Чавез ги замоли Венецуелците да го изберат Мадуро за претседател, доколку тој се повлече. Признанието не можеше да биде појасно. Три дена подоцна, во емотивен говор, Мадуро му ја соопшти својата лојалност „над животот“ на Чавез. На 10 јануари 2013 година, Чавез не беше во позиција да ја преземе функцијата за да започне нов мандат. Мадуро тогаш организираше колективна инаугурација во Каракас пред огромна толпа и истакнати гости. Таму, тој одржа говор што веќе го позиционираше како шеф на државата.

Кога Чавез почина на 5 март 2013 година, Мадуро организираше сè за да изгледа како негов достоин наследник. Тој дејствуваше како привремен претседател и се кандидираше на

претседателските избори, организирани на 14 април, што предизвика контроверзност околу различните толкувања на Уставот (особено членовите 229 и 233). Опозицијата тврдеше дека само претседателот на Собранието може да дејствува како привремен претседател и дека заседавачкиот потпретседател не може да учествува на претседателските избори. Врховниот суд конечно донесе пресуда во корист на Мадуро и изборите беа одржани. Главен ривал на Мадуро, кој исто така сакаше да се кандидира, беше претседателот на Националното собрание, Диосдадо Кабело, кого го фаворизираше војската. Како и да е, Мадуро имаше поддршка од режимот на Кастро во Куба. Специјални избори се одржаа на 14 април 2013 година, а Мадуро имаше слаба победа над Хенрике Каприлес Радонски, кој побара пребројување, што не беше одобрено. Мадуро извојува тесна победа, со 50,6% од гласовите. Каприлес, како и големо мнозинство од граѓаните не го прифатија изборниот исход како вистинит, затоа што целиот изборен процес го опишуваа како нелегитимен. Некои од зборовите кои во тоа време во Венецуела знаеле да се слушнат од незадоволните граѓани биле: „Вие и вашата влада сте големи губитници на овој процес.“ „Ние нема да ги препознаваме резултатите сè додека не се преброи секој глас еден по еден... Секое поле, секој глас мора да се преброи.“

Откако неговиот ментор почина, целиот притисок и одговорност падна врз Мадуро. Назначувањето на Мадуро за наследник беше одлучено неколку месеци пред тоа, но истото беше проследено со мешавина на емоции како поддршка, критики и скептицизам од страна на политичката сцена и обичните граѓани. Таквата недоверба била присутна кон него како наследник на Чавез, особено затоа што тој не ја поседувал харизмата, политичката биографија и военото искуство како Чавез. Наследувањето на еден значаен политички лидер како Чавез беше предизвик, особено затоа што Чавез ја отелотворуваше Боливарската револуција и остваруваше позитивни резултати за социјалните категории на лица со ниски приходи во контекстот на нафтениот бум. Цените на нафтата следеа надолен тренд во 2013 година и Мадуро не изгледаше дека е подготвен да управува со претстојниот економски колапс. Покрај тоа, неговите политички поддржувачи не му беа целосно наклонети. За шест месеци, таборот на чавистите изгуби 500.000 гласови, а неговото тврдо јадро стана сè порадикално, со зголемувањето на поддржувачите на опозицијата. Сепак, задоволувањето на овој лојален електорат можеше само дополнително да ја поларизира земјата.

Кога стана претседател, Мадуро се опкружи себеси со круг на лица кои му остануваа лојални, давајќи им значајни позиции во кабинетот, како и зајакнувајќи ги поддржувачите во медиумите и граѓанското општество. Корисничката сметка на Твитер на Мадуро, во голема мера, во првите месеци од преземање на власта, се базираше на ретвитување на потпретседателот, министерот за комуникација и информации, новинарите и писателите на колумни и младински активисти, меѓу другите, кои го поддржуваа неговиот режим и ги осудуваа „заедничките непријатели“ на социјалистичката кауза. Во оваа смисла, Твитер стана важна платформа за понатамошна пропаганда на владата (и на Мадуро). Многу примери на содржината што ја објавуваше на Твитер беа содржини поврзани со цел поттикнување да се следи социјалистичката идеологија, напад врз „буржоазијата“ за поткопување на земјата, осудување на таканаречените империјалистички проекти на земји како САД, барајќи целосна посветеност на сонот на Чавез за Венецуела, квалификувајќи ја опозицијата како „фашисти“ итн. Недовербата на Мадуро кон оние кои се надвор од неговиот близок круг на лица и постојаната потрага по заеднички непријатели (или против него или против социјалниот, економски и политички проект на владата) е присутна во неговиот дискурс до ден-денешен и понекогаш се прикажува многу жестоко во неговата стратегија за социјални медиуми. Тој во една ситуација истакна дека употребата на сила против фашистите е единствениот пат напред, користејќи ја оваа реторика со цел да ги оправда сите потребни средства за објаснување на неговата личност и неговата сомнителна политика.

Социјалистичкиот Боливијански проект за Венецуела, под водство на Чавез, беше главната водилка за постапките на Мадуро. Мадуро го користеше секој момент на медиумска присутност за да истакне дека го следи големиот план што го имал Чавез за Венецуела и дека тој самиот не може да стои на патот на една таква грандиозна идеја за иднината на Венецуела. Подеднакво важно е повикувањето на сеќавањето на јужноамериканскиот херој Симон Боливар, кој во тоа време беше инспирација и за Чавез. Сеќавањето на менторот и херојската фигура имаа големо влијание врз тоа како Мадуро дејствуваше во наредните години.

3.1 Домашната политика на Мадуро

Домашната политика претставува важен фактор за проекцијата на една држава на меѓународно ниво. Кога го кажав горенаведеното, мислев на тоа дека надворешната слика на нацијата има директна корелација со мерките спроведени во рамките на земјата. За оваа цел, потребно е да можеме да ја проучиме секоја политика на национално ниво, со цел да се креира сликата што државата сака да ја претстави на државите во меѓународната заедница. Во случајот на Венецуела, домашната политика се карактеризира со примена на мешавина на демократски и недемократски социјални, економски и воени мерки за време на нејзините последни две влади, од онаа на Чавез до сегашната на Мадуро.¹⁴

Неопходно е да се разјасни дека доаѓањето на власт на Николас Мадуро се случи само поради смртта на неговиот претходник и бидејќи се сметаше за ново лице и носител на чавизмот, кој воедно имаше мисија да го продолжи наследството на Чавез и да ги одржи социјализмот и револуцијата како главни одредници за нивната внатрешна политика. Политичкиот аспект во претседателството на Николас Мадуро е истиот како оној на Чавез, кој се засноваше на петте цели во рамките на неговата влада, кои се исти како и оние на сегашниот претседател Мадуро. Петте цели на владините политики се засноваат на континуитетот на револуционерен процес кој се обидува да го зајакне националниот идентитет, поаѓајќи од боливискиот принцип - да се продолжи со моделот на социјализам во 21 век, во кој е замислено воспоставување и зголемување на извршната моќ и народната моќ преку работата на социјалистичката политичка партија.¹⁵ Да се афирмира Венецуела како голема сила, со дополнително акцентирање на латиноамериканскиот идентитет беше исто така една од замислите на владата на Мадуро, како и претставување на Венецуела како еколошка земја која обрнува голема внимание на зачувување на ресурсите и квалитетот на животот на граѓаните. Ако подетално го анализираме претходно кажаното, може многу лесно да се разбере дека предлогот на Мадуро продолжува да биде во корист на социјализмот, но не само на внатрешно ниво, туку како негова сеопшта мисија, преку

¹⁴ Palma, Pedro A. (2021). "Foreign Exchange Policy in Venezuela. More than 100 years of history"

¹⁵ Pismataro, F., Lisio, A., Rodriguez, R. (2016). "De Chavez a Maduro: Balance y perspectivas"

залагањата да се зголеми моќта на Венецуела, намерата да ја зајакне извршната власт, што само го проектира авторитаризмот што постои во земјата од владеењето на Чавез до денес.

Релевантно е да се потсетиме на изборите во 2013 година, каде што се забележа пораст на гласачите за опозицискиот кандидат Хенрике Каприлес, а легитимноста на изборите беше доведена во прашање. Ситуацијата во која Венецуела живее без Чавез генерираше поделба во рамките на Обединетата социјалистичка партија на Венецуела (политичка партија основана од Чавез во 2007 година), каде што следбениците на Чавез не го поддржуваа новиот претседател. Сите коалиции ја доведуваа во прашање легитимноста на мандатот на Мадуро, опозицијата подготви серија народни собранија за јавно да се искажат аргументите против сегашната влада. Тема на расправа во рамките на овие собранија беа разните контроверзии за корупција во самата влада. Исто така, војската и полицијата ги надминуваа границите на својата моќ, која ја користеа против населението на Венецуела, што го доведе населението во ситуација да протестира против власта, но секако сето тоа беше строго контролирано од Боливијанската национална гарда.

Со доаѓањето на власт, Мадуро исто така наследи и слаба социјалистичка политика, која не беше придружена со способноста на земјата да произведува стоки и да ја користи нејзината работна сила. Николас Мадуро исто како и неговиот претходник Чавез презеде социјалистички модел со основна поддршка на неговите сојузници како: Боливија, Куба, Русија, Кина, Никарагва, Салвадор, Сирија и други земји. Исто така, Обединетите Нации имаа за цел да обезбедат хуманитарна помош за Венецуела, која Мадуро ја отфрли. Во исто време, тој не успеа да спроведе добри политики што требаа да се донесат и да им користат на граѓаните во Венецуела и да обезбедат демократско управување. Кина е социјалистичка држава, но беше во можност да ги искористи своите изобилни човечки ресурси за да го поттикне развојот во земјата. Социјалистичката политика на режимот на Боливија беше усвоена заради себичен интерес и оттаму се вметна малата власт. Ова е затоа што земјата многу се потпира на нафтата, а нафтената индустрија е лошо управувана заради интересот на неколкумина. Николас Мадуро го распушти Националното собрание и им додели одговорни позиции на оние што го поддржуваа. Политичката атмосфера беше и остана хаотична во Венецуела. Има пад на приходите и владата значително се потпира на

нафтениот договор од Русија и Кина, а Мадуро доминира во најголемиот дел од оваа институција со неговата армија. Постои политичка доминација во законодавниот дом, особено со постапката на Врховниот суд, со што се поништува постоењето на опозициска влада.

Мадуро се обиде да ја зближи својата длабоко поделена земја, но за време на првиот мандат во февруари 2014 година, граѓаните од средната класа во многу градови во Венецуела излегоа на улиците во знак на протест против неговата влада. Во 2014 година, во Венецуела започнаа низа протести, политички демонстрации и граѓански бунт поради високото ниво на урбано насилство, инфлација и хроничен недостиг на основни добра и услуги на земјата. Објаснувањата за влошувањето на состојбата варираат од строги контроли на цените до долгорочна широко распространета политичка корупција што резултира со недоволно финансирање на основните владини услуги. Сепак, војската и полицијата беа поддршка на Мадуро и до мај истата година демонстрациите престанаа. Политичкиот прогон од страна на владата на лидерите на венецуелската опозиција е уште едно од прашањата што предизвика најмногу полемики во државата. Според владата постоел заговор и медиумска кампања за дестабилизација на нацијата од страна на опозицијата и за таа цел бил издаден налог за апсење на Леополдо Лопез и Антонио Ледезма (политичари од страна на опозицијата). Јасно е дека политичкиот прогон ја покажува потребата на владата за замолчување на нејзините неистомисленици.

3.1.1 Економијата на Венецуела за време на првиот претседателски мандат на Мадуро

Кога беше избран за претседател во 2013 година, Николас Мадуро продолжи со спроведување на мнозинството од постојните економски политики на неговиот претходник Хуго Чавез. При стапувањето на претседателската функција, Венецуела се соочи со висока стапка на инфлација и голем недостиг на стоки, што останаа од времето на владеењето на Чавез.¹⁶ Овие економски тешкотии со кои се соочуваше Венецуела беа една од главните причини за тековните протести во Венецуела, кои започнаа само неколку месеци по

¹⁶ Lecumberri, B. (2013). “La revolucion sentimental“

доаѓањето на власт на Мадуро. Како резултат на лошото управување, владата на Мадуро беше принудена да извезува 80% од производите. Претседателот честопати знаеше да го искористи изговорот за капиталистичката саботажа како најголем извор на проблемот на Венецуела, кој според него беше причината за високите стапки на инфлација и создавањето на широко распространет недостаток на основни производи, и честопати велеше дека води „економска војна“, нарекувајќи ги новодонесените економски мерки „економски офанзивни“ против политичките противници за кои тој и неговите следбеници тврдат дека имаат меѓународен економски заговор. Мадуро најчесто е критикуван затоа што само се концентрира на јавното мислење наместо да се залага за решавање на практични прашања, како што е подобрување на економската состојба во Венецуела.

Венецуела имаше голем недостиг на нафта и бензин како последица на долготрајниот тренд на лошо управување од страна на државната нафтена компанија ПДВСА.¹⁷ Ова резултираше со траен пад на некогашните иконски оперативни способности на производството и рафинирањето во нафтената компанија на Венецуела во последната деценија и воведувањето санкции од страна на поранешната администрација на американскиот претседател Доналд Трамп врз нафтената индустрија во Венецуела, што во целост ја влоши состојбата со веќе критичната и распадна економска и финансиска состојба на Венецуела, бидејќи како што беше објаснето во првото поглавје на овој труд - земјата традиционално е силно зависна од приходите од нафтената индустрија. Одговорот на економскиот проблем доведе до преземање на низа авторитарни мерки од страна на претседателот, како на пример експропријација на ланци на супермаркети, осудување за заговор на опозицијата, која наводно имала за цел да се собори неговата влада, како и апсење на низа недолжни лица.

Поради оваа криза и без јасно решение на повидок, долгогодишниот извозник на нафта и глобална централа за рафинирање - Венецуела, под владата на Мадуро мораше да им се обрати на сојузниците, како на пример Иран, за увоз на бензин за да се обидат да ја олеснат влошената криза или како Русија или земјите како Нигерија или Алжир да увезуваат нафта и други разредувачи (нафта и полесни видови нафта за мешање со венецуелските потешки видови на нафта неопходни за производство на бензин) за да се обиде да ја одржи

¹⁷ Gallegos, R. (2016). “Crude Nation: How Oil Riches Ruined Venezuela”

индустријата во живот. Ова беше неопходно да се направи заради големиот притисок што го воведоа санкциите на САД и колапсот на целата нафтена индустрија, каде што владата и нафтениите власти се обидуваа да ги обноват тешко погодените рафинерии со иранска помош, иако ова досега не беше доволно за решавање на ситуацијата. Длабоката криза со нафтата и со агроиндустрискиот сектор, кои се во меѓусебна поврзаност и повикувањето на итно решавање на ситуацијата, придонесоа до тоа жителите на Венецуела да се соочат со вртоглаво зголемените цени на храната, а исто така и во некои случаи имаше недостиг на храна во главниот град Каракас и разни градови во земјата.

Сето ова го отвори просторот за проширување на длабоко зацврстениот црн пазар на нафта и нафтени деривати на национално ниво, кој е строго контролиран од највисоки воени претставници и недемократски организации поддржани од владата, бидејќи снабдувањето со нафта останува оскудно и во повеќето случаи, дури и со официјалната цена утврдена во САД од 0,50 американски долари за литар каде што има нормални залихи. Кога ситуацијата ќе се искомплицира, литар бензин може да се купи по цена од 1 до 2 американски долара, па дури и до 5 американски долари за литар - цени кои не се прифатливи за поголемиот дел од населението.

Економската криза е во корелација со стапките на сиромаштија, покажуваат студиите на Економска комисија за Латинска Америка и Карибите до 2013 година. Индексот на сиромаштија во Венецуела¹⁸ во 2013 година беше 29,4, а во 2012 година 27,2 со што од 2010 до 2012 година цената на нафтата се зголеми воспоставувајќи директна корелација помеѓу цената на нафтата и индексот на сиромаштија во рамките на земјата. Од друга страна, во годините кога цената на нафтата беше пониска, стапката на сиромаштија повторно беше зголемена, а со тоа се зголемија и индексите на несигурност и убиства. Во Венецуела главниот проблем во однос на безбедноста е организираниот криминал, според статистичките податоци од Регионален извештај за човечки развој 2013 - 2014 година на Програмата на Обединетите нации за развој. Владата на Мадуро ја лиши националната и меѓународната заедница од информацијата за индексите на безбедност, нарекувајќи ја „информација достапна само за државата.“ Ова предизвика голема несигурност кај

¹⁸ Извештај од Светска Банка за Индекс на сиромаштија на Венецуела (1997-2013)

домашното население и меѓународното општество, а сето ова владата го оправда со реториката „да се заштити нацијата од можна внатрешна и надворешна закана.“ Важно е да се спомене дека според студиите на ОН, Венецуела е рангирана меѓу државите во кои ги имаат највисоките стапки на убиства со лесно оружје во Латинска Америка.

3.1.2 Вториот претседателски мандат на Мадуро: од 2019 до денес

На почетокот на 2018 година, Мадуро повторно се кандидираше на претседателските избори. Опозициските лидери сметаа дека изборите нема да бидат слободни и фер и ги повикаа нивните приврзаници да ги бојкотираат изборите. Излезноста на гласачите беше само 46 проценти, многу помала од претходните избори во 2013 година и многу опозициски лидери сугерираа дека имало измами и купување гласови од страна на владата на Мадуро. На крајот, иако Мадуро освои 68 проценти од гласовите, САД, Канада, Европската Унија и многу земји од Латинска Америка ги нарекоа изборите нелегитимни.

Во август истата година, врз Мадуро беше направен обид за атентат од страна на две беспилотни летала натоварени со експлозив. Иако никој никогаш не презеде одговорност за овој обид за атентат, повеќето граѓани на Венецуела претпоставуваа дека тој беше исцениран со цел да се оправдаат репресивните мерки од страна на владата. Следниот месец, „Њујорк тајмс“ објави дека имало тајни средби меѓу американски и венецуелските воени офицери кои подготвувале државен удар. Подоцна истиот месец, Мадуро се обрати пред Собранието на ООН, нарекувајќи ја хуманитарната криза во Венецуела „измислица“ и ги обвини САД и нејзините латиноамерикански сојузници за обид за интервенција во националната политика.

На 10 јануари 2019 година, Мадуро положи заклетва за неговиот втор мандат. Во меѓувреме, за претседател на Националното собрание беше избран младиот и строг противник на Мадуро, Хуан Гуаидо. На 23 јануари тој се прогласи за вршител на должноста претседател на Венецуела, наведувајќи дека бидејќи Мадуро не бил избран легално, земјата е без водач. Речиси веднаш, Гуаидо беше признат за претседател на Венецуела од САД, Велика Британија, Аргентина, Бразил, Колумбија, Канада и многу други земји. Мадуро, поддржан

од Куба, Боливија, Мексико и Русија, ги окарактеризира постапките на Гуаидо како пуч и им нареди на американските дипломати да ја напуштат земјата во рок од 72 часа. Мадуро, исто така, одби во земјата да влезат камиони со хуманитарна помош исполнети со лекови и храна, затворајќи ги границите со Колумбија и Бразил во февруари 2019 година, а како оправдување за овој чин тврдеше дека камионите можеле лесно да се искористат за да се направи уште еден обид за државен удар. Гуаидо и активистите за човекови права се обидоа да ја заобиколат блокадата на владата, дејствувајќи како жив штит за камионите, но безбедносните сили (од кои повеќето сè уште беа лојални на Мадуро) користеа гумени куршуми и солзавец против нив. Како одмазда за поддршката на колумбискиот претседател Иван Дуке за напорите за помош, Мадуро повторно ги раскина дипломатските односи со неговиот сосед. Во април 2019 година, Мадуро јавно изјави дека неговите лојални воени офицери го спречиле обидот за воен удар на претседателот Трамп и неговиот тогашен советник за национална безбедност, Џон Болтон, кој претходно ја споменуваше Венецуела (заедно со Куба и Никарагва) како „тројка на тиранијата“. Во јули, Високиот комесаријат на ООН за човекови права објави извештај во кој се обвинува режимот на Мадуро за кршење на човековите права, вклучувајќи го и вонсудското убиство на илјадници Венецуелци од страна на безбедносните сили. Мадуро одговори дека извештајот се потпира на неточни податоци. Во последниве години, Мадуро беше критикуван за јавно уживање во раскошни гозби, додека поголемиот дел од Венецуелците страдаат од неисхранетост и намален пристап до храна заради економската криза.

Тајната за отпорноста на Мадуро е лојалноста што ја задржа меѓу повеќето безбедносни сили на Венецуела. Со години, воените лидери и другите службеници се збогатуваа преку корупција, трговија со дрога и други незаконски индустрии. Некои воени лидери исто така се плашат дека, под нова влада, тие можат да се соочат со гонење или екстрадиција во странство за злоупотреба на човековите права. Венецуелската разузнавачка служба, во соработка со Кубанската влада, уапсија неистомисленици во армијата. Во 2020 година, Мадуро ја искористи пандемијата со коронавирусот за да ја зголеми репресијата и да обезбеди контрола врз Националното собрание со свикнување избори што требаше да се одржат до декември 2020 година. Во јуни, Врховниот суд пресуди дека се отпушта раководство на три најголеми опозициски партии од Националното собрание, на чие место

беа именувани нови лидери за секоја од нив. Потоа се одржаа парламентарни избори на 6 декември 2020 година, но повеќето опозициски партии бојкотираа. Со слаба излезност на гласачите, политичката партија на Мадуро освои 255 од 277 места во новопроширеното Национално собрание.

3.1.3 Економската и хуманитарна криза во Венецуела

Економската криза: Според повеќето извештаи, владата на Мадуро лошо управува со економијата и е ангажирана во масовна корупција, влошувајќи ги ефектите од падот на глобалните цени на нафтата и производството кое влијае врз економијата на земјата. Американската агенција за разузнавање открива дека економијата на Венецуела има пад од речиси 75%¹⁹ во 2020, споредено со 2014 година. Економските условите се влошуваат и денес за населението на Венецуела поради недостигот на нафта и нафтени деривати, последиците од пандемијата со ковид-19 како и наметнатите санкциите од страна на САД. Сепак, Мадуро ги награди сојузниците, вклучително и војската, со приходи собрани од државните индустрии и нелегалното ископување на злато, трговија со дрога и други недозволен активности за да продолжат со поддршка на неговиот режим.

Во овој поглед, недостигот на нафта и нафтени деривати се влоши уште еднаш во изминатите недели, што влијаеше на големите градови, вклучувајќи го и главниот град Каракас, како директна последица на неодамнешната одлука на администрацијата на американскиот претседател Џо Бајден да ги задржи санкциите против увозот на нафта од Венецуела најмалку во следните шест месеци. Бајден, исто така, ја истакна информацијата дека последната главна спасувачка линија за нафтата на Венецуела, во соработка со Иран, немаше многу истовари поради неможноста локалните рафинерии да произведат доволно нафтени деривати за да ја задоволат локалната побарувачка, со што ова уште толку има лошо влијание врз веќе критичната состојба на економијата во Венецуела. Постојаниот недостиг на нафта и нафтени деривати има уште едно директно влијание, а тоа е врз постојаната криза со електрична енергија во земјата, која не закрепна целосно од

¹⁹ Venezuela GDP Per Capita 1960-2022

последниот прекин на снабдување со електрична енергија во целата земја во март 2019 година и од кој досега сè уште има постојани прекини како резултат на лошо одржување и лош облик на националната електрична мрежа, што доведе многумина Венецуелци да зависат од генераторите на енергија што се напојуваат со гас или бензин, додавајќи дополнителна критичност на повеќедимензионалната енергетска криза во Венецуела во средината на пандемијата со корона вирусот. Иако имало обиди и стратегии од страна на владата и политичарите од социјалистичката партија на Мадуро и Министерството за нафта да се обидат да ја решат оваа долготрајна криза, како што се рационализирање на набавките на нафта и нафтени деривати, елиминирање на субвенциите и поставување на цената на литар во долари за првпат откако е откриена нафтата во Венецуела, што е важно да се запамети бидејќи земјата имаше најевтин бензин во светот - сите овие обиди пропаднаа главно поради недостаток на домашно производство на бензин и исто така и намаленото производство на нафта, што ја доведе земјата во тотален колапс.

Во оваа смисла, со претстојните општи регионални избори официјално закажани за 21 ноември и опозицијата која се обидува да се реорганизира во услови на длабоки поделби и распарчувања и владата на Мадуро, која се обидува да ја консолидира својата моќ во услови на длабока економска криза, со хиперинфлација која сè уште се одвива, целосното девалвирање на националната валута и широката употреба на доларот, ќе биде од клучно значење за владата да најде итни решенија за проблемот со нафтата, но секако постои голема веројатност дека ќе има нови социјални немири и незадоволство од населението исцрпено од овој долготраен проблем со огромните негативни импликации за Венецуела.²⁰

Хуманитарната криза: Недостатокот на храна и лекови, падот на моќта на Венецуела и венецуелскиот боливар, колапсот на социјалните услуги создадоа хуманитарна криза. Според анкетата за приходи на домаќинствата во Венецуела, во период од 2019-2020 година, процентот на Венецуелци кои живеат во сиромаштија се зголеми на 96% во 2019 година (од кои, 80% живеат во екстремна сиромаштија). Извештајот на Светската програма за храна во февруари 2020 година проценува дека 9 милиони Венецуелци немаат постојан пристап до храна. Мадуро продолжува да го блокира спроведувањето на извештаи од

²⁰ Observatorio Venezolano de Finanzas. (2022). “Propuestas para resolver la crisis económica de Venezuela“

Светската програма за храна, претпочитајќи да обезбедат помош за храна преку програмите за поддршка на неговата влада. Здравствени индикатори, особено стапките за смртност кај новороденчиња и мајки се влошија. Претходно искоренети болести како дифтеријата и сипаниците се вратија и се шират. Владата објави 1.400 смртни случаи од ковид-19 (од 9 март до денес), но експертите сметаат дека реалниот број е многу повисок. Пандемијата може да го десеткува населението на Венецуела поради лошиот здравствен систем. Во јуни 2020 година договорот помеѓу Мадуро и Гуаидо овозможи пан-американска здравствена организација да ѝ помогне на Венецуела во набавка и дистрибуција на вакцини.

Заклучно со февруари 2021 година, агенциите на ОН проценија дека 5,5 милиони Венецуелци ја напуштија земјата. Околу 4,6 милиони од мигрантите избегаа во другите латиноамерикански и карипски земји. Мигрантите се соочија со пречки во одржувањето на работните места и пристап до здравствена заштита за време на пандемијата. Колумбија неодамна објави иницијатива за обезбедување на 10-годишен привремен заштитен статус на мигрантите од Венецуела.

3.1.4 Одговорот на САД на кризата во Венецуела

Кризата во Венецуела е примарен предизвик со кој се соочуваат креаторите на политики од САД во западната хемисфера. Две години откако САД престанаа да го признаваат Николас Мадуро за легитимен претседател на Венецуела, Мадуро ја презеде де факто контролата врз Националното собрание, последната независна гранка на владата. Мадуро ја консолидираше моќта и покрај тешката економска и хуманитарна криза, влошена од ковид-19, САД и меѓународниот притисок тој да ја отстапи власта на опозицијата предводена од Хуан Гуаидо. Иако администрацијата на Бајден сè уште го признава Гуаидо како привремен претседател, многу од сојузниците на САД, вклучувајќи ја и Европската Унија, не го признаваат.

Конгресот ги поддржа напорите на администрацијата на Трамп да промовира обновување на демократијата во Венецуела без употреба на воена сила и да обезбеди хуманитарна помош на Венецуела. Во декември 2019 година, Конгресот ги донесе Венецуелската итна

помош, помошта за демократија и Законот за развој од 2019 година за решавање на кризата во Венецуела. Конгресот дополнително ги испитува политичките пристапи од страна на администрацијата на Бајден и понатамошните законски опции, како што се дополнителни санкции против владата на Мадуро.

Во јануари 2019 година, администрацијата на Трамп спроведе кампања за принудување на Мадуро да ја напушти функцијата, истовремено обезбедувајќи помош за опозицијата и хуманитарна помош за народот и земјите кои ги примаат мигрантите од Венецуела. Постојат одредени мислења дека некои службеници на Трамп, наводно, дискутирале за употреба на воена сила во Венецуела, што било политичка опција на која ѝ се спротивставиле соседните земји и Конгресот. На крајот на краиштата, администрацијата на Трамп се обиде да ги постигне своите цели преку дипломатија, санкции и правен притисок. Активностите на САД во оваа насока беа:²¹

- САД ги охрабрија другите земји да ја признаат владата на Гуаидо и да ги санкционираат поддржувачите на Мадуро (како Канада, ЕУ и некои латиноамерикански и карибски територии) и да обезбедат засолниште или хуманитарна помош за граѓаните на Венецуела.

- Стејт депарментот одзеде повеќе од 1.000 визи, вклучувајќи ги и оние на службениците од Венецуела и нивните семејства.

- Министерството за финансии ги прошири индивидуалните, финансиските и секторските санкции за да забрани нелиценцирани трансакции со државната нафтена компанија ПДВСА, централната банка на Венецуела и владата на Мадуро. Во 2020 година, Министерство за финансии санкционираше две руски енергетски компании кои испраќаа венецуелска нафта и една технолошка компанија од Кина, која му помогна на Мадуро да спроведе дигитален надзор.

- Министерството за правда ги обвини Мадуро и 14 врвни службеници за наркотероризам, трговија со дрога и други кривични дела.

²¹ Congressional Research Service. (2014). "Venezuela: Background and U.S. Relations"

Иако напорите на САД под администрацијата на Трамп не успеаја да го заплашат Мадуро да ја предаде власта на Гуаидо, тие создадоа низа алатки што може да ги користи администрацијата на Бајден. Претставници на администрацијата на Бајден изјавија дека пристапот на администрацијата се фокусира на поддршка на венецуелскиот народ и ангажирање во мултилатерална дипломатија со цел враќање на демократијата и корумпираните функционери на Мадуро да одговараат за своите нелегални постапки. Од друга страна, пак, Николас Мадуро продолжи да ги користи безбедносните сили на Венецуела за да го уништи политичкиот притисок и да ги избегне санкциите на САД со поддршка од Русија, Кина, Куба, Иран и други држави. Според официјални извештаи, заклучно со 15 февруари 2021 година, неговата влада лиши од слобода околу 329 политички затвореници, според Форо Пенал, венецуелска организација за човекови права. Канцеларијата на ОН на Високиот комесаријат за човекови права документираше илјадници вонсудски убиства и други злоупотреби извршени од безбедносните сили што претставувале злосторства против човештвото. Администрацијата на Бајден изјави дека ќе ги гони лицата вклучени во корупција и злоупотреби на човечки права, но можеби тоа ќе се примени и за странските сили кои политички, економски и воено го поддржаа Мадуро. Надворешно политичките аналитичари повикуваат на поголема координација за санкциите со ЕУ, регион каде што се наоѓаат најголемиот број од ресурсите и каде што живеат семејствата на владините службеници на владата на Мадуро.

3.2 Надворешната политика на Мадуро

Надворешната политика на Николас Мадуро се заснова на три специфични ситуации. Прво, во однос на геополитичката стратегија: Венецуела има консолидирани сојузи во рамките на нејзините активности со држави од други континенти, од кои најистакнати се стратешките сојузници како Кина, Русија и Иран, со кои има договори за проекти за аквизиција на воен арсенал, еднострана трговија и технолошко истражување, покрај директната поддршка кон неговиот мандат.

Второ: Венецуела спроведе еден вид хибрид во надворешната политика. Во согласност со претходно наведеното треба да се разбере дека земјата усвои тешко балансирање во однос на националната безбедност и одбрана, а сето тоа се должи на нејзината геополитичка стратегија, при што Венецуела сака да го заштити и консолидира државниот суверенитет од каква било надворешна закана. Венецуела, исто така, усвои меки политики во рамките на нејзината надворешна политика. Во Јужна Америка, Николас Мадуро направи нацијата да има регионална важност, бидејќи мотивираше зближување на меѓувладини организации и Венецуела, како што се: Петрокарибе, Петроандино, Меркосур, АЛБА и Унасур. Мадуро успеа да го зајакне својот легитимитет преку дипломатија, со состаноци пред Унасур и другите сојузници кои беа вклучени во рамките на планот на неговата влада.

Конечно, Заедничкиот пазар на Југот е една од главните цели на претседателот, затоа што е најголем снабдувач на храна и е еден од интегралните блокови, кој е посилен во Латинска Америка (земајќи предвид дека тоа вклучува капитал и инвестиции). Венецуела успеа да го официјализира својот влез во блокот, во 2012 година. Меркосур е еден од блоковите што можат да ѝ помогнат на Венецуела да развие решение за сегашната криза. Сепак, во рамките на Заедничкиот пазар на Југот, постојат разлики во врска со можното претседателството на Меркосур од страна на Венецуела. Бразил и Парагвај имаат мислење дека доколку Венецуела не ги исполнува потребните услови за да го добие претседателството на блокот, ова главно ќе се должи на внатрешната неспособност што ја има во земјата (институционална, економска и социјална криза).

3.2.1 Трите странски актери кои безусловно го поддржуваат режимот на Мадуро

Режимот на Мадуро денес немаше да биде на власт доколку не беше поддршката што ја добиваше од своите пет клучни сојузници: Русија, Кина и Иран. Овие држави обезбедуваат различен степен на финансиска, дипломатска и разузнавачка поддршка на режимот на Венецуела. Некои од овие држави одржуваа блиски врски со Венецуела уште од раните години на претседателството со Хуго Чавез. Другите се појавија како нови среде растечкиот меѓународен притисок. Русија, Кина и Иран имаат посебни финансиски и геополитички

мотиви за поддршка на режимот на Мадуро и на тој начин заслужуваат специфични и нијансирани пристапи во анализата на неговата надворешна политика.

Надворешната политика на Русија кон Венецуела

Се чини дека нема некоја посебна причина зошто Русија би имала економски или безбедносен интерес во Венецуела. Земјите се оддалечени единаесет илјади километри и делат малку историски или културни афинитети. Главните средства на Венецуела се нафта и гас, од кои Русија има многу. А сепак, Русија се етаблираше како еден од најважните партнери на режимот на Мадуро. Помеѓу 2004 и 2020 година, руската амбасада во Каракас порасна за петпати. За Владимир Путин, ова партнерство е дел од геостратешкиот напор да се спротивстави на, како што рече, униполарниот светски поредок. За Николас Мадуро, партнерството со Русија е од суштинско значење. Со малку внимание на комерцијалниот или финансискиот ризик, Русија дејствува како заемодавач во краен случај, и ѝ помага на Венецуела да ги заобиколи нафтените санкции, поттикнува кампањи за дезинформација и обезбедува воени залихи на режимот на Мадуро.

Стратешкото партнерство на Русија и Венецуела се појави во раните години на претседателството со Чавез, бидејќи Путин се обиде да им се спротивстави на интересите на САД во регионот и да го воспостави угледот на Русија на светската сцена. Иако Русија имаше историски врски со режимот на Кастро на Куба, Венецуела брзо се појави како очигледен партнер за овој потфат. Чавез уште од почетокот на претседателството го оспоруваше влијанието на САД во регионот. Иако Чавез се состана со Путин три пати во првите неколку години од неговото претседателствување, врската се зацврсти неверојатно по 2004 година. До овој момент, Чавез започна да ги користи придобивките од невидената нафтена бонанца и внесе неколку руски нафтени компании во игра. Чавез, исто така, започна со култивирање на анти-Соединетите Држави на Боливијанската алијанса за народите на нашата Америка (Боливијанската алијанса за Америка - АЛБА). Алијансата, организирана во 2004 година, предвидуваше регионална економска интеграција на Америка, заснована на социјална благосостојба, правичност и заемна економска помош, наместо на моделот на либерализација на трговијата. АЛБА дипломатски ја поддржуваше

Русија во клучните конфликти, вклучително и во грузиската војна (2008 година), анексијата на Крим во 2015 година и сирискиот конфликт. Енергетскиот сектор е средиштето на односот на Каракас со Кремлин. Почнувајќи од раните 2000-ти години, врвните руски енергетски фирми, вклучително и „Роснефт“ (делумно во сопственост на руската влада), „Лукоил“, „Сургутнефтегас“ и „Газпром“, воспоставија врски со ПДВСА и на крајот создадоа заедничко вложување за ископување на тешка сурова нафта во сливот на реката Ориноко.²² Повеќето од овие компании ги продадоа своите акции на „Роснефт“, која и покрај зголемениот финансиски ризик, продолжи незаконски да користи милијарди долари на државата Венецуела. Имено, „Роснефт“, под водство на Игор Сечин, инвестираше 9 милијарди долари во венецуелски проекти за нафта и гас во периодот од 2010 до 2015 година и сè уште не може да ги врати. Овие проекти произведоа далеку помалку количества на нафта и гас отколку што првично беа предвидени заради хроничен недостаток на опрема, недостаток на технички персонал и, се разбира, корупција. Во 2015 година, на пример, внатрешните ревизори на „Роснефт“ забележаа дека ПДВСА не може да го покрие износот од 700 милиони долари во билансот на состојба на едно од нивните заеднички вложувања.

Венецуела и Русија, исто така, одржуваат силно воено партнерство. Русија ѝ продаде на Венецуела воена опрема вредна милијарди долари, вклучувајќи тенкови, борбени авиони и лесно оружје. Додека голем дел од набавките вклучуваа авансни плаќања во нафта, заклучно со 2019 година, Венецуела ѝ должи на Русија најмалку 10 милијарди долари за борбени авиони што ги купи во периодот од 2009 до 2014 година. Двете земји, исто така, наводно основале фабрика во Венецуела за производство на пушки „калашников“, како и објект за обука на пилоти на Венецуела да летаат со хеликоптери од руско производство.

Надворешната политика на Кина кон Венецуела

Венецуела и Кина соработуваат во низа сектори, од нафта до транспортна инфраструктура, рударство, земјоделство, производство и телекомуникации. Кина на крајот изгради и лансирала три венецуелски сателити и поврзана инфраструктура за контрола на комуникација. Покрај тоа, Кина потпиша обврски за изградба на 20.000 домови, брза

²² Sixsmith, M. (2010). “Putin’s Oil: The Yukos affair and the struggle for Russia“

железница од 7,5 милијарди долари и најголемата фабрика за преработка на ориз во Латинска Америка.²³ Многу од овие напори запреа поради бирократијата, корупцијата и намалувањето на техничката експертиза во Венецуела. Ова ќе се покаже како заедничка тема во партнерствата на Венецуела со други земји, како што е Иран. Железницата останува неизградена, како и фабриката за ориз, која вклучуваше милиони долари мито, која во моментот произведува помалку од 1 процент од капацитетот.

Кина продолжува да биде силен - иако релативно тивок - сојузник на режимот на Мадуро. Неодамна, двете земји преговараа за уште еден грејс период за претстојната обврска за долгот кој го има Венецуела кон Кина - овој пат за исплата на 3 милијарди долари првично закажана за оваа година. И покрај строгите санкции на САД, Кина продолжи да увезува нафта од Венецуела, на моменти прикривајќи ја оваа трговија преку трансфери од брод до брод. Во 2019 година, Кина изненадувачки стави вето на резолуцијата, поддржана од САД, во ОН, за слободни и фер претседателски избори. Режимот на Мадуро се потпираше и на Кина за дезинформативни кампањи и друга репресивна технологија, вклучително и широко критикувана национална лична карта што може да се искористи за доделување на владина помош за оние кои се политички лојални на режимот. И, иако Кина не ја продаде воената опрема на Венецуела за две години, некои од оклопните возила што ги обезбеди за време на претседателството на Чавез беа искористени за сузбивање на протестите во 2019 година. Во контекст на сегашната пандемија со ковид-19, Кина беше клучен спас за режимот на Мадуро. Испрати медицински персонал и најмалку шест летови со вкупно 300 тони медицински материјали, вклучувајќи брзи тестови, маски за лице и друга опрема за лична заштита. На крајот на краиштата, иако Кина продолжува да го поддржува режимот на Мадуро, таа зазема посебен простор од Русија, која беше далеку поподготвена да преземе големи финансиски ризици за да продолжи да го поддржува режимот на Мадуро. Без оглед на нејзиниот сегашен политички став, Кина сигурно може да игра голема улога во економската реконструкција на Венецуела, како што тврди привремениот претседател Гуаидо.

²³ Wilson Center. Latin American Program. Kissinger Institute. Kaplan, B., Penfold, M. (2019). "China-Venezuela Economic Relations: Hedging Venezuelan Bets with Chinese Characteristics"

Надворешната политика на Иран кон Венецуела

Бидејќи креаторите на политиките ги разгледуваат причините за партнерството во Иран и Венецуела, најдобро ќе им биде да се потсетат дека двете земји имаат дипломатски и трговски односи со децении - оние што беа многу посилни и поалармантни за време на претседателството со Чавез отколку денес. Двете земји, двете основачки членки на ОПЕК, имаа билатерални односи од пред револуцијата во Иран во 1979 година. Кога Шахот беше соборен во 1979 година, Венецуела беше една од првите земји што ја призна новата иранска влада. Во следните две децении, соработката на земјите беше ограничена на нафтената индустрија. Оваа врска се интензивираше, сепак, кога Чавез стана претседател. Помеѓу 2001 и 2013 година имаше десетици дипломатски посети меѓу администрациите на Чавез и Хатами и Ахмадинеџад. Двете земји потпишаа околу 300 договори од различна важност и вредност, кои се движат од продажба на станови со ниски приходи до цементни погони и фабрики за автомобили. Тие дури основаа заеднички фонд за развој и отворија банка за развој под структурата на Иранската банка за развој на извоз (ЕДБИ). До 2012 година, се проценува дека инвестициите и заемите на Иран во Венецуела беа помеѓу 15 и 20 милијарди долари.²⁴ За жал, повеќето од овие иницијативи исчезнаа од размислувањата на лидерите пред да бидат завршени.

За Иран, Венецуела стана сојузник за дипломатско и трговско ширење во Латинска Америка. Иранците беа претставени како регионални сојузници на Венецуела, отворајќи канали за комуникација што доведе до договори меѓу Ахмадинеџад и владите на Еквадор, Боливија и Никарагва. Бидејќи Иран се соочуваше со зголемена финансиска изолација поради санкциите на САД, Венецуела - преку сојузот АЛБА - помогна да се отворат виталните трговски врски. Врската меѓу Иран и Венецуела започна да губи на своето значење откако Чавез почина во 2013 година. Во услови на пад на цените на нафтата, наследникот на Ахмадинеџад, претседателот Рухани, престана да ѝ дава приоритет на Венецуела. Настрана неколку билатерални договори со сомнителна заднина, Мадуро генерално не беше во можност да одржува вид на врска со Иран која ја замислуваше Чавез.

²⁴ E-International Relations. Chang, J.(Internet). "Rogue Relations under Max-Pressure: Iran-Venezuela Bilateral Engagement 2013–2020"

Но, оваа врска се обнови во последните неколку месеци, бидејќи обете земји се соочуваат со зголемен притисок од меѓународната заедница. Суштината на ова партнерство се состои во избегнување на санкциите на САД, пред сè, преку пратки на гориво и рафинирани материјали во Венецуела, каде што акутниот недостиг на бензин, кој ја парализира дистрибуцијата на храна и внатрешниот транспорт.

3.2.2 Латиноамериканската толеранција на нелиберализмот

Венецуела денес се наоѓа во центарот на тензиите помеѓу либералните и нелибералните сили во Латинска Америка. Овие сили се ограничени на одредени територии, но имаат моќни меѓународни поддржувачи. Од една страна, САД и мноштвото латиноамерикански влади го признаа опозицискиот лидер Хуан Гуаидо за нов легитимен претседател на Венецуела. Од друга страна, Николас Мадуро се држи до власта со поддршката на Русија и Куба. Нелиберализмот во Венецуела го отвори патот до невидена хуманитарна катастрофа во земјата, поттикнувајќи го денешниот натпревар помеѓу државите за легитимноста на владеењето на Мадуро. И покрај сегашната зголемена поддршка за Гуаидо, веќе цела деценија, повеќето соседи во Латинска Америка тивко ја толерираат ерозијата на демократијата и пазарот во Венецуела.

По Студената војна, Латинска Америка ги прифати принципите на либералниот меѓународен поредок, можеби повеќе од кој било друг регион во светот. Но, проширувањето на нелиберализмот сега го опфаќа политички спектар на повеќето земји. Во некои случаи, токму тоа ја привлече поддршката во гласачките кутии. Популистичкиот законодавец Џаир Болсонаро стана претседател на Бразил и покрај - или можеби поради - неговиот недостаток на грижа за човековите права или владеењето на правото. Претседателот на Мексико - Андрес Мануел Лопез Обрадор користи сомнителни изговори за да ги оправда донесувањето на одлуките што го игнорираат кршењето на човековите права. Во Хондурас, претседателот на десницата ја зголеми својата моќ и толерираше насилство врз претставниците на социјалните движења. Во Никарагва, поранешен водач на левичарските герилци стана авторитарен лидер и ги саботира мирните протести.

Речиси од независноста на почетокот на 19 век, латиноамериканските држави беа само делумно вклучени во либералниот свет заснован на норми и правила. Меѓународните правила на либералниот поредок беа спорадично применети низ целиот континент, бидејќи големите сили, вклучително и САД, си дадоа за право да ги заштитат своите интереси во регионот. Латиноамериканските елити, исто така, честопати доаѓаа до заклучок дека нивните обиди да бидат соодветно вклучени во развојот на меѓународното право и дипломатијата честопати се одбиваа. И кога латиноамериканските држави се вклучија во меѓународните институции и глобалните пазари, тоа беше само за да се зацврсти моќта на елитите кои практикуваа нелиберална политика и силен капитализам на национално ниво. Моќните држави во либералниот свет честопати со задоволство го игнорираа ова, фокусирајќи се повеќе на сопствените економски и политички приоритети отколку на тоа дали либералните принципи и практики се поддржуваат во Латинска Америка. Ова беше прикажано со неодамнешниот пример на Болсонаро, кој речиси се пофали со својот нелиберализам на национално ниво, додека се додворуваше на наклонетоста кон глобалните пазари и деловни активности.

Искуствата во Латинска Америка фрлаат сенка на сомнителност на тоа како животот на маргините на либералниот меѓународен поредок значи дека, во земјата, придобивките од либерализацијата слабо се споделуваат и посветеноста кон демократијата и човековите права е често слаба на хартија и во практика. Овие проблеми му помогнаа на поранешниот претседател Хуго Чавез во Венецуела, пред две децении, да ја добие поддршката на граѓаните на претседателските избори, постепено поставувајќи ја основата за денешната криза. Како што се испостави, слична динамика е основата на проблемите на либералниот меѓународен поредок и денес.

Носителите на овие либерални принципи во Латинска Америка треба да ги комбинираат богатите либерални традиции и меѓудржавната соработка во регионот за да формираат меѓународни правила за домашно однесување. Оваа либерална традиција беше слабо рефлектирана од новиот бран регионални организации во текот на 2000-тите, кои во голема мера служеа за заштита и легитимирање на носителите на власта, вклучително и Мадуро. Најдобро би било кога лидерите во регионот би ги оживеале идеалите за колективна

одбрана на демократијата, со фокус на превенцијата на конфликти. Тие се вкоренети во Доктрината Тобар од 1907 година и Доктрината Ларета од 1945 година, кои поттикнуваа мултилатерален ангажман со внатрешните работи на државите кои ги кршеа човековите права или чии влади дојдоа на власт со неуставни средства. Овие предлози би го нагласиле регионалниот притисок врз владите и побргу би им се спротивставиле на државите кои применуваат недемократските практики. Тие мора да дејствуваат навремено за да се спречи следната криза на нелиберализмот, без оглед дали се појавува од левицата или десницата.

Во Венецуела, овој дипломатски притисок и изолација сигнализира важен пресврт споредено со претходната толеранција и пријатност. Регионалната толеранција на нелиберализмот му дозволи на Мадуро да ја консолидира својата моќ, драматично намалувајќи ги напорите за донесување и примена на мирни решенија. Во иднина, превентивниот регионален притисок врз нелибералната активност би бил поефикасен отколку да се сврти кон казнени дејствија откако катастрофата веќе е направена, како што е случајот со страдањето на милиони лица во Венецуела.

За да ја врати својата виталност, либералниот меѓународен проект во Латинска Америка и на други места мора да се осигури дека економските, социјалните и политичките придобивки на меѓународниот поредок се достапни доследно и за секого. Латиноамериканците не треба да бараат во странство решенија за оваа криза на меѓународниот поредок, туку во сопственото либерално наследство.

ЧЕТВРТА ГЛАВА

4. Надворешната политика на САД кон Венецуела

Од средината на 2000-тите, последователната администрација на САД изрази загриженост за влошувањето на човековите права и демократските услови во Венецуела, некогаш главен снабдувач на нафта на САД, и недостаток на билатерална соработка за борба против наркотици и антитерористички напори. Откако Владата на Мадуро стана сè поавторитарна, администрациите на Обама и Трамп почнаа да користат насочени санкции за конкретни функционери. Политиката на САД кон Венецуела се заостри откако Владата на САД престана да го признава Мадуро како легитимен претседател на Венецуела, во јануари 2019 година. Откако ја признаа владата на Гуаидо, во јануари 2019 година, претседателот Трамп и други официјални лица сугерираа дека воената интервенција на САД во Венецуела е можна. Откако сојузниците на САД и членовите на Конгресот изразија противење на таа можна акција, таквите изјави сè помалку се споменуваа во САД, меѓутоа администрацијата на Трамп користеше други средства за да се обиде да изврши притисок со цел Мадуро да си замине од власт.

За време на претседателот Трамп, политиката на САД кон Венецуела ги нагласи дипломатските напори за зајакнување на поддршката за Гуаидо и изолирање на Мадуро, насочени санкции и укинување на визите за владините службеници на Мадуро и нивните семејства, пошироки санкции за економијата и венецуелската влада, помош за венецуелскиот народ и преземаа дејствија насочени кон прекин на незаконитите извори на приходи на владата на Мадуро.²⁵ Во март 2020 година, администрацијата издаде „рамка за демократска транзиција“ поддржана од Гуаидо. Рамката би укинала одредени санкции во замена за тоа Мадуро да ослободи политички затвореници на САД и да дозволи создавање на Државен совет кој би ги спровел претседателските должности до одржувањето на изборите. Инсистирањето на САД за Мадуро да ја напушти функцијата пред свикувањето нови избори и воздржаноста да ги поддржат преговорите, го ставија под знак прашалник

²⁵ Hojen, L. (2015). “U.S.-Venezuela Relations in the 21st Century“

единството на политиката на САД и земјите од Европската Унија за Венецуела, кои имаа различни ставови.

Администрацијата на Бајден првично одржуваше слична политика кон Венецуела, иако разговорите на САД со Мадуро во март и јуни 2022 година и ослободувањето на политичките затвореници во октомври донекаде сигнализираше промена на политиката. Официјалните претставници на администрацијата на Бајден размислуваа одреден период, а потоа понудија решение за промени во лиценцирањето на САД и потенцијално идно олеснување на санкциите во енергетскиот сектор за да се поттикне Мадуро да преговара за слободни и фер избори во 2024 година. САД продолжуваат да го признаваат Хуан Гуаидо како легитимен лидер на Венецуела, но некои извештаи од печатот покажуваат дека САД може да го следат водството на опозицијата и сè уште не го признаваат Мадуро како легитимен лидер. Помошникот државен секретар за прашања на западната хемисфера - Брајан Николс истакна во септември 2022 година, сепак, дека трпението на САД кон Мадуро „не е безгранично“ и дека администрацијата би можела да воведо нови санкции доколку преговорите не напредуваат. Во јули 2022 година, администрацијата на САД објави 18-месечно продолжување на одлуката за привремен заштитен статус за Венецуелците, кој првпат беше објавен во март 2021 година. Американските власти најавија нови политики во октомври 2022 година кои имаа за цел да одговорат на значителен пораст на апсењата на Венецуелците на југозападната граница.

116. конгрес ги поддржа напорите на администрацијата на Трамп да промовира обновување на демократијата во Венецуела, користејќи санкции без употреба на воена сила и да обезбеди хуманитарна помош за Венецуелците. Некои членови изразија загриженост за хуманитарното влијание на широките економски санкции на САД. Конгресот донесе легислатива за водење на политиката на САД за Венецуела, вклучително се донесе сеопфатен предлог-закон за решавање на кризата во Венецуела.

Многумина на 117. Конгрес внимателно го следеа постепеното еволуирање на надворешно-политичкиот пристап на администрацијата на Бајден кон Венецуела. Во март 2022 година, Конгресот го донесе Законот за консолидирани средства што вклучува 40 милиони американски долари за реализирање на програми за демократија во Венецуела. Конгресот

исто така го разгледуваше барањето на администрацијата за давање на 55 милиони долари за Венецуела за финансирање на креирање на демократски структури во државата. Конгресниот надзор се фокусираше на пристапот на администрацијата кон санкциите и преговорите. Додека некои во Конгресот го поддржуваат континуираниот притисок врз владата на Мадуро, други тврдеа дека широките санкции му наштетиле на венецуелскиот народ. Додека некои членови на Конгресот изразија поддршка за неодамнешните разговори на САД со Мадуро кои, наводно, покренала теми поврзани со енергијата, други се спротивставија на тие разговори и воведоа законодавство што ќе го забрани увозот на венецуелска нафта во САД. Меѓу другите одлуки се најде и онаа со која ќе се забрани склучувањето на договори со лица кои работат со режимот на Мадуро.

4.1 Санкциите на САД кон Венецуела

Повеќе од 15 години, САД воведоа санкции како одговор на активностите на венецуелската влада и венецуелските поединци.²⁶ Најраните санкции се донесоа поради недостигот на соработка на Венецуела со САД за напорите за борба против дрогата и тероризмот. Администрацијата на Обама вовеле насочени санкции против поединци за кршење на човековите права, корупција и антидемократски акции. Администрацијата на Трамп ги прошири економските санкции како одговор на зголемениот авторитаризам на претседателот Мадуро. Од 2019 година, целта на зголемениот број санкции требаше да додаде економски притисок на дипломатските напори што се во тек, за да се принуди Мадуро да дозволи свикување на слободни и фер избори со прекинување на изворите на неговата влада до клучните извори на приходи. Некои од санкциите вклучуваа:

- Укинување на визи и санкции за поединци. Од јануари 2019 година до август 2020 година, Стејт депарментот укина повеќе од 1.000 визи, вклучително и оние на сегашните и поранешните венецуелски функционери и нивните семејства. Министерството за финансии вовеле финансиски санкции за повеќе од 160 поединци

²⁶ Jones, H. (2019). “What happened to Venezuela?”

поврзани со Венецуела за тероризам, трговија со дрога и/или извршување антидемократски дејствија, кршење на човековите права, или корупција.

- Финансиски санкции со кои им се ограничува на владата на Мадуро и државната нафтена компанија ПДВСА пристап до финансиските пазари на САД, со одредени исклучоци за минимизирање на влијанието врз венецуелскиот народ и економските интереси на САД, се забранија трансакции со користење криптовалута и се донесе забрана за купување на венецуелски долг или побарувања на владата на Мадуро, вклучително и ПДВСА.
- Секторски санкции кои ги блокираат средствата и забрануваат нелиценцирани трансакции со ПДВСА, централната банка на Венецуела и државната компанија за ископување злато, меѓу нив и други субјекти.
- Санкции врз владата на Мадуро што го блокира нивниот имот во САД и забрана за трансакции со таа влада, освен ако тие трансакции не се сметаат за дел од напорите да му се помогне на венецуелскиот народ. Исто така се воведоа и финансиски санкции и визни ограничувања за лица кои не се од САД, а кои ѝ помагаат или ја поддржуваат владата на Мадуро. За да продолжат со континуирана хуманитарна помош за Венецуела, САД издадоа лиценци за овластување на трансакции кои вклучуваат испорака на храна, земјоделски производи, лекови кои се доставуваат до поединци и меѓународните организации.

Во 2017-2020 година, администрацијата на Трамп го засили економскиот притисок врз Венецуела и врз Куба, Русија, Кина и Иран за поддршка на Венецуела преку различни видови на санкции.

4.1.1 Влијанието на санкциите

Тешко е прецизно да се припише степенот на економскиот колапс на Венецуела што се должи на санкциите на САД наспроти економски лошото управување од администрацијата на Мадуро. Извештајот на Канцеларијата за одговорност на владата на САД (во понатамошниот текст ГАО) од февруари 2021 година тврди дека „санкциите, особено на државната нафтена компанија во 2019 година, веројатно во голем дел придонеле за поостриот пад на венецуелската економија“. Владата на Мадуро не ги исполни сите свои

обврзници, а санкциите на САД забрануваа реструктурирање на долгот кај доверителите. Администрацијата на Трамп продолжи да наметнува санкции за време на пандемијата и ги задржа американските санкции кон Венецуела кои вклучуваа широки исклучоци и лиценци за да се овозможи обезбедување на хуманитарна помош и извоз на храна, лекови и медицински помагала. Хуманитарните организации кои примаа средства од САД ѝ соопштија на ГАО дека санкциите направиле финансиските трансакции да бидат поголем предизвик дури и за оние со исклучоци и лиценци.

Во однос на политичките ефекти на санкциите, наметнувањето на насочени санкции врз поединци во Владата на Мадуро не охрабри многу од оние кои сè уште не се санкционирани, да го напуштат Мадуро или оние што се санкционирани да го променат своето однесување. Пошироките санкции на САД, усвоени во 2017 година, допрва треба да го принудат Мадуро да ја напушти функцијата. Тие обезбедуваат и жртвено јагне кое Мадуро ќе го обвини за економските проблеми на земјата.²⁷

Мадуро ги издржа санкциите на САД, но останува длабоко непопуларен. Некои економисти тврдат дека на Мадуро му треба стабилна валута, со оглед на тоа дека венецуелскиот боливар веќе нема речиси никаква вредност и може да биде мотивиран за преговори во замена за олеснување на санкциите, што би можело да ѝ овозможи на неговата влада да ја обнови инфраструктурата, да обезбеди основни услуги и да се намалат спроведените мерки за штедење со цел да се намали инфлацијата. Ограничениот опсег и времетраење на лиценцата, издадена од Министерството за финансии, за Шеврон кон крајот на ноември 2022 година има за цел да ја задржи Владата на Мадуро кон ставот да преговара со добра волја со цел да обезбеди идно олеснување на санкциите.

Загриженоста на нафтениот сектор и економските санкции на САД

Една од основачките членки на Организацијата на земјите извознички на нафта (ОПЕК) – Венецуела, генерално беше главен производител на нафта. Но, од октомври 2022 година, производството на нафта во Венецуела изнесуваше околу 720.000 барели дневно - едни од најниските количества меѓу членките на ОПЕК. Сепак, нафтениот сектор на Венецуела, кој

²⁷ Global Americans. (Internet). “An Insider’s View of U.S. Sanctions on Venezuela“

ги има најголемите резерви на нафта во светот (повеќе од 17% од глобалните резерви), е клучен елемент на економијата на Венецуела. Доминантната улога на нафтата во економијата на Венецуела, во комбинација со САД, кои беа претпочитана дестинација за извоз на таа нафта, резултираше овој сектор да биде цел на американските економски санкции.

Краток осврт за појавата на нафтениот сектор во Венецуела и улогата на американските компании

Комерцијалното производство на нафта во Венецуела започна во 1914 година и зеде голем замав во 1920-тите, по откритијата на нафта во Венецуелскиот басен Маракаибо. Неколку американски компании склучија договори за концесија со венецуелската Влада со цел да инвестираат во истражување, произведување и извезување на нафтени ресурси на земјата. Во 1970 година, производството на нафта во Венецуела изнесуваше повеќе од 3,7 милиони барели дневно, што ја направи Венецуела една од најголемите производители на нафта по волумен. Венецуела почна да ја презема контролата врз своите нафтени средства во 1971 година, целосно национализирајќи го нафтениот сектор во 1976 година со создавањето на ПДВСА. Откако приватните компании беа пренасочени кон поддршка базирана на услуги, производството на нафта во Венецуела се намали за повеќе од 50% помеѓу 1971 и 1988 година. Во обид да го промени падот на производството, Венецуела започна програма што дозволува меѓународни нафтени компании - вклучувајќи ги американските фирми „Шеврон“, „Ексон“ и „Коноко“ - или да ги контролираат нафтени полиња или да основаат заеднички вложувања. Политиките наметнати од поранешниот претседател Чавез еднострано ги изменија условите на договорот за производство. Некои компании (на пример, „Ексон“, „Коноко“) престанаа со работење и поднесоа тужби за договорни прекршоци. Други (на пример, „Шеврон“) продолжија да работат во Венецуела.

Санкции за нафтениот сектор и развој на трговските односи со нафта

Санкциите насочени кон нафтениот сектор на Венецуела генерално започнаа во август 2017 година, со издавање на извршна наредба што го ограничува пристапот до должничкиот капитал и ја спречува ПДВСА да прима парични трансакции во готовина од Ситго,

нејзината подружница за рафинирање нафта со седиште во САД.²⁸ Санкциите за нафтениот сектор се проширија во јануари 2019 година, со тоа што ПДВСА беше додадена на списокот за забрана на остварување на парични трансакции на специјално назначени државјани од страна на Министерството за финансии на САД. Оваа акција ефективно им забранува на лицата и компаниите од САД да вршат трансакции со ПДВСА, освен ако Министерството за финансии не им издаде општа лиценца. Санкциите, исто така, забранија ентитети надвор од САД да вршат трансакции со ПДВСА во американски долари и направија да им биде блокиран пристапот на субјекти кои не се од САД до нивниот имот во САД, доколку се утврди дека материјално ѝ помогнале на ПДВСА.

По одобруениот 90-дневен период на прекин, рафинериите во САД престанаа да увезуваат сурова нафта од Венецуела. Според рамката на санкциите, Министерството за финансии, исто така, санкционираше голем број поединци, пловни објекти и компании вклучени во трговијата и испораката на венецуелска нафта.

Оваа прогресивна примена на санкциите го отежна, но не направи да биде невозможно ПДВСА да ги заврши трансакциите со продажба и извоз на нафта.

Бидејќи САД повеќе не беа извозна дестинација, ПДВСА се обиде да развие други односи на трговија со цел одржување на вредноста на венецуелската нафта. Руските компании за трговија со нафта (т.е. „Роснефт Трејдинг“ и „ТНК Трејдинг“) беа големи купувачи на венецуелска нафта, кои во најголем дел ја дистрибуираа до рафинерии во Азија. Министерството за финансии ги санкционираше овие компании на почетокот на 2020 година. „Роснефт“ - нафтена компанија контролирана од руската влада - тогаш ја реорганизираше својата корпоративна сопственичка структура и операциите во Венецуела за да се минимизира ризикот од изложеност на санкции.

ПДВСА оттогаш применува други методи за олеснување на трансакциите со нафта, вклучувајќи, меѓу другото (1) размена на нафта за дизел гориво - овластена од Министерството за финансии до крајот на октомври 2020 година - со рафинерии лоцирани во Индија и Шпанија; (2) продажни трансакции преку посредни компании за трговија со

²⁸ Rodriguez, F. (2022). “Sanctions, Economic Statecraft and Venezuela’s Crisis“

нафта и (3) размена на нафта со Иран. Иран - исто така, цел на бројни економски санкции на САД - ја снабдува Венецуела со повеќе пратки на нафтени деривати (на пример, бензин). Од јануари 2019 година, кога прекина извозот на нафта во САД, Индија и Кина беа првите две дестинации за забележливиот извоз на сурова нафта на Венецуела, при што Кина беше примарна извозна дестинација помеѓу октомври 2020 и октомври 2022 година.

Пазарот на нафта и ефектите на цената

Значајните ефекти поврзани со санкциите на глобалниот пазар на нафта вклучуваат пониска цена на венецуелската нафта, производство и елиминација на американскиот увоз на венецуелска сурова нафта. Да се припише прецизен волуметриски ефект врз производството на нафта во Венецуела е тешко, бидејќи производството во земјата беше во опаѓање и пред воведувањето на санкциите, што генерално е последица на несоодветното управување со производството на нафтени средства. Сепак, податоците покажуваат дека падот на производството на венецуелската нафта се забрза по санкциите насочени кон нафтениот сектор во Венецуела. Пониско глобално снабдување со нафта генерално резултира со нагорен притисок на цената на суровата нафта и нафтени деривати. Падот на производството на нафта во Венецуела од приближно 1,2 милиони барели дневно (од август 2017 до октомври 2022 година) е доволно голем за потенцијално да влијае на цените. Сепак, многу фактори (на пример, билансот на побарувачка/понуда, одлуките на ОПЕК за производство и општите економски услови) можат да влијаат на цената на нафтата.

Промените кои настанаа по прекинувањето на увозот на венецуелска сурова нафта во рафинериите во САД можат да се измерат.²⁹ Пред почетокот на санкциите во нафтениот сектор, рафинериите на САД увезувале меѓу 500.000 и 700.000 барели на ден сурова нафта од Венецуела. Увозот на сурова нафта од Венецуела заврши во април 2019. Пазарот се приспособи на ова ограничување на понудата поврзано со санкциите со покачени регионални цени на нафтата - во однос на другите цени на сурова нафта, што покажа дека има недостиг на сурова нафта во САД.

Нафтениот сектор на Венецуела во иднина

²⁹ Moody's Analytics. (Internet). "Venezuela - Economic Indicators"

Со докажани нафтени ресурси и добро позната геологија, производството на нафта во Венецуела би можело да се врати на евентуално надминување на нивоата пред санкциите од приближно 2 милиони барели дневно. Сепак, лошата состојба на нафтените средства на Венецуела може да биде причина за појава на предизвици за брзо закрепнување на секторот. Претседателот Мадуро имаше за цел да го зголеми производството на нафта на 1,5 милиони барели дневно со „нови механизми за производство, финансирање и маркетинг“, што беше спомнато во соопштението на ПДВСА. Информациите за планот на Мадуро се ограничени, но она што се знае е дека планот може да им овозможи на нафтените компании поголема контрола врз производствени активности. Прогнозите на Меѓународната агенција за енергија се дека Мадуро ќе остане на власт и санкциите на САД ќе продолжат - со што се укажува на тоа дека производството на нафта може да остане близу до 500.000 барели дневно до 2026 година. Сè уште не е јасно како олеснувањето на санкциите на САД може да го смени тоа предвидување.

Администрацијата на Бајден понуди промени во лиценцирањето и потенцијално олеснување на санкциите на нафтениот сектор на Венецуела како поттик да се повика Мадуро да преговара со венецуелската опозиција. На 26 ноември 2022 година, Министерството за финансии издаде лиценца што му дозволува на Шеврон да продолжи со производство, увоз и извоз на нафтени деривати во нејзините постоечки заеднички вложувања во Венецуела за почетниот шестмесечен период.³⁰ Производството на нафта би требало да се продаде на „Шеврон“ за да САД можат да бидат единствена дестинација за извоз.

4.2 Други аспекти на надворешната политика на САД кон Венецуела

Прашања за миграција

На 8 март 2021 година, секретарот за домашна безбедност Алехандро Мајоркас им даде можност на граѓаните на Венецуела за добивање на Привремен заштитен статус (во понатамошниот текст ПЗС) за период од 18 месеци врз основа на вонредни и привремени услови. Во федералниот регистар од март 2021 година се објавија и нови услови за

³⁰ The Wall Street Journal. (Internet) “U.S. Looks to Ease Venezuela Sanctions“

добивање на ПЗС за Венецуелците, кој вклучуваше „економска контракција, инфлација и хиперинфлација, продлабочување на сиромаштијата, високи нивоа на невработеност; намален пристап и недостиг на храна и лекови, меѓу другите фактори“. Службите за државјанство и имиграција на САД проценуваат дека околу 323.000 лица од Венецуела имаат право да поднесуваат апликации за ПЗС под ознаката Венецуела. Во јули 2022 година, Администрацијата на Бајден објави 18-месечно продолжување на ПЗС за Венецуела и ова продолжување е планирано да стапи на сила до 10 март 2024 година.

Политиките од октомври 2022 поврзани со мигрантите од Венецуела

На 12 октомври 2022 година, администрацијата на Бајден објави нови политики за справување со рекордниот број на Венецуелци кои се нашле на границата меѓу САД и Мексико во 2022 година. Пред овие промени, огромното мнозинство Венецуелци со кои се сретнале биле спремни за отстранување и ослободени во САД, каде што би можеле да поднесат барање за азил за време на судските постапки за имиграција. Сега, Венецуелците уапсени помеѓу влезните пристаништа се предмет на политиката за јавно здравје, која им овозможува на Царината и граничната заштита на САД да ги протераат мигрантите назад во Мексико (во координација со Владата на Мексико). Во исто време се направија и дополнителни Н-2В визи достапни за привремени неземјоделски работници. Историски гледано, поголемиот дел од визите Н-2В се издадени на мексикански државјани.

Другата главна компонента на промените во политиката е нов процес за дозволување до 24.000 Венецуелци кои се надвор од САД да патуваат со авион во внатрешноста на САД и да бидат условно пуштени во земјата. На Венецуелците на кои им е одобрен условниот отпуст треба да им се дозволи престој до две години и можат да аплицираат за добивање на овластување за работа. Условниот отпуст не обезбедува посветен пат кон добивање на постојан престој, според законите на САД. Од почетокот на ноември 2022 година, наводно влегле околу 500 Венецуелци во земјата преку програмата за условно ослободување.

Хуманитарна помош

Од 2017 година, Владата на САД обезбедила повеќе од 2,3 милијарди долари во хуманитарна и итна помош со храна како одговор на регионалната криза во Венецуела (од

септември 2022 година). Ова вклучуваше 656,1 милиони американски долари хуманитарни фондови за поддршка на бегалците од Венецуела и мигрантите кои побегнале во други земји (или во заедниците што ги примиле). Војската на САД двапати распореди поморски болнички брод за распоредување медицинска поддршка на Венецуелците. Покрај тоа, САД обезбедија најмалку 40,8 милиони долари за одговорот на пандемијата со ковид-19 во Венецуела. Во согласност со меѓународните хуманитарни стандарди се обезбедува хуманитарна помош од САД врз основа на потребата и на принципите на универзалност, непристрасност и независност.

Извештајот на Канцеларијата на генералниот инспектор на УСАИД, од април 2022 година, ги процени некои од предизвиците со кои УСАИД се соочи во одговорот на кризата во Венецуела, особено во февруари 2019 година. Во тоа време, Владата на САД однапред позиционираше итна помош за венецуелскиот народ на границите со Колумбија и Бразил, по барањето на привремениот претседател Гуаидо. Безбедносните сили лојални на Мадуро го спречија доставувањето на помошта и дојде до насилство. Многу хуманитарни организации, вклучително и ентитети на ОН, изразија загриженост за тоа како хуманитарната помош се користи како алатка во политички натпревар. Спротивно на тоа, хуманитарните експерти го пофалија договорот од април 2021 година, кој беше постигнат меѓу официјалните претставници на Мадуро и Гуаидо и кој дозволи Програмата за светска храна да продолжи со својата работа.

Демократија, развој и глобална помош поврзана со здравјето

Повеќе од речиси две децении, САД обезбедуваат помош поврзана со демократијата за венецуелското граѓанско општество преку Американската агенција за меѓународен развој (УСАИД) и Националниот фонд за демократија (НФД).

УСАИД поддржа мали грантови и активности за техничка помош преку својата Канцеларија за транзициски иницијативи со цел да обезбеди помош за следење на демократската стабилност и зајакнување на демократските институции во Венецуела. Бирото на УСАИД во Латинска Америка и Карибите ја презеде контролата врз тие програми во 2010 година. Од 2010 година, програмите за демократија на УСАИД во Венецуела се финансирани првенствено преку сметката на Фондот за економска поддршка.

Американската помош за демократијата и човековите права, присвоена за Венецуела, изнесуваше најмалку 33 милиони долари во 2021 година и 40 милиони долари во 2022 година.

УСАИД потпиша билатерален договор со Владата на Гуаидо во октомври 2019 година за да ги прошири своите програми за демократијата и човекови права во Венецуела и да започне нови програми за здравство и земјоделство. Ова проширување на програмите ги поддржа целите на привремената влада да се олесни транзицијата кон демократија и да се започне со обнова на клучните сектори оштетени од економска криза. Иако поголемиот дел од помошта ги поддржа програмите во Венецуела, некои исто така вклучуваа финансирани патувања поврзани со работа, плати и безбедни комуникациски системи за службениците на привремената влада и персоналот. Покрај помошта поврзана со демократијата, присвоена од Конгресот, Администрацијата репрограмираше дополнителна развојна помош, Глобална здравствена програма и помош од Фондот за демократија. Финансирањето првенствено се администрира преку трети лица. Доколку дојде до политичка транзиција, Стејт депарментот и УСАИД развија планови за поддршка на транзицискиот план на привремената влада, кој го нарекоа „План Паис“.

За 2023 година, Администрацијата побара 5 милиони американски долари глобална здравствена помош за Венецуела и 50 милиони долари за помош за развој на демократијата. Стејт депарментот, надворешните операции за 2023 година и предлог-законот за резервации на средства за сродни програми, пријавен од Комитетот за доделување средства на домот ќе обезбеди 50 милиони долари средства за Венецуела, вклучително и финансирање на демократијата. Според верзијата на Сенатот, САД ќе обезбеди 40 милиони долари.

Националниот фонд за демократија финансира проекти за демократија во Венецуела од 1992 година. Финансирањето на САД за НФД е предвидено во годишниот извештај за доделување средства на Стејт депарментот и надворешните операции, но распределбите за тоа на која држава ќе ѝ се дадат овие средства не се наведени во законодавството. Во 2021 година, НФД финансираше околу 71 проект во Венецуела во вкупна вредност од над 3,6 милиони американски долари.

Напорите на САД за борба против незаконски извори на приходи во Венецуела

Додека финансиските санкции се обидоа да ги ограничат законските извори на приходи на Мадуро и да ги казнат оние кои украдоа милијарди од ПДВСА и владините програми, криминалните истраги и операциите против дрогата се насочени кон незаконските приходи заработени од Владата на Мадуро.

Корупцијата во Венецуела, слабите институции, обеаната граница од 1.370 милји со Колумбија и општото беззаконие привлече присуство на нелегално вооружени групи. Венецуела е меѓу најкорумпираните земји во светот, на 177. место од 180 земји опфатени со Индексот за интернационална транспарентност за перцепција на корупција.³¹ Способноста на земјата да се справи со организираниот криминал е меѓу најслабите во светот (188. од рангирани 193 земји), поради соработката на државата со криминалци и слабиот систем на кривичната правда, според Глобалниот индекс на организиран криминал.

Високите венецуелски функционери, многумина од војската, наводно имаат формирано организација за шверц на дрога (Картелот на Сонцето) во раните 2000-ти, некои одржуваат криминални мрежи кои наводно имаат врски со странски терористички организации. Еднаш усогласени со Револуционерните вооружени сили на Колумбија (ФАРК), кои се демобилизираа во 2017 година, некои венецуелски функционери сега наводно се договараат на ад хок основа со Националната ослободителната армија (ЕЛН) и дисидентите на ФАРК. Во 2021 година, венецуелските безбедносни сили работеле со ЕЛН во офанзива против дисидентска фракција ФАРК што можеби го прекршила Договорот за трговија со дрога, при што офанзивата резултирала со жртви и злоупотреби на човековите права во Апуре и имало раселени илјадници лица во Колумбија. Врските на претставниците на Мадуро со сè помоќната ЕЛН може да ја искомплицира улогата на Владата на Мадуро во Колумбија, мировните разговори и поддршката на американската влада за идните преговори на Мадуро со опозицијата. Владата на Мадуро, наводно, има врски и со Хезболах преку различни посредници.

³¹ Transparency International. Venezuela Corruption Index. 2022 Data

Операциите за борба против наркотици на САД

Венецуела е главна транзитна рута за кокаин наменета за САД. Во 2005 година, Венецуела ја прекина соработката против наркотици со американската Администрација за борба против дрога. Од 2005 година, Венецуела секоја година се назначува како земја која не се придржува до меѓународните обврски против употреба на дрога. Во септември 2022 година, претседателот Бајден повторно ја прогласи Венецуела како земја која не се придржува до своите обврски против употреба на дрогата. Сепак, во исто време, претседателот Бајден се откажа од економските санкции кои би ја намалиле помошта на САД за венецуелскиот народ (здравје, човекови права и помош за демократија).

Стејт депарментот извести во својот извештај за меѓународна стратегија за контрола на наркотици за 2022 година (ИНЦСР)³² дека недозволената дрога, првенствено кокаин, се пренесувала од Венецуела по воздушен пат преку Мексико и Централна Америка на пазарот во САД и во поморските пратки преку Карибите до САД и Европа. Извештајот ја опишува зголемената вклученост на ЕЛН, дисидентите на ФАРК и други групи во трговија со кокаин. ЕЛН, која сè уште е ангажирана во вооружени конфликти во Колумбија и нејзиниот ривал, Народната ослободителна армија (ЕЛП), наводно регрутираат Венецуелци за да одгледуваат кока, растителна компонента на кокаинот. Според ИНЦСР, Венецуелските власти „не успеаја да направат никакви значајни напори за борба против нелегалната активност со дрога или да ги гонат корумпираните службеници или осомничените трговци со дрога.“ Американските власти презедоа мерки против функционерите на Мадуро вклучени во трговија со дрога и поврзани кривични дела. Во март 2020 година, Министерството за правда го обвини лидерот на Венецуела - Николас Мадуро и 14 други сегашни и поранешни високи функционери на Венецуела за истото.

Мадуро, наводно, учествувал во организацијата за шверц на дрога „Картелот на Сонцето“ во заговор со ФАРК (тогаш назначен ФТО) за производство и трговија со недозволените дроги на територијата на САД. Околу 12 од 18 лица, исто така, се предмет на санкции од

³² U.S. Department of State. Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs. 2022 INCSR–Volume I: Drug and Chemical Control. p. 215-217

САД. Како додаток на заговорот за наркотероризам, обвиненијата вклучуваат трговија со дрога, перење пари и давачки за оружје. Стејт департментот понуди вкупно до 55 милиони долари за информации кои водат до апсење, осуда или и двете за пет од овие лица (вклучувајќи го и Мадуро).

ПЕТТА ГЛАВА

5. Светската енергетска криза

Светската енергетска криза, која започна во 2021 година и сè уште трае во 2023 година, започна како последица на пандемијата со ковид-19, во 2021 година, при што голем дел од светот се соочи со недостиг и зголемени цени на пазарите на нафта, гас и електрична енергија. Кризата беше предизвикана од различни економски фактори, вклучително и брзото економско закрепнување по пандемијата што го надмина снабдувањето со енергија и ескалираше во широка глобална енергетска криза по руската инвазија на Украина во 2022 година. Цената на природниот гас достигна рекордни нивоа, а како резултат на тоа и струјата на некои пазари. Цените на нафтата го достигнаа највисокото ниво од 2008 година.

Повисоките цени на енергијата ги турнаа семејствата во сиромаштија, принудија некои фабрики да го намалат производството, па дури и да затворат, и го забавија економскиот раст. Во 2022 година беше проценето дека дополнителни 11 милиони Европејци би можеле да бидат доведени до сиромаштија поради енергетската инфлација. Европа, чие снабдување со гас е уникатно ранливо поради нејзината историска зависност од Русија, се соочи со рационализирање на употребата на гас во текот на зимата 2022-2023 година, додека многу економии во развој забележаа повисоки сметки за увоз на енергија и недостиг на гориво.

Додека денешната енергетска криза дели некои паралели со нафтените шокови од 1970-тите, постојат важни разлики. Денешната криза ги вклучува сите фосилни горива, додека ценовните шокови во 1970-тите беа во голема мера ограничени на нафтата во време кога глобалната економија беше многу повеќе зависна од нафтата, а помалку зависна од гасот.³³ Целиот збор економија е многу повеќе меѓусебно поврзан отколку пред 50 години, што го зголемува нејзиното влијание. Затоа можеме да го наречеме ова како прва вистинска светска енергетска криза.

³³ Purdue University Press West Lafayette, Indiana. Global Policy Research Institute. Simons, R., Coyle, E. (2014). "Understanding the Global Energy Crisis"

Некои фабрики за производство на гас во Европа го намалија производството затоа што не можат да си дозволат да продолжат да работат, додека во Кина на некои едноставно им беше прекинато снабдувањето со електрична енергија. Во економиите во развој, каде што уделот на буџетите на домаќинствата потрошени за енергија и храна е веќе голем, повисоките сметки за енергија ја зголемија екстремната сиромаштија и го уназадија напредокот кон постигнување универзален и достапен енергетски пристап. Дури и во напредните економии, порастот на цените влијаеше на ранливите домаќинства и предизвика значителни економски, социјални и политички оптоварувања.

Во некои кругови се обвинуваат климатските политики дека придонесуваат за неодамнешниот раст на цените на енергијата, но нема докази. Всушност, поголемата понуда на чисти извори и технологии на енергија би ги заштитила потрошувачите и би ублажила дел од нагорниот притисок врз цените на горивото.

5.1 Што ја предизвика светската енергетска криза?

Енергетската криза што е присутна во Европа, па и во светот се должи на комбинација од фактори, како на пример, постковид закрепнувањето на државите, намалените резерви на фосилни горива, како и сè поекстремните временски услови.³⁴ Сите овие фактори доведуваат до континуиран пораст на глобалната побарувачка за енергија. Побарувачката за енергија се зголеми во голема мера, а овој недостиг не можеше да се задоволи со енергијата добиена од обновливите извори, што се смета за основна причина за почеток на енергетската криза или кризата во снабдувањето со енергија. Енергетската криза во Обединетото Кралство и некои делови од Азија и Европа покажа како енергетската транзиција може да влијае врз сите сфери на општествениот живот. Енергетската криза укажува и на тоа дека енергијата добиена од обновливи извори на енергија сè уште не е целосно развиена и не е подготвена да ја задоволи постојано растечката глобална побарувачка на енергија од страна на домаќинствата и претпријатијата.

³⁴ Epstein, A. (2014). “The moral case for fossil fuels“

Руската инвазија врз Украина во голема мера ја влоши ситуацијата. САД и ЕУ воведоа серија санкции кон Русија и многу европски земји ја објавија својата намера целосно да го укинат увозот на руски гас. Во меѓувреме, Русија сè повеќе ги ограничува, па дури и ги исклучува своите извозни гасоводи. Русија е убедливо најголемиот светски извозник на фосилни горива и особено важен снабдувач на Европа. Во 2021 година, четвртина од целата потрошена енергија во ЕУ дојде од Русија.

Додека Европа се обидуваше да го замени рускиот гас, ги зголеми цените на американскиот, австралискиот и катарскиот течен природен гас (ЛНГ), зголемувајќи ги цените и пренасочувајќи го снабдувањето од традиционалните клиенти на ЛНГ во Азија. Бидејќи гасот често ја одредува цената по која се продава струјата, цените на електричната енергија исто така пораснаа. И производителите и увозниците на ЛНГ брзаат да изградат нова инфраструктура за да зголемат колку ЛНГ може да се тргува на меѓународно ниво, но на овие скапи проекти им требаат години за да се објават на интернет.

Цените на нафтата, исто така, првично се зголемија бидејќи меѓународните трговски патишта беа реконфигурирани откако САД, многу европски земји и некои од нивните азиски сојузници рекоа дека повеќе нема да купуваат руска нафта. Некои испраќачи одбија да носат руска нафта поради санкциите и ризикот од осигурување. Многу големи производители на нафта не беа во можност да ја зголемат понудата за да ја задоволат зголемената побарувачка - дури и со поттик за небесно високи цени - поради недостаток на инвестиции во последниве години. Иако цените се намалија од своите врвови, изгледите се неизвесни со новите рунди на европски санкции кон Русија кои ќе продолжат во текот на оваа година.

5.2 Посебен осврт на глобалното влијание на руската инвазија во Украина како причинител за појава на енергетската криза

Се прогнозира дека поголем број луѓе ќе се соочат со екстремна сиромаштија и несигурност во храната и екстремна сиромаштија до крајот на 2023 година. Според извештаите на Светската програма за храна беше проценето дека во 2022 година 345 милиони луѓе биле акутно несигурни во храната или со висок ризик од несигурност во

храната во 82 земји каде што се спроведува Светската програма за храна, што подразбира зголемување од 47 милиони акутно гладни луѓе поради брановите ефекти од војната во Украина во сите нејзини димензии. Во меѓувреме, на почетокот на јули 2022 година, Програмата за развој на Обединетите нации процени дека до 71 милион луѓе можеби веќе биле турнати во сиромаштија во трите месеци од почетокот на војната, со жаришта на Балканот, регионот на Касписко Море и супсахарска Африка, особено Сахел. Како што граѓаните во многу од земјите почнуваат да се справуваат со кризата во однос на трошоците за живот, забележано е интензивирање на социјалните протести и немири. Според проектот за локација и податоци на вооружени конфликти низ светот, бројот на немирите низ светот малку се зголемија меѓу првиот и вториот квартал во 2022 година.

Цените на суровините на светските пазари сè уште се високи, но стабилизирачки. Индексот на цените на храната на Организацијата за храна и земјоделство на Обединетите нации (ФАО) благо се намали во јуни 2022 година и е намален за околу 3,3 отсто од неговиот историски максимум во март. Цените на суровата нафта паднаа под 100 долари за барел на почетокот на јули и оттогаш останаа блиску до тоа ниво. Индексите за земјоделството и стоковниот спот понекогаш е поблиску, а некои денови подалеку од предвоените нивоа. Трошоците за испорака, исто така, полека почнаа да се намалуваат, особено за бункер и танкер бродови кои се највисоко корелирани со стоки и кои придонеле значително на порастот на потрошувачките цени и увозни трошоци.

Глобалната ситуација со кризата сè уште предизвикува тешкотии во сите региони. Високата нестабилност на цените, на која сме сведоци уште од пандемијата, особено во 2022 година, сугерира дека цените остануваат на високи нивоа и може повторно да се зголемат. Покрај тоа, иако цените на некои стоки паднаа, поради висока инфлација, состојбата остана тешка за милијарди луѓе, чии социоекономски состојби се влошија како резултат на кризата. Се јавија сериозни грижи за потенцијалните сценарија на стагфлација (низок раст и висока инфлација) во втората половина на 2022 година и во 2023. Во земјите во развој, изложеноста на финансиски шокови се зголемува и покрај падот на цените на стоката. Големи трошоци предизвикаа енергетските пазари во зимата, со оглед на тоа дека само што заврши грејната сезона во северната хемисфера.

Последиците од светската енергетска криза вклучуваат влошување на исхраната и здравствените резултати кои се градат во последните две години.³⁵ Во 2020 година, речиси 3,1 милијарди луѓе не можеа да си дозволат здрава исхрана, зголемена за 112 милиони во споредба со 2019 година, поради влијанието на пандемијата со ковид-19 и сродни мерки. Кризата на трошоците за живот и зголемените цени на храната, се уште поголем предизвик за зголемување на бројот на луѓе кои можат да си дозволат минимално хранлива и здрава исхрана. Пред руската инвазија во Украина, бројот на хронично недоволно ухранети луѓе веќе пораснал околу 150 милиони од 2019 година, до 828 милиони луѓе во 2021 година погодени од хроничен глад (долготрајна или постојана неможност за задоволување на потрошувачката на храна). Во врска со таква постојана несоодветна потрошувачка, тука исто така значаен е и родовиот јаз. Во 2021 година, родовиот јаз во несигурноста на храната беше еден процентен поен повисок од 2020 година, со 31,9% од жените во светот кои се соочија со несигурност во храната, во споредба со 27,6% од мажите.

Светот се соочува со голема енергетска криза, со погодени земји низ светот, со екстремно високи и нестабилни цени, особено на фосилните горива. Оваа ситуација влијаеше како пресврт за последните трендови на енергетскиот пазар. Во текот на претходните две години, енергетскиот пазар доживеа екстремна нестабилноста во цената, како за време на пандемијата кога побарувачката беше намалена и понудата се намали, па така и последователниот пораст на побарувачката ја надмина понудата.

Војната во Украина дополнително ги наруши залихите на фосилни горива и целокупниот енергетски пазар, во која водечка земја е Русија, најголем извозник на природен гас и втор по големина извозник на нафта.

Зголемувањето на цените на енергијата може да ги чини многу земјите во развој, со високо ниво на влијание врз најранливите граѓани, како и ќе влијае врз енергетски пазари. Таквата ситуација веќе значително влијае на тешко стекнатите добивки во обезбедувањето на пристап до енергија. Оваа динамика е надополнета со прехранбената и финансиската криза, кои се исто така искусени во овие земји поради војната во Украина и пандемијата, која

³⁵ Ghent University. Ghent Institute for International and European Studies. Coppenolle, H., Bougrea, A., Taghon, S., Haesebrouck, T. (2023). Gies Occasional Paper. Vol 2. December 2022 - February 2023. "The Global Energy Crisis"

изврши значителен социјален и фискален притисок врз поголемиот број земји. Тековна е таканаречената „тепачка по гориво помеѓу земјите во светот“, особено во оние земји што плаќаат највисока цена за горивото, што е катастрофално за еден мултилатерален систем заснован на доверба и пропорционалност.³⁶

Високите цени и растечкото социјално незадоволство ставаат многу влади под притисок. Сепак, дури и краткорочни одлуки поврзани со енергијата можат да имаат важни долгорочни последици. Во овој контекст, најдобрите политики ќе измешаат итност и стратегија. Без такви политики постои ризик дека некои земји, особено оние без соодветни финансирања, можат, под притисок, да постават курс за скапа енергија во иднина.

Во овој момент, меѓународната заедница мора заеднички да одлучи како да управува со светската енергетска криза на начин кој го штити исполнувањето на Парискиот договор, односно да не се надмине глобален пораст од 1,5 °C над преиндустриските температури. Сепак, мултилатералната акција е критична за секоја земја и регион кој ќе треба да развие приспособен одговор, во согласност со човечкиот капацитет во областа на енергетиката, инфраструктурата, пристапот до финансии и локалните предизвици.

5.3 Ширење на светската енергетска криза во Европа, Азија и Блискиот Исток

Во Европа струјата поскапи за над 200% во Шпанија, а слични поскапувања имаше и во други земји низ ЕУ, особено во зимскиот период. На зголемувањето на цената на електричната енергија влијаеја повеќе фактори, како што се: ниските залихи на природен гас и другите извори на енергија. Понатаму, поскапувањето на струјата предизвика незадоволство кај потрошувачите. За решавање на енергетската криза во Европа, многу европски земји како што се Шпанија, Италија, Грција и Обединетото Кралство, усвоија национални мерки за избегнување на кризата, како што се субвенции за давателите на енергија и наметнување ценовни прагови со цел да се заштитат граѓаните од зголемените

³⁶ Luciani, G., Hafner, M. (2022). “The Palgrave Handbook of International Energy Economics“

трошоци за електрична енергија, бидејќи нивните економии сè уште закрепнуваат од пандемијата предизвикана од ковид-19.

Азија, Индија и Кина беа првите земји кои се соочија со недостиг на јаглен за употреба во јавните дејности. Во Кина, владата почна да рационализира со снабдување со електрична енергија на фабриките во повеќе кинески провинции од јуни. Во меѓувреме, во Индија, повеќе од 70% од енергијата се произведува од согорување на јаглен. Индија се соочи со недостиг на јаглен во август, бидејќи резервите на јаглен во електраните достигна критично ниско ниво. Така, вкупните резерви на јаглен во Индија паднаа на 8,317 милиони тони во август во споредба со 37,41 милиони тони во јануари 2021 година, Според Централната управа за електрична енергија на Индија. 8,317 милиони тони може да ја задоволи побарувачката на енергија само за пет дена. Индиската влада презеде чекори за решавање на ситуацијата со пренасочување на јагленот од неенергетска употреба во енергетска, односно само за електрична енергија. Како резултат на ова, неенергетските корисници на јаглен нема да имаат пристап до енергија од јаглен. Од растот на цената беа погодени и индиските домаќинства кога побарувачката за гас за готвење, бензин и дизел порасна на околу 11% во август 2021 година.

На Блискиот Исток, една од најпогодените земји од енергетската криза беше Либан. Во Либан резервите на увезено гориво се намалија. Ова предизвика горивото да стане дефицитарна стока во средината на 2021 година. Тоа доведе до прекин и рестрикции низ целата земја, принудувајќи ги луѓето да се приспособат на животот без електрична енергија. Либан има капацитет за производство на околу 3.600 мегавати електрична енергија, но моментално произведува околу 700 мегавати, што е помалку од 50%. Се претпоставува дека Либан ќе се потпира на увезена енергија од Јордан, Сирија и соседните земји и ќе бидат изложени на нестабилен пораст на цените.

5.4 Обидите на државите на светско ниво да се стави крај на енергетската криза

Некои влади се обидуваат да го ублажат ударот за клиентите и бизнисите, или преку директна помош, или со ограничување на цените за потрошувачите и потоа плаќање на разликата на давателите на енергија. Но, со оглед на тоа што инфлацијата во многу земји е далеку над очекуваната, а буџетските дефицити веќе се големи поради итните трошења за време на пандемијата со ковид-19, просторот за ублажување на влијанието е поограничен отколку на почетокот на 2022 година. Зголемената инфлација предизвика зголемување на краткорочните каматни стапки во многу земји, забавувајќи го економскиот раст.

Европејците побрзаа да го зголемат увозот на гас од алтернативните производители како Алжир, Норвешка и Азербејџан. Неколку земји ја продолжија или ја проширија употребата на јаглен за производство на електрична енергија, а некои го продолжуваат животот на нуклеарните центри кои се планирани за деактивирање. Членките на ЕУ, исто така, воведоа обврски за складирање гас и се согласија за доброволни цели за намалување на побарувачката за гас и електрична енергија за 15% минатата зима преку мерки за ефикасност, поголема употреба на обновливи извори и поддршка за подобрување на ефикасноста.³⁷

За да се обезбеди соодветно снабдување со нафта, ИЕА и нејзините членки одговорија со двете најголеми досега објавени резерви на нафта за итни случаи. Со две одлуки - на 1 март 2022 година и на 1 април - ИЕА го координираше ослободувањето на околу 182 милиони барели нафта за итни случаи од јавните залихи или задолжителните резерви што ги има индустријата. Некои земји членки на ИЕА независно објавија дополнителни јавни залихи, што резултираше со вкупно над 240 милиони барели пуштени во периодот меѓу март и ноември 2022 година.

³⁷ International Energy Agency. “World Energy Outlook 2022“

ИЕА, исто така, објави акциски планови за намалување на употребата на нафта со непосредно влијание, како и планови за тоа како Европа може да ја намали зависноста од рускиот гас и како обичните граѓани да ја намалат потрошувачката на енергија.

Инвазијата предизвика преоценување на енергетските политики и приоритети, доведувајќи ја во прашање одржливоста на децениските инфраструктурни и инвестициски одлуки и длабоко преориентирање на меѓународната трговија со енергија. Се очекуваше гасот да игра клучна улога во многу земји како „мост“ со помала емисија помеѓу повалканите фосилни горива и обновливите извори на енергија. Но, денешната криза ја доведе во прашање доверливоста на природниот гас.

Сегашната криза може да го забрза ширењето на почиста, одржлива обновлива енергија, како што се ветерот и сонцето, исто како што нафтните шокови во 1970-тите поттикнаа голем напредок во енергетската ефикасност, како и во нуклеарната, соларната и ветерната енергија. Кризата, исто така, ја нагласи важноста од инвестирање во робусна гасна и енергетска мрежна инфраструктура за подобро интегрирање на регионалните пазари. RePowerEU на ЕУ, претставен во мај 2022 година и Законот за намалување на инфлацијата на САД, донесен во август 2022 година - содржат големи иницијативи за развој на енергетска ефикасност и промовирање на обновливите извори на енергија.

5.5 Мерките за подобрена енергетска политика на краток, среден и долг рок

Мерките кои треба да се преземат за ставање крај на светската енергетска криза и водење на подобра енергетска политика се однесуваат на краткорочни, среднорочни и долгорочни политики кои, без оглед на нивното времетраење, мора да бидат преземени уште од денес со цел да бидат успешни.

На краток рок, земјите, особено развиените земји, мора да управуваат со побарувачката на енергија. Ова може да се направи преку имплементацијата на новите технологии и промени во однесувањето поврзани со употребата на греење, ладење и мобилност.³⁸ Енергетската

³⁸ Most, D., Schreiber, S., Herbst, A., Jakob, M., Martino, A., Poganietz, W. (2021). “The Future European Energy System Renewable Energy, Flexibility Options and Technological Progress“

ефикасност и намалувањето на побарувачката имаат дополнителни бенефиции поради тоа што се најбрзите и најисплатливите интервенции преку кои може да се ублажат влијанијата врз цената на енергијата во непосреден рок. Земјите во развој ќе бидат притиснати да настојуваат да обезбедат енергија која ќе овозможи непречена работа на бизнисите на нивните територии со цел да ја одржат економијата и да допрат до сите граѓани, таргетирајќи ги ранливите популации, за да се обезбедат решенија за пристап и овозможување на енергија на сите за достоинствен живот. Високите цени на енергијата вршат поголем притисок за намалување на побарувачката и затоа се потребни правилни политики за да се осигури дека таквото намалување е контролирано, стратешко и правично.

Среднорочните и долгорочните мерки во владината енергетска политика и инвестиции мора да се усогласат со Целите за одржлив развој и Парискиот договор. Светската енергетска криза ја нагласи потребата од енергетска отпорност и притисок за обновливи извори на енергија.

Високите цени на фосилните горива служат како можност и поттик за транзиција кон обновливите извори на енергија, иако цените на обновливите извори на енергија исто така значително се зголемени, споредено со зголемувањето на цените на фосилните горива што прави цената на обновливите извори на енергија да биде конкурентна. За да се забрза оваа транзиција, фокусот на политиките и рамковните услови бара да се привлечат инвестиции за да се прошири чист енергетски пристап преку приклучоци на мрежата и децентрализирани решенија надвор од мрежата. Соочувањето со потенцијални предизвици во синџирот на снабдување со обновливата енергија е очекувано, па затоа праведно и одржливо доловување на неговите придобивки исто така ќе биде клучно.

5.5.1 Мерките на краток рок (3-12 месеци)

Кризата е глобална, но сепак ќе влијае на земјите и луѓе и региони во различни земји, поинаку и на различни начини. Некои земји ќе се соочуваат со екстремна несигурност во храна и енергетска несигурност, што потенцијално може да доведе до влошување на социјалното незадоволство. Земјите со високи приходи ќе бидат подобро заштитени од такви шокови, затоа што нивните влади имаат пристап до поголемо јавно финансирање за да имплементираат спасувачки пакети за граѓаните и бизнисите. Сепак, политиките што тие

ги избираат мора да бидат ориентирани кон ублажување на кризата, наместо кон краткорочна заштита која може да ја влоши, на пример ако премногу се фокусира на мерки како обезбедување на субвенции за гориво или електрична енергија. Иако напредните економии би можеле подобро да се справат со овој предизвик, дејствата што ќе ги преземат ќе имаат влијанија надвор од нивните граници. Бидејќи владите бараат дополнително снабдување со енергија, тие мора да размислат колку е тоа навистина потребно, за колку време и каде. Развиените земји мора да преземат акција на начин што најмалку претставува оптоварување на земјите во развој и избегнува потенцијална борба за гориво. Покрај тоа, секторот за биогорива треба да служи за истакнување на комплексната интеракција помеѓу димензиите на храната и енергијата во кризата.³⁹ Во светот, ова доведе до низа одговори од владите, бидејќи тие се обидуваат да ги балансираат достапноста, цените, емисиите и долгорочните стратегии. Како побарувачката на енергија се зголемува, а цените остануваат покачени по пандемијата, земјите мора да одлучат дали да се вклучат биогоривата во стратегиите за цената на енергијата, со цел ублажување или олабавување на барањата за биогоривата како одговор на високите цени на житарките.

Кризата ја откри потребата од интегриран пристап, според кој земјите мора да размислуваат за потребите за домашната безбедност на храна и енергетска безбедност, при интегрирање на биогоривата во долгорочни енергетски и глобални дискусии.

Мерка 1 Земјите, особено развиените земји, мора да управуваат со побарувачката на енергија

Веднаш би можеле да се преземат некои мерки за намалување на побарувачката на енергија, како на пример, намалување на температурите за ладење и греење и намалување на воздушниот сообраќај. Други би можеле да почнат да се зголемуваат во следните три месеци, како што е доградба на згради со подобрена изолација и/или топлински пумпи.

1. **Одржливо греење за да се намали побарувачката на енергија.** За греењето на парно се искористила 50% од глобалната потрошувачка на енергија во 2021 година.⁴⁰

³⁹ Council of the European Union. Council Library Main Collection. Bertenstein, A. (2021). "The concept of solidarity : energy policy in the European Union"

⁴⁰ Statista. (Internet). Electricity demand in the European Union (EU) from 2000 to 2021

За намалување на овој процент, од особена важност е имање на подобрена изолација на зградите, што е порентабилно и едноставно во имплементацијата. Во регионите во кои цените за ова се прифатливи, како непосреден приоритет треба да биде спроведувањето на јавното и концесиското финансирање за брзо проширување на употребата на топлински пумпи, кои обично се 3-4 пати поефикасни како котли за фосилни горива. За значаен напредок на краток рок, производните капацитети мора значително да се прошират, сегашните системи мора да се доградат со дигитализирани паметни контроли и веднаш мора да се инвестира во вештините на работната сила за инсталација и одржување.

- 2. Одржливо ладење за да се намали побарувачката на енергија.** Во 2018 година 17% од светската побарувачката на енергија се употребила за ладење во зградите⁴¹, при што оваа бројка рапидно расте и би можела тројно да се зголеми до 2050 година. Потребно е веднаш да се најдат достапни алатки за намалување на побарувачката на енергија за ладење. Некои од нив вклучуваат поставување на ладни покриви (односно, површини со осветлена боја до рефлектираат повеќе сончева енергија во видливиот спектар) и решенија засновани на природата кои не бараат употреба на енергија. Покрај тоа, намалување на зададената температура за 1 °C може да ја намали потрошувачката на енергија на клима-уредот до 10%. Потребна е непосредна поддршка за олеснување на цените за потрошувачите со ниски приходи за да се забрза преземањето на ефикасните вентилатори, фрижидери и климатизери затоа што тие можат да ги намалат трошоците за енергија и да обезбедат различни социјални бенефиции, како и економски стимул за доградба на зградите што промовираат чисто, ефикасно ладење. Конечно, климатски паметни, ефикасни ладни ланци и употребата на нови технологии за ладење може да ги намали трошоците за ладење, да ги намали отпадоци од храна и зголемување на приходите за земјоделците.
- 3. Намалена употреба на енергија во мобилноста.** Речиси 60% од глобалното снабдување со нафта се користи за транспортниот сектор.⁴² На краток рок побарувачката може да се намали со намалување на ограничувањата на брзината за

⁴¹ International Energy Agency. World Energy Outlook Report 2018

⁴² United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Energy Statistics Pocketbook 2022

автомобилите и преку заедничко возење во превозните средства, зголеменото користење на јавен и железнички превоз каде што е достапно и избегнување на патувања, особено оние кои вклучуваат воздушно патување. Овие можат звучат како незначителни бихејвиорални промени, но сепак анализата на Меѓународната агенција за енергетика покажа дека краткорочно, преку намалување на ограничувањето на брзината за автомобили и тешки камиони од 10 км/час на автопати, кои трошат околу 290 и 140 илјади барели нафта дневно, може значително да помогне за да се направи промена. Ова не е политички неостварливо, за време на нафтената криза во 1973 година, многу земји воведоа пониски ограничувања на брзината, како што се САД, па така употребата на привремени ограничувања на брзината за борба против загадувањето и обезбедување безбедност на патиштата, не е невообичаено. Покрај тоа, на краток рок, потребни се ефикасни мерки за возење за испораката на товари и стоки, со што може да заштеди околу 320 илјади барели употребена нафта дневно и за да бидат ефективни, таквите мерки мора да бидат придружени со силна јавни кампањи за подигање на свеста. Онаму каде што е изводливо, треба да се промовира и поттикне работењето на далечина.

Додека динамиката на цените сама по себе може да ја намали побарувачката на енергија од страна на потрошувачите, некои од Владите исто така охрабруваат промени во однесувањето. Во изминатите два месеца, на пример, Германија и Јапонија побараа од граѓаните да преземат мерки за заштеда на енергија, како што се намалување на температурите за ладење и греење, исклучување непотребни светла и намалување на употребата на топла вода.

Мерка 2 Владите мора да ги идентификуваат и да ги таргетираат ранливите популации, да се обезбедат решенија за пристап и овозможување на користење на енергија

На краток рок, економиите во развој ќе се борат за да го добијат снабдувањето со енергијата што им треба. Неизбежно, ранливите популации ќе бидат оттурнати уште

поназад до пристапот до енергија и чисти решенија за готвење, губејќи ги тешко заработените придобивки за Целта за одржлив развој 7.⁴³

Затоа, на земјите во развој ќе им требаат одржливи одговори кои ќе им дадат приоритет на ранливите домаќинствата, заедниците и населението. Сè уште околу 733 милиони и 2,4 милијарди луѓе немаат пристап до електрична енергија и чисто готвење, низ супсахарска Африка и на југот на Азија. За време на пандемијата, овие бројки се влошија, бидејќи буџетите на домаќинствата беа стеснети и семејствата се вратија на користење помалку чисти технологии, што најмногу влијаеше на жените и девојките.

1. **Пристап.** Краткорочните решенија треба да се фокусираат на мали, модуларни и децентрализирани системи, како што се системи со соларна енергија за употреба во домаќинството.

2. **Достапност.** Треба да се обезбедат јавно финансирани парични трансфери и политики за попуст за домаќинствата со ниски приходи за енергетски решенија; владите треба да истражуваат најмногу ефективни начини за финансирање на овие програми, вклучително и преку неочекувани даноци за најголемите нафтени компании и компании за гас, чии комбинирани профити во првиот квартал од годината веќе беа близу до 100 милијарди долари. Научени се лекции од слични трансфери направени во текот на кризата со ковид-19, која вклучуваше плаќања во готовина преку мобилни телефони кои брзо би можеле да стигнат до инаку недостапните заедници. Онаму каде што е можно, таквите политики треба да се донесат според долгорочни рамки на инвестиции во социјалната заштита за одржлив развој, како што беше предложен Глобалниот акцелератор за работни места и социјална заштита за праведни транзиции.

3. **Готвење.** Потребни се слични парични трансфери и поддршка во однос на течниот нафтен гас, концентриран на потребите за чисто готвење. Иновативните системи, како што се нето мерење на зголемените мобилни плаќања, можат да ги ублажат однапред високите трошоци за енергија кои ги исклучуваат домаќинствата со ниски приходи.

⁴³ UN Environment Programme. (Internet). Goal 7: Affordable and clean energy

Маѓепсан круг на зголемени трошоци за живот и зголемена сиромаштија и социјално незадоволство се одвива во многу земји, затоа справувањето со зголемените цени на енергијата е од фундаментално значење за прекинување на овој циклус. Благосостојбата на луѓето е примарна грижа на целото креирање политики и, во сегашниот контекст, подразбира обезбедување пристап до енергија за сите, вклучително и до најранливите.

Сепак, додека земјите вложуваат максимални напори да го зајакнат снабдувањето, тие мора да размислат и како да управуваат со побарувачката на енергија за да им се даде најдобар приоритет на оние на кои им е потребно. Имплементацијата на заедницата за енергетски програми за локални и продуктивни намени е многу важна за малите бизниси, локалното земјоделство, здравствените установи и училиштата. На пример, користењето на наводнувањето за обработливо земјиште е засновано на соларни фотоволтаици наместо на дизел енергија, што автоматски ја намалува побарувачката за дизел горивото и ги намалува трошоците за производство преку намалената потрошувачка на гориво, додека предизвикува зголемување на одржливоста на користењето на водата и зголемување на приходите и земјоделските придобивки.

5.5.2 Мерките на среден рок (1-4 години)

Светот треба двојно да ја намали употребата на обновливите извори на енергија за да се постигне нето нулта цел, справување со енергетската сиромаштија и зајакнување и диверзифицирање на глобалниот енергетски микс. Производството на обновлива енергија е често најевтин извор на енергија со најкратко време за инсталација, со некои варијации во зависност од изворот и географијата. Меѓународната агенција за обновливи енергии, во неодамнешниот извештај, истакна дека во 2021 година над две третини од новите инсталации за обновливи извори на енергија биле поевтини од најевтините алтернативи на фосилни горива во земјите членки од Групата 20. Обновливите извори на енергија овозможуваат и најзначително намалување во изложеноста на цените на фосилните горива, особено во земјите со високо ниво на увозна зависност.

Проекти за обновливи извори на енергија, особено децентрализираните инсталации, може да се имплементираат многу побрзо отколку конвенционалните енергетски проекти. Ова е точно и за енергетски интензивни и енергетски сиромашни земји, сепак додека напредните

економии можат да продолжат да го финансираат производството на обновлива енергија, економиите во развој имаат потреба од домашни и меѓународни финансиски рамки кои можат да поддржат инвестиции во овој сектор или ќе бидат изложени на ризик за да бидат оставени понатаму сами на себе. Кризата е можност да се зајакне поддршката на економиите во развој за брзиот раст на производството на обновлива енергија, наместо да се дозволи јазот да се прошири.

Мерка 3 Владите мора да ги идентификуваат и да ги решат предизвиците во снабдувањето со обновлива енергија, со цел поттикнување на употреба на чиста енергија, економски раст и можности за праведна транзиција

Зголемувањето на обновливите извори на енергија зависи од стабилното опкружување на политиката, кое обезбедува долгорочна сигурност на приходите и транспарентно доделување на дозволи. Националните планови за енергија или еквивалентното енергетско планирање на целата економија за да се постигнат целите за декарбонизација, овозможуваат долгорочна политичка посветеност и сигнализирање на политиката до приватниот сектор, во јавноста и светот.⁴⁴ Политиките за распоредување, интеграција и овозможување мора да одат заедно со индустриските политики, политиките за вештини и пазарот на трудот. Владите можат да ги забрзаат инвестициите и имплементацијата на приватниот сектор преку испраќање јасни политички сигнали, преку робусни и детални планови за транзиција кон обновливи извори на енергија и висока ефикасност на ниво на нивните држави и политички мандати, обврзувачки цели за декарбонизација и јасна траекторија за постигнување на таквите цели преку поддршка на планирањето на инфраструктурата и инвестициите, како на пример да обезбедат инфраструктура за обновливи извори на енергија (паметни мрежи и станици за полнење возила со електрична енергија). На земјите во развој треба да им се обезбеди техничка поддршка за капацитетот во развивање на решенија за намалување на емисиите, со секторски планови и барања за инвестиции, вклучително и преку економски модели кои ќе можат да ги измерат позитивните и негативните надворешни ефекти што може да ги има променливата енергетска мешавина на трошоците за производство на храна, особено во однос на цените на ѓубривата.

⁴⁴ European Commission. (Internet). Renewable energy directive

Постојат значителни пречки во синцирот на снабдување со обновлива енергија кои ги попречуваат различни технологии од задоволување на потребите на транзицијата, поврзани и со темпото и со размерот. Пречки се присутни низ синцирите на снабдување, во однос на потребните минерали и материјали, производниот капацитет и вештините и процесите потребни за брза инсталација. Приватниот сектор веќе се соочува со ваквите предизвици.

1. Недостатокот на пристап до критичните минерали претставува предизвик во зголемувањето на технологии за обновлива енергија, но тоа не е непремостливо.

Цените на многу минерали и метали од суштинско значење за технологиите за чиста енергија се зголемија поради комбинација на зголемената побарувачка, нарушените синцири на снабдување и загриженоста за затегнување на снабдувањето. Во однос на повеќето минерали и метали, од витално значење за транзиција со зелена енергија, зголемувањата на цените од 2021 до мај 2022 година ги надминаа и најголемите годишни зголемувања забележани во 2010.⁴⁵ Цените неодамна почнаа да паѓаат, но сепак кризата ги истакна ранливостите во синцирот на снабдување. Предизвикот не е во достапноста на ресурсите, туку во зголемувањето на капацитетот на рударството и преработката. Во однос на многу минерали, познатите резерви ја надминуваат побарувачката, затоа фокусот е на економска и еколошка претпазлива екстракција, рециклирање и диверзификација на изворите на снабдување. Инструменти базирани на пазарот и споделените стратешки залихи може да ја намалат сериозноста на краткорочните предизвици во некои земји и региони, но сепак растот и диверзификацијата на понудата, како и напредокот во рециклирање и повторна употреба на критичните материјали, се најефективните начини за исполнување на долгорочните проекции на побарувачката.

2. Постои притисок врз производниот капацитет дополнително ограничен од војната во Украина.

Пандемијата влијаеше на производството на производи кои користат обновлива енергија, но произведените материјали се дополнително под влијание на тековната војна. Рекордно високите трошоци за енергија на сличен начин ја загрозуваат економската исплатливост на производството, како на пример во фабриките за челик. Загриженоста на индустријата е дека кризата може да го попречи производството и

⁴⁵ European Parliament. European Parliamentary Research Service. (2022). BRIEFING. Towards climate neutrality: Economic impacts of the green transition

инсталацијата на технологијата за обновлива енергија за повеќе од една година. Ова ќе бара брзо зголемување на капацитетот за производство на челик со ниски нивоа на јаглерод и други витални инпути, диверзификација на добавувачите и зголемување на локалниот или регионалниот производствен капацитет, особено на пазари со најголем долгорочен потенцијал за побарувачка за копно и офшор ветерна енергија.

3. Кризата дава критична можност за отклучување на производствениот капацитет во земјите во развој. Во моментот, најголем дел од производството на технологии за обновлива енергија и производи е во Азија.⁴⁶ Како што се шири секторот, има значителни можности за економиите во развој да ги искористат придобивките од синџирот на снабдување преку зајакнување на производните капацитети и способности, што овозможува конверзија на некои локални сировини во крајни производи за домашна употреба и извозот, особено во земјите каде што преовладуваат критичните минерали, но сепак се добива минимална долгорочна вредност. Во интерес е на сите земји да се диверзифицира производниот синџир на вредност, од моментално земјите со мал број на ресурси па сè до земјите богати со ресурси на глобално ниво. Според Меѓународната агенција за енергетика, „околу три четвртини од светскиот производствен капацитет за ќелии на батериите, околу 70% од капацитетот на катодата и 85% од капацитетот на анодата, како и повеќе од половина од глобалната преработка на сировини на литиум, кобалт и графит“, се наоѓаат во една земја. За да се решат индустриските ограничувања поради недостигот на интеграција во глобалните синџири на вредности и на истражување и развој, меѓународната заедница мора да ги забрза мерките за трансфер на технологија во земјите во развој и зголемување на странските директни инвестиции. Владите кои имаат економии во развој треба да го поттикнат локалното производство за опрема и технологии и директна фискална поддршка за развој на локални решенија и синџири на снабдување, особено кај претприемачите, микропретпријатијата и малите и средни претпријатија.

4. И покрај националните заложби и итноста на кризата, проектите за обновливите извори на енергија и понатаму се соочуваат со пречки во форма на барања за дозволи и правни предизвици. Физичката инсталација на соларни фотоволтаични и копнени

⁴⁶ International Energy Agency. (Internet). “Southeast Asia Energy Outlook 2022“

инфраструктури за ветер е значително побрза за имплементирање од инфраструктурата за нафта и гас, меѓутоа и покрај тоа барањата за дозвола за нејзино имплементирање и правните предизвици може да ја одложат инсталацијата многу години. Има многу, често звучни, причини за одложување на имплементацијата, вклучително и спроведувањето на неопходни проценки за еколошката изводливост и обезбедување на ангажирање на заедницата како дел од тоа. Сепак, со рационализирање на барањата за дозволи и процедурите за заштита на животна средина и/или забрзување на временските рокови, локалните, државните и националните власти би можеле да започнат со проекти од голема вредност кои моментално се во застој низ светот.

5. Постои неусогласеност во работните вештини потребни за поддршка на имплементација од голем обем на технологии за обновлива енергија. Ако се мобилизирани инвестиции од голем обем, амбициозната транзиција на обновливите извори на енергија може да создаде дополнителни 85 милиони работни места во секторот на обновливи извори на енергија, ефикасноста и другите сектори поврзани со транзицијата на енергија до 2030 година, но сепак на оваа работна сила ѝ треба обука.⁴⁷ Владите можат да инвестираат во стручно оспособување и обука и преквалификација на работната сила. Во земјите во развој, фокусот мора да биде на трансфер на вештини за неквалификувани работници и обука за производство и инсталација со цел да се создадат можности за сегменти од населението кои се најпогодени, особено жените и младите. Универзалните мерки за социјална заштита исто така треба да се имплементираат во тандем со пристојни можности за отворање на нови работни места, преку интегриран пристап, да се обезбеди период за приспособување на работниците кон оваа транзиција, во согласност со клучните препораки дадени во Глобалниот акцелератор за работни места и Социјална заштита за праведни транзиции, започната од Генералниот секретар на Меѓународната организација на трудот (МОТ) во септември 2021 година.

5.5.3 Мерките на долг рок

Има долгорочни цели кои бараат итна акција за да се обезбедат придобивки во иднина. Владите мора внимателно да размислат како да дојде до зголемување на краткорочното

⁴⁷ International Energy Agency. (Internet). World Energy Employment

снабдување со енергија и подобрување на енергетската безбедност, имајќи ги предвид долгорочните импликации на нивните одлуки. Сите одлуки ќе бидат водени од локални контексти и потреби, во однос на тоа како една земја може најбрзо и одржливо да се оддалечи од употребата на фосилни горива. Владите мора да бидат заштитнички на егзистенцијата на граѓаните и енергетската сигурност, но, исто така, мора да ги прикажат и најпаметните долгорочни курсеви за светската економија и безбедност, со тоа што ќе останат посветени на глобалните договори за цели поврзани со климата. Ова ќе бара значително долгорочно финансирање преку стимулот за Целите за одржлив развој. Проценките покажуваат дека од 4 трилиони долари – до 6 трилиони долари во годишни инвестиции ќе бидат потребни до 2030 година за ова. Сепак, од 2017 година, годишните глобални инвестиции поврзани со енергијата изнесуваат 2 трилиони долари – 2,5 долари трилиони и во 2020 година, за време на пандемијата паднаа под 2 трилиони долари.

Покрај тоа, распоредувањето на таквите инвестиции, до денес, беше концентрирано во ограничен број земји, во 2021 година, 84% од речиси 1 трилион американски долари глобални инвестиции во технологиите за енергетската транзиција беа распоредени во Кина, Индија, Јапонија и САД и во Европа. Пандемијата послужи за понатаму да се прошири овој јаз, затоа што напредните економии распоредија пакети за обновливи извори на енергија, а пак во други земји бројот на луѓе без пристап до енергија се зголеми, како на пример: во Демократска Република Конго, Нигер, Нигерија и Пакистан. Во моментов, некои земји се со итна потреба од финансиски стимул за управување со краткорочната енергетска криза, која ќе бара иновативна и непосредна поддршка од јавните и приватни извори.

Мерка 4 Владите мора да го намалат енергетскиот отпад

Креаторите на политиките и производителите треба да дадат приоритет на намалувањето на палењето на природен гас и метан, кој истекува долж синџирот на снабдување со енергија. Борбата против енергетскиот отпад, со прекинување на неитното палење на енергетскиот отпад, намалување на протекувањето и користење само на тековната инфраструктура, би било побрза реакција на актуелната криза отколку зголемување на бројот на новите истражувања и производство, истовремено останувајќи верни на постигнување на краткорочни и долгорочни цели поврзани со климата. Голем дел од

потрошниот гас низ светот треба да биде достапен, бидејќи повеќе од половина е запален во рамките на 20 км од постојните цевководи. Меѓународната агенција за енергија и Светската банка ги постави целите до 2030 година кои имаат мисија да се стави крај на најголем дел од палењето на енергетскиот отпад.

Според сегашните цени на енергијата, борбата против палењето и истекувањето би била исплатлива, заработувајќи 90 милијарди долари приход од гас во сите региони. Сепак, со оглед на нестабилноста на цената на енергијата, таквиот зголемен приход не може да се гарантира како неопходна инфраструктура која сè уште е во развој. Дополнително, профитабилното справување со отпадот е тешко за помали операции, кои опфаќаат 40% од глобалното палење на енергетски отпад, со оглед на можните трошоци за ангажирање на човечки капитал и физичка инфраструктура за решавање на ова прашање.⁴⁸

Владите можат да ги поттикнат производителите да ги користат продуктивно разгорениот гас и метан. На пример, некои влади го оданочуваат разгорениот гас или истечен метан, за да се убедат производителите да го користат овој отпад, друга опција е да се ограничи енергетскиот излез на производителите кога тие надминуваат одредено количество на палење или протекување. Пазарите на големите увозници, исто така, придонесоа за ова барајќи повисоко стандарди за антипалење против земјите извозници и производителите. Меѓутоа, таквите мерки може да го ограничат производството на енергија или да го направат поскапо во време кога е најпотребно снабдувањето со енергија. Многу влади се спротивставија на палењето и протекувањето користејќи позитивни економски стимулации за наградување на производителите за ефикасност. Во некои земји во кои Владата ги поседува основните права за фосилни горива на нејзината територија и добива плаќања на авторски права од производителите, енергетските власти одобрија ослободување од авторски права за гас кој инаку би се разгорел или протекувал, така што производителите заработуваат повеќе за намалување на отпадот. Други дозволија трошоците за опремата против палење и протекување да се одбие од добивката, со што ќе им се овозможи на производителите да имаат пониски даночни сметки. Надвор од стимулациите на ниво на производители, земјите можат да развијат енергетски мрежи за да создадат локални пазари

⁴⁸ Eurostat. (Internet). Waste management indicators

за обновениот гас, кој би можел да се продава поблиску до производствените локации наместо да се разгори.

Меѓународната заедница мора да им помогне на земјите да ја подобрат ефикасноста. Мултилатералните развојни банки можат да помогнат во мобилизирање на финансирањето на приватниот сектор за напорите што ги прават. Искористувањето на потрошените ресурси значително ќе го зголеми достапното снабдување со гас, истовремено намалувајќи го ризикот од финансиска изложеност со веќе постојните долгови.

Без акција сега, светот нема да биде подготвен за потребите на утрешниот ден. Меѓународната заедница мора да излезе од светската енергетска криза на начин што ќе создаде средина за нова технологија и политики во однос на ефикасноста и кружна економија.

Мерка 5 Владите мора да развиваат стратегии и да регулираат сега, за да имаат успешни политики за животната средина утре

Неколку нови енергетски технологии, како што се зелениот водород и деривати⁴⁹ можат да бидат подготвени за распоредување во комерцијален обем во наредните години и ќе требаат поцврсти и разновидни синџири на снабдување. Во моментот постои историска шанса владите да спроведуваат такви политики и да инвестираат во амбициозни структурни мерки кои можат да поттикнат подобра економија, креирање работни места и трасирање на курсот кон постигнување на целите за енергетска безбедност и праведност поврзани со транзицијата и во развиените и во економиите во развој. На пример, меѓу регионите, Африка има некои од најголемите потенцијали за производство на водород од евтини обновливи извори на електрична енергија, главно соларна енергија, но исто така и енергија од ветер, во сушните и полусувите области, особено во Рогот на Африка, Северна Африка и Јужна Африка. Забрзаното распоредување бара стратешка и амбициозна политичка рамка, вклучувајќи го и поставувањето норми и стандарди за трговија и поддршка за употребата на крајни производи, како што е зелениот челик, за да се олесни дистрибуцијата преку границите. Креаторите на политиките треба да идентификуваат и да се фокусираат на

⁴⁹ United Nations Industrial Development Organization. (Internet). “Green Hydrogen: The energy opportunity for decarbonization and developing countries“

технолошките апликации кои обезбедуваат најнепосредна предност и овозможуваат економии од голем обем, како што е употребата на зелен водород во индустриски апликации. Конечно, креаторите на политиката треба да го раздвојат индустрискиот сектор од употребата на фосилни горива. Зелениот водород е клучен, особено во секторите кои се најмногу зависни од фосилни горива, како што се цемент и челик и, во овој поглед, постојните цевководи можат да се искористат.

Засилената акција за енергетска ефикасност е ограничена со слабите политики и недостаток на посветеност за нивно спроведување. За да се постигне нето нултата цел, глобалната економија мора да биде за една третина енергетски поефикасна до 2030 година во споредба со нивото во 2020 година и постигнувањето на оваа цел може да обезбеди дополнителни 10 милиони работни места во споредба со сегашните политики.⁵⁰ Имплементација на нови стандарди за енергетски перформанси според најдобро достапните технологии или зголемувањето на строгоста на постојните стандарди можат да го поттикнат усвојувањето на најдобрата достапна технологија и намалување на побарувачката на енергија, која би била отпорна на дополнителни шокови во иднина. Приближно две третини од земјите немаат задолжителни шифри за ефикасност на градењето и на клучните пазари, каде што стапките на сопственост сè повеќе се зголемуваат, но политиките и понатаму недостасуваат во однос на апаратите, индустриската опрема и возила. Стандарди за минимални енергетски карактеристики за осветлување и ладење се имплементирани во над 80 земји. Сепак, речиси сите од нив имаат напредни економии, додека пак замислено е 80% од проектираниот пораст на глобалните станбени површини до 2050 година да се одвива на пазарите во развој и економиите во развој. Стандардите за економичност на горивото може да ја промовираат употребата на горивата кои произведуваат помалку опасни крајни производи или горива кои бараат помалку еколошки инпути во нивното производство, а може и да се поврзат со даночни олеснувања за повеќе ефикасни возила. Планирањето за развојот на политиките и инвестициите мора да започне сега да создава промени во јавниот транспорт и урбаниот развој ориентиран кон транзитот.

⁵⁰ World Economic Forum. (Internet). “Transitioning Industrial Clusters Towards Net Zero: Energy efficiency is finally turning a corner as the world tackles the energy and climate crises“

Потребен е кружен пристап кон материјалите. Притисокот за екстракција на ресурси во синцирите на снабдување, влијанијата на емисиите и влијанијата од рударството врз блиските заедници би можеле значително да се намалат преку решенија за кружна економија кои ја намалуваат огромната потрошувачка на материјали. Владите можат да регулираат закони за употреба на потрајни производи со наградувачка материјална ефикасност. Рециклирањето може да го намали притисокот врз стоката, залихите и енергијата потребна за нивно извлекување.

Мерка 6 Јавните, приватни и мултилатерални финансии за зелената енергетска транзиција мора да се зголемат

Транзицијата кон зелена енергија бара реструктурирање на јавните, приватните и мултилатерални финансии за генерирање на потребните инвестиции. Од 4 трилиони долари до 6 трилиони долари годишно потребни инвестиции за транзицијата кон зелената енергија во оваа деценија, јавниот сектор ќе треба да инвестира најмалку една третина. Ова ќе им стави товар на владите кои моментално закрепнуваат од рецесиите предизвикани од пандемијата. Ќе биде потребно две третини од финансирањето за транзицијата кон обновливите извори на енергија да дојдат од приватниот сектор, за што владите мора да обезбедат поволна средина со цел да се зголемат таквите финансии.⁵¹

Мултилатералните развојни банки треба да го забрзаат распоредувањето на средствата посветени на транзицијата кон зелената енергија. Меѓународната агенција за енергија истакна дека инвестициите во обновливите извори на енергија во земјите во развој мора да се зголемат за најмалку четири пати од сегашните, за да се исполни целта од Парискиот договор и да не се надмине глобалниот пораст од 1,5 °C над преиндустриските температури и со фактор од околу седум да се исполни нето нултата цел, што подразбира финансиски јаз од 450 милијарди долари и 850 милијарди долари, соодветно на пазарите во развој и земјите во развој. Од 2020 година мултилатералните развојни банки имаат посветено најмалку 25 милијарди долари за проекти поврзани со енергијата, од кои 13 милијарди долари се посветени на поддршка за чиста енергија. Ова е добредојдено

⁵¹ International Institute for Sustainable Development. Wooders, P., Roth, J., Kuehl, J., Gerasimchuk, I., Gass, P. (2021). “Just Transition to a Green Economy“

зголемување за разлика од претходните нивоа, но сепак претставува помалку од 3 отсто од финансискиот јаз во исполнувањето на најмалку амбициозните цели поврзани со климата. Дополнително, иако се посветени средства, нивните распоредувања можат да се забрзаат. Анализа спроведена од меѓународната организација „Обновлива енергија за сите“ покажува дека 26,6 милијарди долари остануваат неподмирени од 42,7 милијарди долари посветени за 256 различни енергетски програми од страна на Африканската банка за развој, Азиската развојна банка и Светската банка. Треба да се размисли и за проширување на инвестициите во клучните специјализирани глобални фондови, како што е Зелениот климатски фонд.

Потребна е владина акција за да се поттикне ангажманот на приватниот сектор. Како што беше нагласено во текот на овој краток преглед, постои значителна можност за да се вклучи приватниот сектор, но сепак е потребна владина акција за да се овозможи таков ангажман, вклучително и преку комбинирани финансиски механизми за деризични инвестиции, планови и цели за енергетска транзиција и спроведување на пазарната транспарентност. Големите проекти за обновлива енергија бараат и јавни инвестиции во инфраструктурата, системите за социјална заштита, обука и образование, производствени капацитети, инсталација и услуги, што резултира со отворање и раст на локални работни места. Механизми за олеснување на партнерствата со засегнатите страни од локалниот приватен сектор се услов за зголемување на интересот на приватниот сектор, инвестициите и отворањето локални работни места.

Комбинираните финансии мора да се промовираат и прошират и има повеќе начини за тоа да се направи. На пример, развиените земји можат да ја користат официјалната развојна помош како алатка за да обезбедат инвестиции и да се поттикне текот на приватен капитал кон новите и погранични пазари. Пазарите во развој и земјите во развој, исто така, можат да обезбедат финансирање со гаранции од развиените земји кои ќе помогнат да се намалат трошоците за задолжување. Конечно, мултилатералните развојни банки и партнери треба да ја подобрат координацијата и да го насочат фокусот кон комбинираните финансии за енергетските проекти кои се однесуваат на итното финансирање на потребите поврзани со енергетската криза.

Финансиите поврзани со ефикасноста беа недоволни, но може да се подобрат преку напори за агрегација на проекти и деризични инвестиции. Инвестиции во податоците и дигитализацијата можат да ги поттикнат клиентите и давателите на услуги со информации дека и тие треба да ги намалат трошоците за енергија. Меѓународните партнерства се клучни за инвестициска подготвеност и инвестициски развој на гасовод во земјите во развој и мора да бидат поддржани на краток рок од владите донатори и развојните финансиски институции, кои треба долгорочно да ја зголемат свеста, да обезбедат техничка помош за подобрување на политиката и насочување на инвестициските цевководи за поголеми институционални инвеститори.

ШЕСТА ГЛАВА

6. Промени во односот на САД и државите од ЕУ кон Венецуела и Латинска Америка по воената интервенција на Русија во Украина

Пред едвај четири години, кога го презеде новиот мандат во јануари 2019 година по изборите, кои голем дел од меѓународната заедница ги сметаше за фалсификат, венецуелскиот претседател Николас Мадуро се соочи со остар бран на меѓународно отфрлање на неговата позиција.

По примерот на САД, речиси 60 влади низ светот му се спротивставија на Мадуро и одлучија да го признаат тогашниот претседател на венецуелското национално собрание, опозицискиот Хуан Гуаидо, за „привремен“ претседател на Венецуела.⁵²

Заедно со политичкото отфрлање, што во некои земји значеше протерување на амбасадорите на Мадуро, дојдоа и нафтените санкции наметнати од владата на Доналд Трамп, губењето на контролата врз имотот на Венецуела во САД и во некои европски земји, како и обвинение за шверц на дрога од страна на ДЕА, која понуди награда од 15 милиони американски долари за секој што ќе даде информации што дозволуваат апсење на венецуелскиот претседател. Коинцидирајќи со таа дипломатска криза, Венецуела претрпе ситуација на хиперинфлација, забележа пад на нејзиниот капацитет за производство на нафта и ја предизвика најголемата миграциска криза што американскиот континент ја познава во последните децении.

Меѓутоа, во последно време работите се чини дека почнаа да се менуваат.

Четири години подоцна, Мадуро е сè уште на власт и некои врати што му беа затворени почнаа да се отвораат. Постепено, се зголеми бројот на влади кои го признаваат и кои почнуваат да го покануваат на меѓународни настани. Во септември 2021 година, венецуелскиот претседател присуствуваше на состанокот на Заедницата на државите од Латинска Америка и Карибите во Мексико, поканет од претседателот Андрес Мануел Лопез

⁵² Iturrieta, E.(2018). “Historia minima de Venezuela“

Обрадор. Потоа, во текот на 2022 година, американската влада испрати делегации на високо ниво во Каракас кои преговараа за ослободување на американските директори од компанијата „Цитго“ кои беа затворени во Венецуела поради обвиненија за корупција.

Претседателот Џо Бајден ги ослободи Венецуелците Франки Флорес и неговиот братучед Ефраин Кастро Флорес - внуци на првата дама на Венецуела, Силија Флорес, кои отслужуваа 18-годишна затворска казна во САД за трговија со дрога.

Во замена за повторно седнување на Владата на Мадуро да преговара во Мексико со венецуелската опозиција, Бајден, исто така, ги олабави нафтените санкции во ноември 2022 година за да ѝ дозволи на американската компанија „Шеврон“ да ги прошири своите операции во Венецуела.⁵³ Тој месец, дополнително, Густаво Петро стана првиот претседател на Колумбија кој го посети Мадуро од 2016 година.

Неколку недели подоцна, Мадуро присуствуваше на самитот за климата во Египет, каде што имаше средба со францускиот претседател Емануел Макрон, кој му подаде рака, го нарече претседател и ја покренува можноста за започнување билатерална работа во корист на Венецуела и регионот. На истата конференција, Мадуро се ракуваше со специјалниот пратеник на Бајден - Џон Кери, иако Вашингтон подоцна појасни дека тоа било случајна средба.

На крајот на декември, владата на Шпанија - една од оние што го признаа Гуаидо - назначи нов амбасадор во Каракас, позиција која беше празна од 2020 година поради тензиите со Мадуро. И 2023 година започна за венецуелскиот претседател со покана за инаугурацијата во Бразил на Луис Инасио Лула да Силва, чиј преоден тим преговараше со владата во заминување на Жаир Болсонаро за укинување на ограничувањата за влез на Мадуро во таа земја. На крајот, Мадуро не замина во Бразилија, ниту, пак, неколку недели подоцна присуствуваше на самитот на Челац во Аргентина, на кој беше повикан и тој. Сепак, двете покани откриваат одредена промена во односот на регионот кон Мадуро.

⁵³ Wilson Center. Latin American Program. Penfold, M. (2022). “U.S. Venezuela Policy: Moving Beyond Sanctions“

Но, што го овозможи ова неочекувано повторно вметнување на Мадуро на меѓународната сцена?

Џеф Ремзи, директор на програмата за Венецуела во Канцеларијата за Латинска Америка во Вашингтон, смета дека зад оваа промена има знак на прагматизам. Меѓународната заедница, вели тој, претпоставува дека стратегијата на „максимален притисок“ што ја примени Трамп врз Мадуро - преку признавање на Гуаидо и закани и санкции - не беше способна да генерира транзиција во Венецуела.⁵⁴

„Влегуваме во нова фаза, во која повеќе земји во регионот ја препознаваат реалноста дека иако Мадуро нема демократски мандат, тој е de facto сила во земјата, па затоа е неопходно да се воспостават најмалку минимални нивоа комуникација со неговата влада“, вели Ремзи. Овие прагматични позиции беа засилени со трансформациите во регионалната и меѓународната средина.

Венецуелската интернационалистка Елза Кардозо истакнува дека во Латинска Америка се случила неодамнешна промена во политичкиот тренд со изборот на левичарски влади во Хондурас, Чиле, Колумбија, Бразил, Мексико, Аргентина и Боливија.

„Тоа ја дефинира сликата во која, особено во Латинска Америка, постои растечка тенденција да се остават настрана прашањата за човековите права, прашањата за карактеристиките на политичкиот режим и враќањето на старата, поекстремна агенда на принципот на неинтервенција во работите на другите земји“, вели таа.

Ова му оди во прилог на Мадуро затоа што ќе се намалат жалбите за недемократските практики и кршење на човековите права што му се припишуваат - коишто Каракас цело време ги негира - и кои беа потврдени, меѓу другото, од Канцеларијата на Високиот комесаријат за човекови права на ОН.

Бенедикт Бул, професор по политички науки на Центарот за развој на животната средина на Универзитетот во Осло и директор на Норвешката истражувачка мрежа за Латинска Америка, ја додава на листата на политички промени онаа што се случи во САД,

⁵⁴ Venezuelan Politics and Human Rights. Ramsey, G. (2022) “Without justice and reparation for victims, there can be no solution in Venezuela”

истакнувајќи дека Бајден остава една политичка линија кон Венецуела различна од онаа на Трамп, иако и тој нема да направи многу радикален пресврт во овој поглед.

„Поради геополитичката ситуација во светот, со воената интервенција во Украина, Соединетите Американски Држави веќе имаат доволно битки за преземање одговорност. Така, нема многу смисла да се следи толку тврда линија кон Венецуела“, изјави Бул за Би-би-си.

Елза Кардозо објаснува дека конфликтот помеѓу Русија и Украина ги измени приоритетите на демократиите во САД и во Европа и резултираше со стратешка ревалоризација на нафтата.⁵⁵ Ова претставува голема можност за Мадуро и покрај фактот што Венецуела повеќе не ја сметаат за важен производител и дека не е во позиција - дури ни со укинување на санкциите - краткорочно да го пополни вакуумот создаден на енергетскиот пазар со санкциите против Москва.

Особено е важно да се истакнат и промените што се случија во Колумбија и Бразил. Тие земји беа две од најважните сојузници на САД кои ја поддржаа политиката на Трамп за признавање на Хуан Гуаидо и изолација на Мадуро. Има смисла тие да ја сменат својата позиција сега кога ги нема претседателите кои му беа сојузници на Трамп. Секако, ова во комбинација со левичарската ориентација на Петро и Лула. Исто така, има смисла дека како соседи на Венецуела тие треба да имаат дипломатски односи со венецуелската влада, која е под власт на Мадуро.

Амбасадорите од ЕУ се вратија во 2022 година во палатата „Мирафлорес“, седиште на Владата на Венецуела, за да ги предадат своите акредитивни писма. Четири години откако меѓународната заедница се ограда од владата на Николас Мадуро, локалната панорама се промени, но геополитичката уште повеќе во екот на кризата на енергетскиот пазар поради војна во Украина. Во прогнозата за светска рецесија, инфлација и енергетска криза, се отвораат економски можности во она што некогаш беше нафтена земја.

⁵⁵ Efecto Cocuyo. Cardozo, E. (2022). “Guerra en Ucrania limitará apoyos internacionales a la oposición venezolana“

Во Брисел нема консензус за дипломатскиот статус на Венецуела, која во 2021 година ја протера својата амбасадорка Изабел Брилханте. Но, некои земји од Европската Унија почнаа да преземаат одредени чекори. Португалија му претстави нов амбасадор на Мадуро минатиот март во знак на намери да го подигне нивото на нивните односи. Истиот месец, висока делегација од САД се состана со претседателот Мадуро, како пресвртница во одмрзнувањето на односите меѓу двете земји, што исто така ги отвори вратите со остатокот од меѓународната заедница.

Шпанија го стори истото со назначувањето на шпанскиот амбасадор Рамон Сантос Мартинез во Венецуела. Инаку, од 2020 година немало назначено шпански амбасадор во Каракас.

По средбите меѓу Белата куќа и Мадуро, Европа смета дека е можно прогресивно укинување на санкциите, конкретно во нафтениот сектор. Европа не сака да биде изоставена од сликата, особено сега кога Шеврон има лиценца и на САД ќе им биде потешко да го ограничат бизнисот што европските енергетски компании сакаат да го прават во Венецуела“, вели Маријано де Алба - специјалист за меѓународни односи и виш советник во тинк-тенкот на кризната група. Годишите на најголем конфликт со Владата на Мадуро, по колапсот на таканаречениот боливарски социјалистички модел, конечно доведоа до олабавување на економските контроли. Ова отворање, сепак, немаше политички пандан. Немаше голем напредок во демократските гаранции. Има докази. Сè уште има повеќе од сто политички затвореници, што го покажуваат извештаите на Независната мисија на Обединетите нации кои ја документираат структурата на прогонот на опозицијата и напредокот на истрагата во Меѓународниот кривичен суд. Сега, може да се каже, дека ограничувањата на санкциите повеќе нема да бидат главниот камен за блокирање на работата на Владата на Мадуро. Но, сè уште постои одредена претпазливост не за владата што сака да ги почитува демократските гаранции, туку за странските инвестиции. Лиценцата дадена на Шеврон, иако сè уште има многу ограничувања и е ограничена на шест месеци, генерира големи очекувања за тоа дека ПДВСА може да го зголеми своето производство, благодарение на инвестициите што треба да ги направи американската нафтена компанија за повторно активирање на своето работење. Ова, теоретски, би резултирало со повисоки приходи за владата на Мадуро, која е подготвена да направи некои

отстапки што ќе ѝ овозможат да постигне поповолна економска ситуација за претседателските избори во 2024 година.

„Ени“ и „Репсол“ добија одобрение од Министерството за финансии во јуни 2022 година да тргуваат со венецуелската нафта во Европа со цел да ги наплатат долговите од државната компанија.⁵⁶ По потпишувањето на социјален договор на преговарачка маса во Мексико, во Каракас министерот за нафта Тарек ел Аисами ги потпиша првите договори со Шеврон. „Венецуела сè уште стои и е отворена за меѓународни инвестиции во овој сектор“, рече претставникот. Повторно, Мексико стана стожерот на кој се засноваат дипломатските движења кон Венецуела. Единствената алтернатива е преговорите во Мексико да напредуваат, при што главните западни земји сметаат дека враќањето на преговорите е чекор во вистинската насока, но ништо не е загарантирано, бидејќи тензиите продолжуваат.

Во декември 2022 година, американската нафтена компанија ја презеде контролата врз постројките на Петропијар во Барселона, во источниот дел на земјата, од каде што ќе вади сурова нафта за да ја испрати во рафинериите на компанијата во Мексиканскиот Залив, наведува агенцијата „Блумберг“. Извозот на нафта на Венецуела останува над 600.000 барели дневно, што е многу пониско од 3 милиони барели што некогаш ги произведуваше. Но и ова претставува голем чекор во однос на досегашната ситуација.

Позицијата што Густаво Петро, претседателот на Колумбија ја покажа за Мадуро е дека треба да се градат мостови, да се обноват односите за реактивирање на економијата и отфрлање на меѓународните санкции, но не безусловно, туку со барање за некои гестови во однос на демократската ситуација, како што е враќањето на Венецуела во меѓуамериканскиот систем за човекови права. Владата на Мадуро има интерес да направи некои отстапки од политичка и изборна гледна точка, со разбирање дека тоа ќе доведе до низа отстапки кон него, што ќе му овозможат да дојде до поволна економска ситуација и со добро управување до 2024 година. На 1 јануари, со инаугурацијата на Лула да Силва во Бразил, беше изграден нов мост кој падна за време на Владата на Жаир Болсонаро. На крајот на октомври, Мадуро и новоизбраниот претседател разговараа по телефон и се согласија да ја продолжат агендата за билатерална соработка. Има голем притисок Лула да биде

⁵⁶ The Maritime Executive. (Internet). “Report: Repsol and Eni May Begin Limited Oil Exports From Venezuela“

претпазлив со Венецуела. Има сомнежи дали преградката меѓу Лула и Мадуро ќе биде помалку условена.

6.1 Првите последици од воената интервенција во Украина во Латинска Америка

На прво место, кога започна воената интервенција во Украина, ставот на повеќето влади беше, на некој начин, да се обложуваат дека Латинска Америка може да остане во релативно неутрална ситуација. Уште пред интервенцијата беше очигледно дека за некои земји во Латинска Америка, вклучително и некои многу важни, како што се Бразил и Аргентина, беше важно да се искористат растечките геополитички тензии за да се одржат односите со САД, но да се искористат предностите со земји како Русија за да се обидат да ги поттикнат економските и трговските односи. Тоа се гледаше како приоритет. Всушност, имајќи ја предвид важноста на кинеското присуство за регионалните економии, многу е тешко Латинска Америка безрезервно да се вметне во спорот меѓу силите бидејќи тоа затвора големи можности, особено од економска гледна точка. Ова дури се зема предвид дека во Латинска Америка главните културни и историски врски продолжуваат и понатаму со САД. Сепак, верувам дека воената интервенција на Русија беше толку груба и очигледна, а реакцијата на Западот беше толку ефикасна поради нивното ниво на координација, што ги принуди земјите од Латинска Америка да заземат став, особено на форумите на Обединетите нации.

На почетокот имаше многу голема претпазливост во регионот. Но, евидентно е дека и Европа и САД извршија претходна дипломатска работа затоа што сметаа дека дипломатската осуда е многу важна. И на крајот, земјите за кои некој би помислил дека не сакаат да заземат фронтална позиција, како што се Бразил, Мексико, важни земји кои моментално се непостојани членки на Советот за безбедност, на крајот гласаа за осуда на воената интервенција. Дури и земјите кои се идеолошки - или имаат врски блиски со Русија, како што се Венецуела, Никарагва и Куба, реагираа со релативна претпазливост. Ми се чини дека основната причина зад ова, особено во случајот со Куба, е дека постои свесност дека поддршката на инвазијата со конкретни мерки или гласови во Обединетите нации или други форуми во основа ја оправдува можноста некоја држава да примени сила со воена

интервенција против теоретски помала, кривка или слаба држава. Значи, тоа во основа ја отвора вратата дека, како што Русија денес ја напаѓа Украина, утре САД, можеби со некоја друга влада, ако сака да направи нешто слично, би можела тоа да го направи и да се обиде да се оправда со сегашната реакција.

Потоа, тука е и економското прашање. Војната во Украина ќе има важни економски последици во Латинска Америка. Ова беше момент што регионот го доживуваше како почеток на крајот на тунелот на пандемијата и во кој многу се надеваше на постпандемското економско закрепнување. Оваа интервенција и нејзините последици ќе го отежнат тоа закрепнување. Додатно на тоа дека светот веќе трпеше голем инфлаторен притисок. Така, верувам дека сега, иако во повеќето земји од Латинска Америка сè уште постои намера да ги диверзифицираат своите економски и политички врски, на некој начин, непредвидена последица од воената интервенција во Украина е тоа што, нужно, земјите од Латинска Америка со значителен извоз во Русија, ќе мора да бараат други пазари. Ова ќе предизвика, до одреден степен, врските што Латинска Америка ги градеше со Русија да ослабнат и, следствено, да ги зајакнат економските врски и зависноста со Западот и другите региони.

6.2 Дилеми за можната еволуција во односот меѓу Европската Унија и Латинска Америка

Мислам дека една од карактеристиките на новото геополитичко буење во Европа е во основа тоа дека Унијата сфаќа дека нејзината надворешна политика мора да биде поприсилна, во смисла на тврда моќ, и многу добро знае кои се механизмите што треба да ги спроведува нејзината надворешна политика, кои се нејзините лостови. Мислам дека ова може да почне да се гледа појасно во Латинска Америка. Исто така, верувам дека на краток и среден рок ќе продолжи да преовладува важноста што Европа и Латинска Америка им ја даваат на дипломатските врски, преговорите, економските врски и соработката.

Засега не гледам дека Европа во односот со Латинска Америка станува актер кој се обидува да ја наметне својата визија. Мислам дека ќе продолжи да се обложува на дипломатијата и нејзината мека моќ со Латинска Америка. Сепак, дел од оваа промена во перспективата,

каде што Европската Унија, од еден ден во друг, престанува да разговара, на пример, за препорачливоста за распоредување на воена соработка, ќе ја доближи до употреба на повеќе од инструментите за принудна моќ што ги има.

Трговските односи меѓу Европската Унија и Латинска Америка се многу важни затоа што, некако, Европа е таа што успева да постави меѓународни трговски стандарди, во Европа и кон остатокот од светот. Од моја гледна точка, иако гледам многу поагресивна Европа во нејзината надворешна политика, не само во Европа, туку и во однос на Кина или другите региони како Африка, верувам дека во Латинска Америка ќе преовладува статус-кво. Но, точно е дека, со некои земји од Латинска Америка, особено оние блиски до Русија, како што се Никарагва, Куба и Венецуела, овој контекст ги отежнува односите со Европската Унија, и мислам дека тоа ќе стане очигледно во случајот со Никарагва.

6.3 Обидот за одмрзнување на односите меѓу САД и Венецуела

Мислам дека полека, но сигурно може да почне да се зборува за одмрзнување на односите меѓу САД и Венецуела. Она што се случи е дека, очигледно американскиот став на надворешната политика кон Венецуела, предводена од Трамп, не функционираше. Сепак САД имаат важни интереси во Венецуела. Прво, тука се американските државјани произволно приведени во Венецуела. Второ, точно е дека има одредени компании, особено нафтената компанија „Шеврон“, кои имаат интерес да ги повратат неподмирениите долгови. Трето, мислам дека во САД постои почетен интерес за обид за деблокирање на политичката криза во Венецуела и доаѓање до заклучок дека е неопходно да се преговара. Затоа, постојат интереси на САД за обновување на преговорите со Венецуела.

Тоа, во комбинација со желбата на САД повторно да има присуство во Венецуела за да се обезбеди квалитетот на информациите и анализите што можат да ги имаат. И не смееме да забораваме на важноста за Вашингтон што ја претставува преголемото зголемување на цената на нафтата. Токму овој елемент на крајот дава зелено светло, како катализатор, за високите власти на Белата куќа и Стејт департаментот да го започнат ова патување. Патување за кое сметам дека е истражувачко, а не дефинитивно, каде што главниот приоритет е да се обиде да се обезбеди ослободување на некои приведени Американци и да се започне со преглед на надворешната политика на САД, да се отвори можност за

подиректен разговор со венецуелската влада. Овој директен, личен и флуиден разговор со владата на Мадуро може да ја направи поочигледна пораката дека САД се подготвени да ги олабават санкциите сè додека има напредок во преговорите во Мексико и во обновувањето на некои демократски гаранции, особено во периодот од сега до 2024 година кога треба да има претседателски избори во Венецуела.

Исто така, сакам да истакнам дека тоа е кревок процес за кој ќе биде потребно време. Тоа е долгорочен облог. Тоа е процес кој веќе е евидентно дека има многу противници. Во САД, има луѓе во Републиканската и Демократската партија кои веруваат дека нема потреба од комуникација со Мадуро и дека американската стратегија треба да изнуди поголем меѓународен притисок. Но, истиот процес има и противници во владата на Венецуела - луѓе кои не гледаат поволно, во рамките на Чавизмот, дека постои такво зближување. Значи, има многу притисоци и ќе биде потребна голема претпазливост, и од венецуелската и од американската влада. Затоа треба континуирано и прогресивно да се прават отстапки од секоја страна, кои ја зголемуваат довербата меѓу страните и ги прават опипливи придобивките од обновувањето на контактите. Сега гледаме токму една од тие работи, каде што се оценува можноста САД да издава лиценци во корист на нафтените компании.

Дали САД и Венецуела можат да бидат енергетски сојузници?

Краткиот одговор е да. САД одржуваат важни економски врски со земји кои не се демократски и не ги почитуваат човековите права. Парадигматичен случај е Саудиска Арабија. Сега, верувам дека во случајот со Венецуела ќе биде поинаку, поради тоа како се развиваше историјата. Иако овие економски врски се можни, во Вашингтон ќе има голем притисок за секое обновување на економските врски да биде поврзано со отстапки што треба да ги направи Владата на Мадуро. Значи, до степен до кој владата на Мадуро прави одредени ефективни отстапки, американската влада ќе има причина да започне прогресивен процес кој нема да биде веднаш. Ќе потрае многу време. Главно затоа што венецуелската нафтена индустрија е прилично уништена.

Во моментот, Венецуела не е во можност да го замени бројот на барели нафта што САД ги увезуваа од Русија. Но, производството на нафта во Венецуела, ако може да се зголеми за краток временски период, би можело да има значително влијание врз намалување на цените

на бензинот во светот. Вистина е дека има простор за ова во долг и прогресивен процес, Венецуела да може да се потпре на американските компании за да ја обнови својата нафтена индустрија, повторно да се извезува нафта во САД и со тоа да помогне да се стави крај на светската енергетска криза. Но, верувам дека овие можности ќе бидат врзани за договори или преговори со Владата на Мадуро. Постои една реалност, а тоа е дека во американската влада постои загриженост дека секој дополнителен економски приход во корист на Мадуро ќе значи дека оваа недемократска влада, која не ги почитува човековите права, ќе му помогне дополнително да остане на власт.

СЕДМА ГЛАВА

7. Односот на Венецуела и Русија денес

Очигледно е дека венецуелската влада долго време блиску соработува со Русија, на економски, дипломатски и воен план, но овој однос станува сè поскап за одржување откако Русија ја започна воената инвазија во Украина. Во овој момент, намерата на венецуелската влада, според мене, продолжува да биде да ги одржи тие врски. Но, исто така знае дека доаѓаат тешки моменти како резултат на западните санкции. Затоа, постои прагматизам кој ја карактеризира и надворешната политика на Венецуела и позитивно се гледа можноста повторно да се извезува нафта на американскиот пазар. Сепак, мора да има свест дека за да го постигне ова, Владата на Мадуро ќе мора да направи скапи отстапки, отстапки кои длабоко во себе не сака да ги направи. Затоа, мислам дека во овој момент Владата на Мадуро прави анализа за тоа какви опции има. И, ќе се обиде да игра на неколку страни, да ги искористи различните односи што ги има со различни земји на Истокот. И ќе дојде време кога ќе треба да одлучат дали се подготвени или не да ги направат скапите отстапки што САД ги бараат за да ја отворат вратата на соработка, особено за да го земат тој здив на кислород од економска гледна точка што толку им треба, во кој американските и другите западни компании ќе можат да имаат поголема економска активност во Венецуела, а се однесуваат на одржување и поголем извоз на нафта, што на крајот се повеќе приходи за владата која треба да бара економска стабилност пред можните избори во 2024 година.

Русите иако моментално се наоѓаат во воени услови, претпазливо го следат односот на Венецуела кон САД. Мислам дека постои загриженост за можноста Мадуро да се доближи до САД, поради импликациите што би ги имало тоа за Русија. Досега, рускиот одговор на ова зближување беше обидот да се потсети Мадуро за поддршката што му ја дадоа во последните години, што беше клучно за да ѝ дозволи на Владата на Мадуро да остане на власт.

Затоа, во овој дел на трудот ќе ја анализираме динамиката на историските, дипломатските, економските и геополитичките врски меѓу Русија и Венецуела, како последица на

инвазијата во Украина, расветлувајќи ги клучните фактори кои го обликувале нивното партнерство.

- Историски врски

Венецуела и Русија имаат долготрајна историска врска на пријателство, која ѝ претходи на инвазијата во Украина. Двете земји соработуваа на различни фронтови, вклучувајќи воена соработка, енергетски партнерства и политичка солидарност.⁵⁷ Овие историски врски, во комбинација со стремежот на Венецуела да ги диверзифицира своите меѓународни сојузи, може да направат ненадејна промена на блокови помалку веројатна.

- Идеолошко усогласување

Политичките идеологии на Венецуела и Русија, карактеризирани со антизападно расположение и противење на согледаната доминација на САД во светот, одиграа улога во обликувањето на нивниот сојуз. Венецуела историски се позиционираше како противтежа на влијанието на САД во регионот, усогласувајќи се со земјите кои споделуваат слични идеологии. Додека геополитичката динамика може да се промени, идеолошките размислувања можат да продолжат да влијаат на одлуките на Венецуела за надворешната политика.

- Дипломатски односи

Венецуела и Русија одржуваат срдечни дипломатски односи, кои се продлабочија во одредени аспекти по руската агресија во Украина. И покрај меѓународните критики за дејствијата на Русија, владата на Венецуела, под претседателот Николас Мадуро, изрази поддршка за позицијата на Русија, усогласувајќи се со Москва во Обединетите нации и другите меѓународни форуми. Овој заеднички пркос против осудата на Западот одигра клучна улога во зајакнувањето на нивните дипломатски врски.

⁵⁷ Wimer, Fernando R. (2021). “La alianza Rusia-Venezuela durante el siglo XXI: consideraciones en torno a la cuestión military“

- Економска соработка

Економски, Венецуела и Русија спроведоа различни кооперативни потфати, иако инвазијата во Украина имаше мешано влијание врз нивното партнерство. Вклучувањето на Русија во Украина, заедно со западните санкции, значително се одрази на нејзината економија, што доведе до намалување на приходите на владата. Како резултат на тоа, Русија стана поселективна во своите странски инвестиции и ја намали финансиската помош за Венецуела. Падот на цената на нафтата и домашната економска криза во Венецуела дополнително ја искомплицираа економската соработка меѓу двете нации.

Сепак, двете земји продолжуваат да се ангажираат во неколку стратешки економски партнерства. Енергетската соработка останува камен-темелник на нивниот однос, при што руската државна нафтена компанија „Роснефт“ ги одржува инвестициите во нафтениот сектор во Венецуела. Дополнително, Русија ја снабдува Венецуела со воена опрема, олеснувајќи ја одбранбената соработка и ја подобрува способноста на Венецуела да издржи надворешен притисок. Најголемата компанија за рафинирање на нафта во Руската Федерација – „Роснефт“ беше еден од најголемите инвеститори во Венецуела, кој влезе во заеднички проекти за истражување и производство со ПДВСА. Сепак, во 2020 година, објави дека ќе ја напушти земјата поради санкциите на САД. „Роснефт“ на крајот ги продаде своите венецуелски средства на Розарубежнефт, руско возило за специјална намена за заобиколување на санкциите, чии заеднички вложувања во Венецуела, во пролетта 2022 година, произведуваа 125.000 барели нафта дневно.

- Геополитички размислувања

Од геополитичка гледна точка, руската инвазија во Украина ја нагласи важноста на Венецуела за Русија како стратешки партнер на западната хемисфера. Во услови на заладени односи со САД и Европа, Русија се обиде да го зголеми своето влијание во Латинска Америка, користејќи ја Венецуела како основа.⁵⁸ Венецуела, пак, ја гледа Русија како потенцијална противтежа на западната доминација и извор на поддршка за нејзината влада. Посетите на руската морнарица на пристаништата на Венецуела и заедничките воени

⁵⁸ Voz de America. (Internet). “Siete puntos para entender la cooperación militar entre Venezuela y Rusia“

вежби не само што го симболизираа нивното партнерство, туку служеа и како сигнал за западните земји. Овие активности ја демонстрираат намерата на Русија да проектира моќ и да ја оспори традиционалната доминација на САД во нејзината сфера на влијание.

Иднината во односите Венецуела-Русија најверојатно ќе продолжат да се развиваат како одговор на променливата геополитичка динамика и економската реалност со која се соочуваат двете земји.

Додека Русија продолжува да води војна против Украина, нејзиното меѓународно влијание трпи нови неуспеси. Затоплувањето на односите меѓу САД и Венецуела го поставува најголемиот тест на овој век за пријателството на Москва со Каракас. По години наметнување санкции против Венецуела, Вашингтон се откажува од ултиматумите во корист на увертира за нов однос, претворајќи го спорниот лидер на Венецуела - Николас Мадуро во неочекуван корисник на настаните во далечната источна Европа.

Се разбира, дури и со одлуката на САД да му се дозволи на Шеврон да продолжи со производството на нафта во Венецуела, режимот на Мадуро ќе остане длабоко антиамерикански, барем во својата реторика, засега. Сепак, тоа не е пречка за создавање на политичките и економските дивиденди од новото зближување со САД.

За Русија, флертувањето на Венецуела со САД предизвикува губење на еден од ретките безусловни поддржувачи на Москва во светот. Мадуро постојано го обвинуваше Западот за ескалација на украинскиот конфликт со цел „распарчување“ и „уништување“ на Русија. Тој ги осуди западните санкции против Русија како „лудост“, додека раководството на Украина го нарече „неофашистичка елита“. Пролетта 2022 година, Мадуро му телефонираше на Путин за да разговара за „спротивставување на кампањата на лаги и дезинформации на Западот“. Летото истата година, неговата заменичка, потпретседателката Делси Родригез, зборуваше на Меѓународниот економски форум во Санкт Петербург, каде што изјави дека санкциите „ќе им отворат нови хоризонти“. Во средината на декември, билатерална комисија се состана во Каракас за да разгледа колку се широки тие хоризонти.

Врските на Русија и Венецуела можеби изгледаат како да се во процут, но соработката на двете земји очигледно е далеку од тоа кога била на својот врв. Пред само неколку години,

режимот на Мадуро беше во зависност од помошта на Москва. Западот одби да ја признае победата на Мадуро на претседателските избори во 2018 година, наведувајќи ја масовната измама, додека санкциите, лошото управување со нафтената индустрија и падот на цената на нафтата ја доведоа земјата во невидена социоекономска криза. Многумина очекуваа дека Мадуро ќе пропадне, но неговиот режим остана, делумно благодарение на поддршката на Русија. Комплексните шеми за извоз на венецуелска нафта на незападните пазари беа измислени за да се ублажи ризикот од секундарни санкции, вклучително и преместување на европските канцеларии на државната нафтена компанија ПДВСА од Лисабон во Москва.

7.1 Можно преориентирање на Венецуела од Русија кон САД

По инвазијата на Русија во Украина, богатството на Мадуро драстично се зголеми, пред сè благодарение на кампањата на Западот да ги ограничи руските приходи од нафта и последователната потреба на САД за алтернативни извори на нафта. Мадуро се најде на средба со американскиот претставник за климата и поранешен државен секретар Џон Кери во Египет и стана далеку пошироко многу повреден партнер за САД, отколку за Русија.

За Вашингтон, Венецуела е остварлива алтернатива на Русија, бидејќи рафинериите долж американскиот брег на Мексиканскиот Залив се навикнати на тешката сурова нафта, како рускиот урал или онаа што се наоѓа во Венецуела. По новата рунда на американските санкции против Каракас во 2018 година, руските испораки ги заменија испораките од Венецуела, што претставува 8 отсто од увозот на нафта во САД од 2021 година. Сега, се чини, дека во тек е спротивен процес.

Во јуни 2022 година, неколку месеци по мартовската посета на американска делегација на Венецуела, Вашингтон им дозволи на италијанската „Ени“ и шпанската „Репсол“ да продолжат со испораките на венецуелска нафта во Европа. Во ноември, „Шеврон“ доби дозвола повторно да работи во Венецуела. Компанијата моментално произведува околу 50.000 барели дневно, бројка која може да се искачи на 100.000 во наредните месеци. Свкупно, венецуелското раководство е уверено дека ќе ги врати приходите од нафтата на земјата, при што производството ќе достигне 1,2 милиони барели дневно во следните две до три години. Венецуела има најголеми докажани резерви на нафта во светот и во 1998 година произведуваше 3,5 милиони барели дневно.

Ќе бидат потребни седум до осум години и инвестиција од најмалку 250 милијарди долари за модернизација на опремата за производство на нафта и развој на нови бунари за да се вратат на нивоата на производство од доцните 1990-ти. Сепак, парите се таму, а сега кога Западот реши да не се врати на вообичаениот бизнис со Русија, таква е и политичката волја.

Во тек е пошироко зближување меѓу Венецуела и САД. Во ноември 2022 година, Мексико беше домаќин на нови разговори меѓу венецуелските власти и опозицијата, фокусирани на одмрзнување на средствата на земјата во западните банки.

Иако можното преориентирање на Венецуела од сојузник на Русија до сојузник на САД е неизвесно, постојат некои аргументи кои потенцијално би можеле да поддржат таква промена по руската инвазија на Украина. Овие аргументи ги истакнуваат потенцијалните фактори кои можат да влијаат на изборот на надворешната политика на Венецуела:

- Економска зависност од САД: Венецуела долго време се потпира на САД како главен пазар за нејзиниот извоз на нафта. Економската криза во Венецуела, влошена од лошото управување и корупцијата, сериозно ја погоди нејзината нафтена индустрија. Преориентирањето кон САД може да се гледа како стратешки потег за враќање на пристапот до критичните пазари, привлекување странски инвестиции и добивање економска помош за стабилизирање на економијата на земјата.
- Промена на регионалната динамика: Политичкиот пејзаж во Латинска Америка претрпе значителни промени во последниве години. Неколку земји во регионот, вклучувајќи ги Бразил, Аргентина и Еквадор, доживеаја политички транзиции што резултираа со повеќе центристички или десно ориентирани влади. Оваа промена во регионалната политика потенцијално може да доведе до рестројување на сојузите и желба за поблиски врски со САД, особено ако тие земји се обидуваат да го балансираат влијанието на левичарските влади и Русија во регионот.
- Хуманитарни и демократски грижи: САД беа гласен критичар на режимот на Мадуро во Венецуела, заедно со многу други земји во меѓународната заедница. Руската инвазија на Украина може да послужи како катализатор за Венецуела да ги преиспита односите со Русија и да даде приоритет на усогласувањето со земјите кои ја споделуваат нејзината загриженост за демократските принципи и човековите

права. САД, како истакнат поборник за овие вредности, би можеле да станат попривлечен сојузник во овој поглед.

- Безбедносен аспект: Руската инвазија на Украина ја зголеми загриженоста кај соседните земји за територијалниот интегритет и суверенитет. Венецуела, која се наоѓа во непосредна близина на САД, може да се чувствува принудена да се усогласи со регионалната сила која може да обезбеди безбедносни гаранции. САД, со своите воени капацитети и присуство на западната хемисфера, може да се сметаат за посигурен партнер за справување со потенцијалните безбедносни закани.

Важно е да се напомене дека овие аргументи не ги земаат предвид сложеноста на внатрешната динамика на Венецуела, историските сојузи и геополитичките фактори кои ја обликувале нејзината надворешна политика. На крајот на краиштата, одлуката за промена на сојузите е повеќеслоен процес под влијание на различни фактори, и секоја потенцијална промена во усогласувањето на Венецуела ќе бара внимателна анализа на овие размислувања.

Мадуро веројатно ќе ја искористи шансата и ќе ѝ дозволи на опозицијата да учествува на изборите, закажани за 2024 година, со надеж дека ќе добие безбедносни гаранции од Западот и постепено укинување на санкциите, имајќи предвид дека ризиците за неговиот режим се релативно мали. Придобивката за венецуелската економија ќе го забрза нејзиното (тековно) закрепнување, благодарение на тоа што Мадуро може да победи на новите избори фер и чесно. Се мисли дека поради нејзината фрагментирана состојба, венецуелската опозиција моментално не претставува сериозна закана за режимот на Мадуро. Ако работите се влошат во пресрет на гласањето, Мадуро секогаш ќе може да се откаже од својата заложба за слободни и фер избори. На крајот на краиштата, последиците не можат да бидат полоши од она што Венецуела го претрпе во последните години. Покрај тоа, Западот сè уште ќе има енергетски потреби кои Русија не може да ги задоволи и затоа веројатно нема да изврши притисок за целосно повторно воведување на нафтените санкции.

Тогаш, Мадуро ќе продолжи да ја радува Москва со неговите разговори за избледената хегемонија на Западот и порастот на мултиполарноста, а сето тоа истовремено ќе ги обнови економските врски на неговата земја со САД. Без никаква моќ да го запре ова зближување,

Кремљ нема да има друг избор освен да ги набљудува случувањата од страна и да ја потврди својата подготвеност да „го олесни зачувувањето на конструктивната атмосфера околу дијалогот на венецуелските политички сили.“

ОСМА ГЛАВА

8. Венецуела во 2023 година: можност за промена на политичкото уредување со поддршка на САД

Трагичното влошување на општеството, економијата и политичките институции на Венецуела почнува да се решава преку потенцијално значајни преговори во Каракас и Мексико Сити. Отворање на можен пат кон помирна демократска и просперитетна Венецуела - изградена од различни сектори на земјата и поддржана од меѓународната заедница би било добредојдена и многу очекувана промена. Не постои начин да се биде сигурен во успехот, но 89 проценти од Венецуелците анкетирани во средината на ноември 2022 година го поддржуваат овој обид за преговори. Така и јас сум со убедување дека можноста да се преговара за демократски промени треба да биде сериозно сфатена.

Венецуела претрпе години на поларизација, репресивно авторитарно владеење, кршење на човековите права, економска катастрофа, корупција и институционално распаѓање, како и меѓународен цокеј за влијание и предност.⁵⁹ Денес, повеќето Венецуелци, и во земјата и во странство како мигранти и бегалци, сакаат работите да се променат. Граѓани и организации низ Америка и пошироко сочувствуваат со Венецуелците, истовремено барајќи заштита од нарушувачите ефекти од масовната миграција на Венецуела во нивните земји. Истото го прават и службениците во владите, граѓанското општество и меѓународните организации ширум светот кои сакаат да го поддржат закрепнувањето на Венецуела.

Неодамнешното враќање на добро подготвените преговори во Мексико Сити и Каракас меѓу владата на Венецуела и коалицијата на Унитарната платформа на демократските опозициски партии е важен чекор. Сите клучни актери – администрацијата на Мадуро и нејзините домашни и меѓународни поддржувачи, демократската опозицијата и нејзините поддржувачи дома и во странство, венецуелското граѓанско општество, владите и невладините организации на САД и на другите ангажирани меѓународни играчи – треба да му пристапат на овој процес со реални стратегии и очекувања, како поддршка на искрени,

⁵⁹ World Vision Report. Venezuela Crisis Response. Situation Report. 2022

почитувани и напорни преговори. Тие треба да останат ангажирани во преговарачкиот процес, а не да бидат исфрлени од шините со краткорочни или лични амбиции.

Разговорите и потенцијалните договори веројатно нема да доведат до брз трансфер на власт далеку од Николас Мадуро и неговите поддржувачи, владејачките партии во Венецуела и безбедносните сили - главниот столб на поддршката на Мадуро. Ниту ќе стават крај на сето влијание на меѓународните сојузници на Мадуро. Преговорите исто така, веројатно нема брзо да ја елиминираат длабоката огорченост меѓу Венецуелците или да произведат итно економско закрепнување. Тие нема да произведат ефективно демократско владеење од една година во друга. Всушност, нема сигурност дека администрацијата на Мадуро ќе ја прифати можноста сама да преговара надвор од автократската власт преку договори за слободни и фер избори. Меѓутоа, нема подобар моментот од сегашниот за најефективно решавање во тандем на прашањата за хуманитарна помош, човекови права, изборни прашања, реинституционализацијата и економското закрепнување.

Постојат соодветни цели за водење на преговори за транзиција од авторитарано владеење во демократско. Тие се движат во овие насоки: подобрување на секојдневниот живот и перспективите на Венецуелците; обнова на институциите на демократско владеење, вклучително слободни и фер избори со меѓународен надзор и утврдување приоритети за соочување со другите големи предизвици на Венецуела.⁶⁰ Преговарачите и нивните меѓународни сојузници не треба очекуваат да се решат сите проблеми на земјата одеднаш. На овие прашања треба да им пристапат и двете страни со цел да се најде заеднички јазик.

Постигнувањето напредок во овие важни димензии ќе ја зголеми можноста за нови политички правци и коалиции кои се појавуваат. Тие би можеле да ги олеснат аранжманите за конкурентни и значајни избори, меѓународно набљудувани, како и постепени реформи за обновување и зајакнување на владеењето на правото и градење нови навика на здружување и обрасци на соработка. Сите овие реформи би можеле да доведат до зајакнување на моментумот кон демократска иднина за Венецуела.

⁶⁰ Fernandez, C., Rendon, M. (2021). "Lessons for Negotiations in Venezuela: A Roadmap"

Иако некои веруваат дека олеснувањето на страдањата на населението едноставно би значело намалување на притисокот врз Владата на Мадуро, секогаш е важно да се ослободи страдањето на невините луѓе и да се запамети дека изневерувањето ретко води до популарна мобилизација, но често предизвикува пасивно прифаќање. Таа шема е очигледно присутна во Венецуела.

Шансите преговорите да доведат до значителни позитивни промени ќе зависат главно од тоа дали владата на Мадуро сериозно ќе се ангажира во процесот, и од тоа дали демократската опозиција ќе ги надмине своите структурни слабости и ќе ја прошири својата политичка основа. Тоа ќе зависи и од Венецуелците со различни идеи и лојалности кои преземаат чекори во таа насока на демократски соживот и прагматично решавање и координирање на проблемите со меѓународната заедница да промовира меѓусебен компромис. Двете страни треба да предложат и прифатат кооперативни начини за справување со заедничките проблеми. Секој ќе треба да направи тешки отстапувања за конкретни прашања. За тоа е потребна храброст.

8.1 Стратешко трпение

За многу преговори за транзиции од авторитарно во демократско владеење во Латинска Америка и во светот - беа потребни години за да се постигнат. Тие често се соочуваа со пресврти, понекогаш поради асиметрична моќ, а понекогаш поради неочекувани непредвидени ситуации. Преговарањата за либерализација и зајакнување на демократските институции бараат стратешко трпение и упорност. Постигнувањето на овие цели зависи од вешто и посветено политичко лидерство од двете страни, како и од постојан ангажман и активно учество на невладини организации, граѓанско општество, претставниците од бизнис секторот и обичните граѓани. Тоа зависи и од меѓународниот контекст, во последниве години, тоа има тенденција да се менува радикално и во неочекувани насоки, влијаејќи врз калкулациите на актерите во преговорите и политичкиот конфликт. Истото ќе важи и за случајот на Венецуела, каде што има левичарски тренд на владите во Латинска Америка и влијание на руската инвазија на Украина која ќе влијае на пресметките и точките на притисок врз страните во преговорите.

Венецуела не беше трансформирана преку ноќ од мирно, демократско и релативно просперитетно (иако крајно нееднакво и корумпирано) општество до поларизирано општество кое одеднаш се карактеризираше со насилна нација со широко распространета сиромаштија и глад, сериозно ослабено јавно здравство и образовна инфраструктура и масовна емиграција. Затоа не би требало да се очекува да закрепне преку ноќ. Можеби ќе бидат потребни години. Но, во секој случај треба да се стреми кон подобро утре за своите граѓани.

8.2 Позадина на преговорите

Преговорите за транзиција од авторитарно во демократско политичко уредување ги обединуваат претставниците на Администрацијата на Мадуро со претставници на широк спектар на партии и организации од демократската опозиција во земјата под знамето на Унитарната Платформа (во продолжение ПУ поради нејзините иницијали на шпански јазик). Платформата вклучува елементи од поранешната „привремена влада“ предводена до почетокот на јануари 2023 година од Хуан Гуаидо, кој дојде на власт во 2019 година од тогаш демократски избраното Собрание на Венецуела, на кое тој беше ротирачки претседател во тоа време. Гуаидо набрзо беше препознаен од 59 национални влади низ светот, почнувајќи од САД и нивните најблиски сојузници. Сепак, до крајот на 2022 година, помалку од десет влади продолжија да го признаваат неговото доаѓање на власт. Неговата популарна поддршка, исто така, значително се намали во споредба со онаа на Владата на Мадуро. Клучни партиски лидери на демократската опозиција не сакаа да го поддржи неговото доаѓање на власт. Пошироката Унитарна платформа исто така има врски, кои треба да се зајакнат и прошират, со претставници на други политички партии, здруженија на граѓанското општество и фигури од приватниот сектор и групи, кои го прават големиот пресек на демократската опозиција во земјата.

Напорите за градење кохерентна опозициска коалиција беа тешки, со оглед на тоа дека администрацијата на Мадуро ги насочи енергијата и ресурсите кон репресирање на опозицијата и кооптирање на клучните политичари и партии. Изборите, нормално користени за обновување на раководството, беа заматени од неправилности и измами. Опозициското раководство, од своја страна, згреши со вклучување на фракции и затоа

целосно треба да ги земе предвид разновидноста на позициите кои другите земји ги преземале за да се соочат со нивните авторитарни влади.

8.2.1 Подготовка на преговорите

Во текот на изминатите неколку месеци, претставниците на ПУ и на владата на Венецуела, поддржани од норвешките преговарачи и во одделни дискусии, од страна на американски владини претставници, тивко водеа плодни претпреговори во Каракас за да се изгради доверба и да се постават темелите за формални разговори. Тие склучија важни договори, од кои некои вклучуваат нови чекори од страна на САД и венецуелската влада. Други мерки преземени пред и независни од продолжувањето на преговорите за да се изгради меѓусебна доверба го вклучија назначување од секоја страна на доверливи преговарачи, договорот на Владата на Мадуро да им дозволи на претставниците на Меѓународниот кривичен суд и Високиот комесар на ОН за човекови права да дојдат во посета на Венецуела, скромни реформи на Националниот изборен совет (ЦНЕ), вклучувајќи го и назначувањето на двајца нови комесари, номинирани од умерените фракции на опозицијата, што ја направи ЦНЕ нешто повеќе кредибилен менаџер за фер и значајни избори и размена на затвореници меѓу Венецуела и САД.

Можеби најконкретен чекор напред беше договорот меѓу владата на Мадуро и на Унитарната платформа, со благослов на Владата на САД, да создаде Социјален фонд, кој треба да се администрира од страна на Обединетите нации⁶¹, за решавање на хуманитарните кризи во земјата. Венецуелската влада и Унитарната платформа заеднички се договорија со заедничка структура на управување да одмрзнат повеќе од 3 милијарди долари од средствата на Венецуела во странство за да се обезбеди помош во храна и инвестирање во распадната инфраструктура на земјата, вклучувајќи ја и мрежата за електрична енергија, болници и јавни училишта. Фондот исто така ќе помогне во проширувањето на активностите на програмата за Светската храна во Венецуела. Според условите на Меморандумот за разбирање од 2021 година, двете страни ќе назначат претставници во заедничка комисија, со учество на чинители на граѓанското општество, за да се бараат

⁶¹ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (Internet). “New Political Agreement Finally Tackles Venezuela’s Social Crisis“

дополнителни ресурси за фондот, да ги идентификуваат клучните проекти и да обезбедат транспарентност. Иако договорот предизвика многу критики, вклучително и во Конгресот на САД, јас го гледам како пристап кој овозможува и намалување на сиромаштијата и давање на глас на поширокиот спектар на граѓани на Венецуелците за да го изразат своето мислење за администрацијата на ресурсите во земјата.

Овие преговори покажаа дека двете страни, барем во некои ситуации, се, спремни да ги стават интересите на земјата и нејзините граѓани на прво место, па дури и да ги споделат структурите на управување за да се зголеми ефективностa на хуманитарните напори.

Тоа само по себе е важен чекор напред. Дали напредокот постигнат досега ќе се одржи останува да се види во пракса, но што веќе се случило не треба да се отфрли или да се минимизира.

Покрај хуманитарните иницијативи, владите на САД и Венецуела се согласија да ѝ дозволат на американската нафтена компанија „Шеврон“ да извезува венецуелска нафта во САД и направи некои ограничени нови инвестиции во Венецуела. Слични договори се прошируваат и на други меѓународни енергетски компании, вклучително и две европски фирми, „ЕНИ“ и „Репсол“, кои веќе се овластени да вршат експорт на пратки со нафта за поништување на венецуелскиот долг. Владата на САД сигнализираше дека е можно обезбедување на дополнителни лиценци за олеснување на инвестициите во венецуелската нафтена индустрија, доколку преговорите напредуваат. Некои критичари тврдат дека овие договори го поткрепуваат кредибилитетот на администрацијата на Мадуро и базата на финансиски ресурси. Иако овие ставови се разбирливи, исто така треба да се признае дека променливата глобална енергетска средина веќе е отворен пазар за Венецуела, дури и со значајни санкции на САД. Со тековната европска енергетска криза, можностите најверојатно ќе се зголемат, а не да се намалат во наредните месеци. Понатаму, како што јасно кажа администрацијата на Бајден, отстапките на САД се дизајнирани да ги поттикнат преговорите.

8.2.2 Стимулации за зајакнување на преговорите

Делегациите на преговарачките страни имаат различни цели и интереси, се разбира. Некои набљудувачи се скептични за изгледите на преговорите, со оглед на неуспехот на претходните разговори меѓу владата на Венецуела и опозицијата. Но, околностите би можеле да бидат зрели за успех, особено кога американската влада ја сигнализира својата подготвеност да ги отстрани санкциите доколку би постигнале склучување на конкретни договори.

Унитарната платформа ја реevalуираше стратегијата на демократската опозиција која се спроведува во последните години. Нејзините лидери признаваат дека политиката за мобилизирање „максимален притисок“ со цел да се изврши промена на режимот со колапс на владата, првенствено преку акциите на САД, не успеа да го отстрани Мадуро од власта, иако тоа можеби тоа ќе го направеше поотворен за сериозни преговори.

Обновената американска ескалација на острите присилни мерки не е веројатна ниту би била оправдана, тој пристап само ќе ги заостри непријателствата. ПУ сега бара да се подобрат хуманитарните итни случаи, да се заштитат човековите и политичките права, да започне обновата на венецуелската економија и особено да се отвори патот кон вистинско инклузивно демократско владеење, со непосреден фокус на организирање фер, меѓународно набљудувани национални, регионални и општински избори, кои се очекува да се одржат во 2024 и 2025 година.

Ваквите избори може да го променат составот и раководството на извршната власт и законодавните гранки, помагаат да се врати силно и независно судство и се врши промовирање на реинституционализација на одговорното владеење на Венецуела, што ги претставува воедно сите клучни цели на опозицијата. ПУ, исто така, бара да се обноват оштетените образовни системи, јавното здравје и системите за социјална заштита, подобрување на безбедноста на храната и граѓаните, проширување на слободата на печатот, протестите и политичкото учество, и да се негува соживот меѓу различните сектори на венецуелското општество кои се премногу антагонистички настроени едни спроти други. Главните елементи на венецуелското граѓанско општество и приватниот сектор ја споделуваат важноста за остварување на овие цели.

Коалицијата на Мадуро останува на власт и со контрола над националната територија и сите владини програми и институции сакаат да задржат влијание нејзините лидери. На тој начин продолжува да опстојува значајната репресија, ограничениот политички простор, големата корупција, уништувањето на животната средина и систематското затворање на независни медиуми.⁶²

Меморандумот за разбирање меѓу двата преговарачки тима⁶³, објавен во септември 2021 година, сепак сугерира дека постојат многу области на потенцијален договор меѓу владата на Мадуро, Унитарната платформа и пошироката јавност. Мадуро и барем некои од неговите колеги разбираат, згора на тоа, дека Венецуелците долго време високо ги ценат и сè уште се залагаат за демократска избори. Слободните и фер избори би можеле да обезбедат постабилни и полегитимни основи за владеење отколку автократија и репресија. И чисти избори можеби можат да доведат до укинување на некои или на сите болни меѓународни санкции.

Високите функционери во администрацијата на Мадуро, исто така, без сомнение бараат гаранции дека тие нема да ги загубат своите политички права или да бидат предмет на одмазда или доколку тие на крајот се откажат од власта. Во претходните транзиции од авторитарното владеење, напорите за опстојување на демократијата, стабилноста, меморијата и правдата биле речиси секогаш предмет на расправа помеѓу преговарачките страни и усогласувањето на истите во Венецуела нема да биде лесно. Но, другите транзиции од авторитарното владеење успеаја преку упорни, фокусирани напори да развијат решенија кои комбинираат принципи и прагматизам. Средствата за да се постигнат овие цели мора внимателно да се размислат, да се дискутираат и изградат, можеби со помош на меѓународни експерти. Овие ќе бидат трнливи прашања, веројатно најдобро резервирани за последната фаза од преговорите, кога идеално ќе биде постигнато повисоко ниво на взаемна посветеност и доверба.

⁶² Human Rights Watch. World Report 2023: Venezuela

⁶³ Меморандумот за разбирање потпишан во Мексико Сити на 14 август 2021 година од страна на Владата на Боливарската Република Венецуела и опозицијата има за цел да се справи со политичката криза со која се соочува земјата во изминатите неколку години, како последица на употребата на радикални и насилни методи на опозициските сили поддржани од САД да се принуди избраната влада на Николас Мадуро да ја напушти функцијата.

8.2.3 Управување со очекувањата

Никој кој ја следел и анализираше ситуацијата на Венецуела не очекува владата на Мадуро да прифати се она што го бара демократската опозиција и се она што американската влада до сега во голема мера го поддржуваше. Владата на Мадуро е авторитарна и многу нејзини функционери се корумпирани, но има важни домашни сојузници, вклучувајќи ги безбедносните сили, некои деловни сектори кои се блиски до владата, и општествените сектори кои се чувствуваа маргинализирани и политички исклучени во децениите пред да дојде Чавез на власт. Јавното одобрување на Мадуро е скромно, иако повисоко од она на повеќето опозициски лидери, вклучувајќи го и Гуаидо. Мадуристите ги контролираат повеќето лостови на моќта и целокупното владеење на институциите во земјата. Тие имаат и стратешка меѓународна поддршка од Куба, Иран, Русија, Кина, Турција и други земји, а покажаа и вештина и издржливост во справувањето со суровите санкции.

Мадуристите се очекува да бидат тешки преговарачи. Тие ја зајакнаа својата позиција во изминатите неколку години, делумно поради нивните сопствени одлуки и постапки, делумно поради менување на меѓународните околности, особено руската инвазија на Украина и нарушувањето на светските енергетски пазари. Тие, исто така, имаат корист од изборот на левичарски претседатели во Аргентина, Бразил, Чиле, Колумбија, Хондурас, Мексико и Перу. Добија предност и поради погрешните проценки на максималистичките фракции на опозицијата и нивните меѓународни поддржувачи, особено владата на САД, за време на минатата администрација. Конечно, репресијата и егзилот го претрпеа многу критичари на Мадуро, во комбинација со најголемиот проток на мигранти што некогаш ќе се појават во Латинска Америка, наводно 7,1 милиони од 2015 година, што несомнено ги намали домашните притисоци врз Мадуро.

Некои набљудувачи тврдат дека Владата на Мадуро ја подобрила својата позиција толку многу што можеби нема сериозен интерес за суштински преговори, бидејќи не верува дека има многу да добие и едноставно сака да купи време и да го намали меѓународниот притисок. Но, администрацијата на Мадуро не е популарна, а економското закрепнување на Венецуела е бавно, непредвидливо и сериозно хендикепирано со лошо управување,

корупција и меѓународни санкции. Меѓународниот углед на земјата останува сериозно нарушен. Патот кон широко меѓународно прифаќање може да биде долг, но речиси сигурно поминува низ преговори и компромис. Според тоа, мислам дека владата на Мадуро има значителни стимулации да преговара и дека преговорите би можеле да произведат позитивни промени за Венецуелците од двете страни, особено ако напредокот на политичката агендата предизвикува дополнителни отстапки на САД.

Економските перформанси на Венецуела се донекаде подобрани во текот на изминатите пет години како резултат на важни промени во политиката во однос на пазарната политика, промената во светските енергетски пазари и квазидоларизацијата, делумно преку проширување на дознаките. Но, владата нема да види одржливо економско закрепнување без посилна правна рамка, поголема отвореност кон светската економија, и значителни домашни и странски инвестиции, вклучително и во нејзиниот многу важен енергетски сектор. Ништо од тоа нема да потрае доколку нема полегитимно и стабилно владеење и домашните и странски инвеститори имаат сигурни очекувања за поголем профит, помалку мешање на Владата и ограничена изложеност на меѓународни санкции спроведени од страна на САД. На Венецуела и треба значителна меѓународна соработка и домашна поддршка, како и пристап до значителен меѓународен капитал и кредит, за да се справи со нејзината огромна образовна и јавно-здравствена инфраструктура и социјални и економски дефицити.

8.2.4 Стратегии за преговарање

Преговорите треба да се одвиваат во фази. Двете страни прво треба да се фокусираат на заедничка основа нагласена во Меморандумот за разбирање од 2021 година: ублажување на хуманитарната неволја, ослободување на политички затвореници, заштита на луѓето и политичките права, почнување на обнова на економијата на Венецуела и реконструирање на ефективно демократско владеење. Последната цел треба да се реализира со подобрување на условите за предвидените претседателски избори во 2024 година и законодавните и општински избори во 2025 година, и со реинституционализирање на венецуелската држава, а истовремено со зајакнување на енергичната мрежа на граѓански организации.

Во однос на изборите во 2024 и 2025 година, целта треба да биде да се осигура дека опозициските партии можат слободно да се натпреваруваат, дека ниту демократската опозиција ниту кандидатите на владејачката партија нема да го бојкотираат изборниот натпревар, дека пребројувањето на гласовите е транспарентно и правично, дека изборите ефективно се следат и на национално и меѓународно ниво и дека резултатите се потврдени и широко прифатени. Идеално, и демократската опозиција и владејачката Обединета Социјалистичка Партија и нејзината коалиција треба да развијат суштински политички агенди, да изберат лидерство и кандидати преку партиципативни процеси и да градат изборни коалиции кои привлекуваат домашна и меѓународна поддршка.

8.2.5 Завршување на обидот да се принуди промена на режимот

Новиот пристап што треба да го преземе САД кон Венецуела ќе биде покредибилен и поефективен затоа што САД ќе ја тргнат настрана својата претходна политика на максимален притисок. Враќањето на пристап за максимален притисок, дали поради разочарување од темпото и производот на преговорите или поради домашните политички фактори во САД - речиси сигурно ќе биде контрапродуктивно. Администрацијата на Бајден очигледно го разбира ова, но беше воздржана до сега за детално објаснување на нејзината политика кон Венецуела.

Ќе биде важно да се изгради двопартиска поддршка за јасна транзиција од „максимален притисок“ кон поттикнување преговори, градење соживот, заштита на човековите права, олеснување на ефективно демократско владеење и промовирање на економско закрепнување. Овој пристап треба да вклучи ангажман на САД со цела палета на демократски опозициски лидери и групи кои се активни во Венецуела. Целни санкции за владата на Мадуро и нејзините претставници остануваат неопходен елемент на пристапот во оваа фаза.

8.2 Процесот на преговарање

Владата на Венецуела, Унитарната платформа и релевантните членови на меѓународната заедница, вклучително и владата на САД, во процесот на преговарање треба да обработат конкретни прашања точка по точка. Првичните напори треба да вклучуваат преговарање за услови за слободни и фер, меѓународно набљудувани избори предвидени за 2024 година и 2025. Партиите треба да се договорат за датумите на изборите и тој договор треба да го почитуваат. Партиите, исто така, треба да се залагаат за напредок по прашањата кои најверојатно ќе произведе договор со преговарање што би бил широко поддржан во Венецуела. Можното секвенционирање може да започне со проширена хуманитарна помош, дистрибуирана транспарентно, ослободување на политички затвореници, признавање на политичките партии и рехабилитацијата на политичките кандидати. Изборните реформи, вклучително и 23 препораки предложени по мисијата за набљудување на изборите на Европската унија од 2021 година, кои се однесуваат на подобрување на кредибилитетот на следните избори треба да обезбеди ефективен меѓународен мониторинг. Владата на Мадуро и ПУ треба заеднички да повикаат европски мониторинг, вклучително и редовни посети за предизборен мониторинг, почнувајќи што е можно поскоро. Набљудувачите од Латинска Америка и Канада треба да бидат поканети да се надополнат на оние на Европската Унија.

Сложените прашања мора да се разработат во координација со Советит за Национални Изборни, вклучително и регистрацијата на Венецуелците во земјата и во странство и формирање на конзуларни објекти за олеснување на учеството во изборите на Венецуелците во прекуокеанските територии, особено во земјите со најголем број на бегалци и мигранти од Венецуела како Колумбија, Перу, Чиле, Шпанија и САД. Ова треба да биде приоритет. За поддршка на гласањето на венецуелската дијаспора, како и за други цели на политиката, САД треба да размислат во соодветен момент можно повторно воспоставување на нејзината амбасада и конзуларни активности во Венецуела, притоа дозволувајќи и на владата на Мадуро да го направи истото и во САД.

Владата на САД, Европската Унија и соседите на Венецуела во Латинска Америка имаат интерес да ја видат Венецуела како демократска држава. САД и другите меѓународни актери, за поддршка на норвешките посредници кои ја добија довербата на венецуелските

преговарачи од двете страни, треба да обезбедат поттик за двете страни да преземат конкретни чекори.⁶⁴ Тие треба да работат заедно за постепено ублажување на санкциите во замена за напредок за конкретни прашања, притоа задржувајќи го капацитетот за „откопување“ на санкциите доколку договорите не се спроведуваат.

8.2.1 Демократски соживот

Пред преговорите да стигнат до завршна фаза, ќе биде важно администрацијата на Мадуро и Унитарната платформа, како и други елементи на Венецуелско општество, да преземат практични и видливи чекори за олеснување на демократскиот соживот меѓу Венецуелците, кои беа толку поларизирани во последнава година.

Тие треба да вклучуваат напори за зајакнување на владеењето и судските институции, владеењето на правото и одговорноста и заштитата на човековите и политичките права, со меѓусебно договорени механизми за национални и меѓународен мониторинг.

Исто така, ќе биде важно владата и ПУ да дизајнираат и договорот процеси кои документираат систематски прекршувања на човековите права, сузбивање на демократските слободи и груба корупција. Ова треба да се направи во консултации со активисти и бранители на човекови права, Венецуелци како и лица надвор од Венецуела и жртви, со должно почитување на принципите на правдата и одговорност според националното и меѓународното право. Меѓу темите што треба да бидат истражени треба да бидат потенцијални репарации за жртвите, како и негување на значаен соживот. Голем број социјални проекти се иницирани од страна на опозицијата во Венецуела кои би можеле да се спроведат кооперативно, на пример, како дел од закрепнувањето на нацијата и евентуалното помирување.

8.2.2 Барањата за ефективно преговарање

⁶⁴ Euractiv. (Internet). “US, EU, Latin American countries meet to encourage Venezuela elections“

Венецуелската опозиција веќе неколку години, со согласност на моменти од Владата на САД се спротивстави на влегувањето или одржувањето на преговорите или целосното учество на изборите. Ова беше делумно затоа што го потцени движењето на чавистите и истрајноста на Мадуро, го преувеличуваше сопствениот раст и очекувано порешителна поддршка од владата на САД. Од своја страна, владата на Мадуро постојано отстапуваше од преговорите и користеше политички дијалози за тактичка предност, за да ја ослабне опозицијата и да ја зајакне својата контрола. Сега секоја страна треба цврсто да се придвижи и пристапи поотворено кон барањата на спротивната конфликтна страна со цел да дојде до резолуција на конфликтот и правење остварливи компромиси.

Демократската опозиција се обиде неколку пати, понекогаш и успешно во емот на изборните кампањи, но не доследно со текот на времето да изгради обединета, кохерентна, и веродостојна алтернатива против усогласените пречки на владата на Мадуро. Не секогаш се координираше со фрагментирани политички партии и групи на граѓанското општество, ниту успешно се прошири и ја зајакна својата издржлива политичка база во Венецуела, и покрај важните напори. Не секогаш беше јасно посветена, згора на тоа, на реална идеја за тоа што подразбира преговарањето. Преговорите сега треба да започнат од договорените принципи објавени во 2021 година и реafirмирани на 26 ноември 2022 година.

8.2.3 Други важни актери во преговарачкиот процес

Преговарачите треба да ја балансираат потребната доверливост на преговорите со напорите да се вклучат венецуелските политички партии, граѓанското општество и јавноста во процесот. Демократските транзиции и напорите за градење мир често напредуваат кога се ангажирани широки сектори од општеството.⁶⁵ Нивното учество помага да се гарантира дека секој договор се однесува на потребите на населението. Венецуелската Влада, Унитарната платформа и релевантните меѓународни експерти треба да работат заедно за да развијат консултативни механизми кои би ги зајакнале мировните напори. Ваквите механизми треба да го надминат како концепт организираното граѓанско општество и да

⁶⁵ United States Federal Register. Office of Foreign Assets Control, Treasury. (2023). Publication of Venezuela Sanctions Regulations Web General Licenses 29, 30, 30A, 31, and 31A

вклучат значајни консултации со секојдневните граѓани, вклучително и жртвите на повеќекратните кризи во Венецуела.

Дел од овој напор треба да биде насочен кон јавната дипломатија - тоа не значи отворање на доверливи разговори за јавноста, туку обезбедување ма периодични извештаи кои градат доверба во преговарачите и нивната работа. Демократската опозиција не треба да ја изгуби од вид користа од организирање повремени улични демонстрации, не за соборување на власта, туку за зголемување на моќта на опозицијата. Комбинирањето на притисок и отстапки, на различни начини и во различно време, често е вредна стратегија за преговори.

8.2.4 Заштита на преговарачкиот процес

Јас искрено се надевам дека ќе има значајни и професионални преговори кои искрено и доследно ги унапредуваат заедничките интереси, решаваат заеднички проблеми и разрешување на разликите преку компромис. Некои критичари веројатно ќе го критикуваат преговарачкиот процес без да ја презентираат вистинската алтернатива, можеби затоа што не се залагаат за договор со преговори и претпочитаат моментални, наместо инкрементални, промени и често само во нивна корист. Ваквите напади, од едната или двете страни, не треба да ги попречат преговорите.

Двете венецуелски страни треба ригорозно да ја чуваат доверливоста на преговорите и да имаат дисциплинирана посветеност да опстојат во тоа, но треба да бидат и отворени за креативни начини за решавање на тешки проблеми. И двете страни и другите актери треба да го имаат на ум диктатот дека „токму кога се приближува неизбежното, доаѓа неочекуваното“. Има многу простор за искрена дебата за тоа како најдобро да се водат успешни преговори со цел постигнување праведен и траен исход. Но, еден јасен императив треба да биде широката национална и меѓународна поддршка за оние кои решително повторно започнуваат и водат преговори кои имаат за цел да ја подобрат состојбата на Венецуела шансите за економско и социјално закрепнување, враќањето на демократското владеење, и зајакнување на политичките институции со соодветни контроли и рамнотежи, како и негувањето на меѓународни односи засновани на почит.

Оние кои активно и искрено учествуваат во преговорите и се развиваат конструктивни работни односи со нивните колеги не треба да бидат напаѓани како смирувачи или предавници, ниту како наивни. Тие се во целина реалисти и патриоти, секој го прави својот дел за да ги реши длабоките конфликти, чекор по чекор и за унапредување на интересите на Венецуела и нејзините граѓани. Тие бараат да се надмине периодот на траума кој тешко ја оштети Венецуела, го дестабилизираше регионот, и им наштети на милиони нивни сонародници.

8.3 Специјалните улоги на демократиите на САД и Латинска Америка

Многу држави низ Америка, Европа и Азија се заинтересирани за состојбата во Венецуела, секако секоја со цел остварување на своите суверени интереси и многу во знак на солидарност со едната или другата од конкурентните венецуелски коалиции. Некои од нив се усогласија со политиката на САД. Други ја критикуваа Владата на Мадуро, но и се спротивставија на американската кампања за „максимален притисок“. Трети пак, се здружија со Мадуро и обезбедија финансирање на неговата влада за вредни добра и услуги и поддршка во меѓународните институции. Ако и кога преговорите ја намалуваат природата и димензиите на венецуелската конфронтација, повеќето од овие аспекти на меѓународната вклученост во Венецуела треба да отстапат место за понормални обрасци на комерцијална, образовна, технолошка и културна размена. Владата на САД беше најинволвирана во процесот на преговорите со Венецуела, со дипломатско признавање од де факто владата, лобирање за другите земји да ги поддржат економските санкции за промена на политиката на Венецуела или соборување на Мадуро и да ги одврати другите земји да го признаат Мадуро за претседател на Венецуела. Овие напори не успеаја со текот на времето.

Ситуацијата во Венецуела денес е променета, а исто така и меѓународниот контекст. Овие факти бараат нови и различни одговори на САД. САД треба активно да се вклучат во советувањето и поддршката на компромисот и демократски соживот во Венецуела. Треба да ги третираат администрацијата на Мадуро и Унитарната платформа како најрелевантни политички актери во Венецуела и да помогнат да се направи простор за слушање на мислењето на други актери како ненасилните партии и организации, вклучувајќи ги и оние

поврзаните со чавизам. Третирањето на следбениците на демократските партии, но и на чавистите кои го почитуваат законот - како легитимни учесници во јавниот и политичкиот живот во Венецуела ќе биде од суштинско значење за секој демократски исход.

Најважната улога на американската влада ќе биде да ги олесни нејзините санкции кон Венецуела за да има напредок во преговорите и ова олеснување е најважниот дел од моќта што ја има опозицијата, но владата на САД, всушност, го контролира нејзиното применување. Владата на САД, исто така, треба да обезбеди дарежлива помош за земји кои примаат бегалци од Венецуела и треба да продолжат да обезбедуваат привремен заштитен статус на венецуелските мигранти во САД.⁶⁶ Треба да бидат подготвени да одговорат на разумните барања од преговарачките страни со цел да помогнат во решавањето на практичните проблеми.

Еден нов важен елемент за зајакнување на преговорите е доаѓањето на власт на левичарски влади во Колумбија, Чиле и Бразил кои делат многу вредности и историски искуства со Венецуела но, за разлика од Владата на Мадуро се јасно посветени на демократијата и на заштита на човековите права. Навистина, тие на моменти биле критични кон владата на Мадуро и јасно се залагаат за демократска транзиција. Лидерите на овие влади - Густаво Петро од Колумбија, Габриел Борик од Чиле и Луис Инасио Лула да Силва од Бразил - имаат демократски кредибилитет и директни канали за комуникација со владата на Мадуро. Тие треба постојано да се охрабруваат да ги споделат релевантните искуства на нивните земји. Нивната почит кон демократското владеење, целосна заштита на политичките и човековите права, институционалните реформи за заштита на домородците, афро-потомците и другите малцинства, и социјалните и економските политики за намалување на сиромаштијата и исклученоста би можеле да им помогнат на Венецуелците да развијат визија и наратив за иднината на сопствената земја.

Нивните перспективи веројатно би биле попривлечни од опомените од САД или други земји надвор од регионот. Овие јужноамерикански земји не тргнаа по патот на Венецуела во

⁶⁶ United States Institute of Peace. Valbuena, N., Mines, K., Feierstein, M. (2023). "Six Ways to Help Sustain Venezuela's Negotiations"

последните дваесет години, и тие можат да им помогнат на Венецуелците да ги разберат предностите на правењето политички реформи преку демократски институции. Владата на САД треба да ја охрабри вмешаноста на државите од Латинска Америка од ваков вид, но не со вршење на притисок, туку со признавањето дека овие земји можеби се поефикасни од Вашингтон во изнесувањето аргументи за демократско владеење. Тие може да станат и нова „група пријатели“ која ќе ги придружува преговорите.

8.4 Преземање одговорност за мирни демократски промени

Одредувањето на тоа кој е виновен за неволјите на Венецуела веројатно нема да поттикне напредок кон санирање на штетите и подобрување на иднината на Венецуела. Од друга страна, преговорите, како и да се конституирани и спроведени, никој не може да гарантира дека ќе успеат. Во најдобар случај ќе им треба значително време, но сепак заслужуваат национална и меѓународна поддршка.

Ниту еден пат не е без ризик во такви крајно конфликтни околности. Сепак, ризиците од целосно истражување на преговарање на патот до вистинско демократско владеење и соживот со почитување и економско закрепнување во Венецуела треба да се разгледуваат сериозно од сите релевантни актери – после толку години поларизација, репресија и лишување, време е за сеопфатен напор и да се преговара за решенија за повеќекратната криза во Венецуела. Тоа е мојата гледна точка.

ДЕВЕТТА ГЛАВА

9. Подобрувањето на односот меѓу САД и Венецуела и новите области на соработка меѓу двете држави

Соработката меѓу Венецуела и САД по руската инвазија на Украина може потенцијално да има позитивно влијание врз решавањето на економската и хуманитарната криза во Венецуела. Сепак, важно е да се забележи дека решавањето на вакви сложени кризи бара сеопфатен пристап кој вклучува повеќе фактори и постојани напори во подолг период.

Потенцијалните области на соработка кои би можеле да придонесат за справување со кризата вклучуваат:

- Економска помош и инвестиции: САД, како голема економска сила, имаат потенцијал да обезбедат финансиска помош, инвестиции и техничка експертиза за поддршка на економското закрепнување на Венецуела. Ова може да помогне да се стабилизира економијата на земјата, да се подобри инфраструктурата и да се создадат можности за вработување.
- Хуманитарна помош: САД беа вклучени во обезбедувањето хуманитарна помош за Венецуела, вклучувајќи храна, медицински материјали и поддршка за основните услуги. Зголемената соработка би можела да доведе до зголемена испорака на помош, обезбедувајќи дека основните ресурси ќе стигнат до оние на кои им е најпотребна.
- Политички дијалог и посредување: Соработката меѓу двете земји може да го олесни политичкиот дијалог и напорите за посредување за изнаоѓање мирно и инклузивно решение за тековната политичка криза во Венецуела. Ова може да вклучи охрабрување на преговорите меѓу владата и опозициските сили, со цел да се воспостави демократска и стабилна рамка на владеење.
- Меѓународна поддршка и координација: Соработката меѓу Венецуела и САД може да помогне да се добие поширока меѓународна поддршка за справување со кризата.

Работејќи заедно, тие би можеле да мобилизираат дипломатски напори, да ангажираат регионални и меѓународни организации и да ја поттикнат соработката меѓу нациите за справување со економските и хуманитарните предизвици во Венецуела.

Сепак, важно е да се препознае дека постојат пречки и сложености кои можат да го попречат или забават ваквиот напредок. Тие вклучуваат политички разлики, дефицит на доверба, различни приоритети и потенцијално противење од различни засегнати страни внатре и надвор од Венецуела. Решавањето на економската и хуманитарната криза во Венецуела ќе бара одржлива посветеност, координирани напори меѓу повеќе актери и сеопфатен пристап кој ќе ги решава основните причини за кризата.

На крајот на краиштата, иако соработката меѓу Венецуела и САД има потенцијал да придонесе позитивно за решавање на кризата, таа не е гаранција за итен крај на сложените предизвици со кои се соочува Венецуела. Ќе бара долгорочна посветеност и заеднички напори од различни страни за да се постигнат одржливи решенија и да се олеснат страдањата на венецуелскиот народ.

9.1 Можен крај на светската енергетска криза

Добрите односи меѓу САД и Венецуела потенцијално би можеле да придонесат за решавање на светската енергетска криза, како резултат на:

- Зголемена енергетска соработка: Подобрените односи меѓу САД и Венецуела би можеле да го отворат патот за засилена енергетска соработка. Венецуела поседува значителни резерви на нафта, и иако нафтата не е примарен извор на енергија во фокусот на енергетската криза во Европа, таа сепак може да игра улога во диверзификацијата на енергетските резерви. САД, како главен глобален производител на енергија, би можеле да работат во партнерство со Венецуела за да

ги истражат патиштата за зголемен извоз на нафта во Европа, со што ќе обезбедат алтернатива на традиционалните извори на гас.⁶⁷

- Промоција на регионалната енергетска стабилност: Позитивните односи меѓу САД и Венецуела можат да придонесат за промовирање на регионалната енергетска стабилност. Со поттикнување на опкружување за соработка, двете земји би можеле да работат заедно за да ја поттикнат стабилноста во енергетскиот сектор во Латинска Америка, вклучувајќи ја и нафтената индустрија во Венецуела. Стабилна и просперитетна Венецуела би била подобро позиционирана да придонесе позитивно на глобалните енергетски пазари и потенцијално да ги ублажи ограничувањата за снабдување во Европа.
- Поддршка за реформите на енергетскиот пазар: САД имаат експертиза во реформите на енергетскиот пазар и регулаторните рамки. Со соработка со Венецуела, САД би можеле да понудат техничка помош и насоки за да помогнат во подобрувањето на ефикасноста и транспарентноста на енергетскиот сектор на Венецуела. Ваквите реформи ќе придонесат за зголемување на капацитетот за производство на нафта на Венецуела и потенцијално проширување на нејзиниот извоз на глобалните пазари, вклучувајќи ја и Европа.
- Зајакнување на регионалните енергетски партнерства: Добрите односи меѓу САД и Венецуела може да го олеснат развојот на посилни регионални енергетски партнерства во Латинска Америка. Со поттикнување на соработката меѓу регионалните производители на енергија, вклучително и Венецуела, и охрабрување на инвестициите во инфраструктурата, САД можат да помогнат да се создаде поинтегриран и меѓусебно поврзан енергетски пазар. Оваа регионална соработка потенцијално би можела да обезбеди дополнителни енергетски ресурси за Европа и да го ублажи влијанието на енергетската криза.
- Искористување на дипломатското влијание: САД имаат значително дипломатско влијание на глобалната сцена. Со поттикнување позитивни односи со Венецуела, САД можат да ги искористат своите дипломатски напори за промовирање на дијалогот и соработката меѓу различните чинители вклучени во решавањето на светската енергетска криза. Ова може да вклучи олеснување на дискусиите,

⁶⁷ Center on Global Energy Policy. (Internet). “Venezuela Oil: An Option Amid Crisis?”

посредување во конфликти и охрабрување на сите страни да работат на одржливи решенија.

Важно е да се напомене дека овие аргументи се многу корисни со цел ставање крај на светската енергетска криза, но нејзиното решавањето бара сеопфатни напори кои вклучуваат повеќе фактори и засегнати страни. Додека позитивните односи меѓу САД и Венецуела можат да придонесат за пошироки енергетски дискусии, комплексноста на кризата бара заеднички пристап кој вклучува европски нации, снабдувачи со енергија и регулаторни тела кои работат заедно за да ги диверзифицираат изворите на енергија, да ја подобрат енергетската ефикасност и да ја зајакнат регионалната соработка за енергија.

Како нафтата и гасот на Венецуела ќе се дистрибуираат во Европа со помош на САД?

Со помош на САД можат да се истражат неколку патишта за да се олесни транспортот на венецуелската нафта и гас во Европа и потенцијално да се придонесе за решавање на енергетската криза:

- Дипломатско олеснување: САД, како главен дипломатски играч, можат да го искористат своето влијание и дипломатските канали за да помогнат во воспоставувањето дијалог и соработка меѓу Венецуела и европските земји. Со посредување во дискусиите и олеснување на договорите, САД можат да ги промовираат неопходните дипломатски услови за транспорт на венецуелската нафта и гас во Европа.
- Инвестиции во инфраструктурата: САД би можеле да поддржат инвестиции во развој на инфраструктурата за да го подобрат транспортот на венецуелската нафта и гас во Европа. Ова може да вклучува помош при изградба или подобрување на цевководи, капацитети за складирање и терминали за испорака. Ваквите инвестиции ќе го олеснат ефикасниот и исплатлив транспорт на енергетските ресурси на Венецуела до европските пазари.
- Трансфер на технологија и експертиза: САД поседуваат напредна технологија и експертиза во енергетскиот сектор. Со соработка со Венецуела, САД можат да

подржат трансфер на техничко знаење и напредни техники за екстракција за да се зголеми ефикасноста на производството и да се оптимизира искористувањето на ресурсите. Ова може да доведе до зголемено производство на нафта и гас, што ќе го направи поодржливо за извоз во Европа.

- Регулаторна поддршка: САД можат да обезбедат регулаторни насоки и поддршка за да ѝ помогнат на Венецуела да ги усогласи регулативите на својот енергетски сектор со меѓународните стандарди. Оваа помош ќе го олесни усогласувањето со европските енергетски регулативи и стандарди, што ќе го направи извозот на нафта и гас од Венецуела попривлечен за европските купувачи и ќе обезбеди непречена интеграција на европскиот енергетски пазар.
- Економски стимулации и инвестиции: САД можат да ги охрабрат своите енергетски компании да инвестираат во проекти за нафта и гас во Венецуела, а со тоа да ги промовираат економските врски меѓу двете земји. Оваа инвестиција не само што ќе помогне да се зголеми производствениот капацитет, туку и да се подобри оперативната ефикасност и технолошкиот напредок, со што венецуелските ресурси ќе бидат поконкурентни на глобалниот пазар.
- Геополитички аспект: САД, со своето геополитичко влијание, можат да работат на ублажување на какви било геополитички пречки што може да го попречат транспортот на венецуелска нафта и гас во Европа. Ова вклучува решавање на меѓународните санкции, поттикнување дијалог меѓу Венецуела и релевантните регионални актери и промовирање на политичката стабилност во регионот.

Важно е да се напомене дека изводливоста за дистрибуција на венецуелската нафта и гас да стигнат до Европа со помош на САД зависи од различни фактори, вклучувајќи ја геополитичката динамика, економските размислувања и подготвеноста на сите вклучени страни да соработуваат.

На крајот на краиштата, САД можат да дадат голема поддршка во олеснувањето на транспортот на венецуелската нафта и гас во Европа, но потребни се заеднички напори меѓу сите засегнати страни, вклучително Венецуела, европските земји и енергетските компании, за да се надминат логистичките, економските и политичките предизвици.

10. Заклучок

Истражувањето што е направено во овој магистерски труд навлегува во сложената динамика на надворешната политика на Венецуела кон Соединетите Американски Држави и нејзините импликации во контекст на светската енергетска криза. Со испитување на историските, политичките и економските фактори, добивме вредни сознанија за мотивациите и стратегиите зад пристапот на Венецуела кон овие критични прашања.

Генерално, главната и посебните хипотези се покажуваат како оправдани затоа што веќе се направени одредени чекори од страна на САД и Венецуела со цел подобрување на соработката и односите меѓу овие две земји. Некои од нив се: ослободувањето на воените затвореници или членови на семејството и нивно предавање во матичната држава, дозволување на странски нафтени компании да вршат дејност на територијата на Венецуела и американското посредување во процесот за демократски промени во Венецуела. Неодамнешното враќање на добро подготвените преговори во Мексико Сити и Каракас меѓу владата на Венецуела и коалицијата на Унитарната платформа на демократските опозициски партии е важен чекор. Сите клучни актери – администрацијата на Мадуро и нејзините домашни и меѓународни поддржувачи, демократската опозицијата и нејзините поддржувачи дома и во странство, венецуелското граѓанско општество, владите и невладините организации на САД и на другите ангажирани меѓународни играчи – му пристапија на овој процес со реални стратегии и очекувања, како поддршка на искрени, почитувани и напорни преговори. Преговарачите и нивните меѓународни сојузници не очекуваат дека ќе се решат сите проблеми на земјата одеднаш, туку дека ќе се најде заеднички јазик, со помош на кој ќе можат полека, но сигурно да направат големи промени.

Од извршените анализи може да се заклучи дека надворешната политика на Венецуела кон САД е обликувана од комбинација на идеолошки разлики, конкуренција во ресурсите и регионална динамика на моќ. Стремежот на земјата за енергетски суверенитет, национализацијата на нејзината нафтена индустрија и акцентот на регионалната интеграција честопати се судираат со интересите и целите на САД, што доведува до затегнати односи меѓу двете нации.

Понатаму, оваа теза го нагласи значењето на светската енергетска криза и нејзиното влијание врз надворешнополитичките одлуки на Венецуела. Како еден од најголемите светски производители на нафта, економското богатство на Венецуела е сложено поврзано со глобалниот енергетски пазар. Флукуирачките цени на нафтата, променливата геополитичка динамика и еколошките грижи придонесуваат за нестабилноста на светската енергетска криза. Одговорот на Венецуела на оваа криза се карактеризира со обиди да ја диверзифицира својата економија, да ги зајакне врските со алтернативните енергетски партнери и да ги искористи своите нафтени резерви како дипломатска алатка. Освен тоа, беше анализирано влијанието на домашните фактори врз надворешната политика на Венецуела, вклучувајќи ги економските предизвици, политичката нестабилност и ерозијата на демократските институции. Оваа внатрешна динамика не само што ги ограничува опциите за надворешна политика на земјата, туку придонесува и за опаѓање на нафтениот сектор, што, пак, има импликации врз глобалните енергетски пазари.

Во однос на спроведеното истражување, евидентно е дека надворешната политика на Венецуела кон САД и нејзиниот став кон светската енергетска криза се длабоко испреплетени. Надворешнополитичките одлуки на Венецуела имаат далекосежни импликации за светската енергетска криза. Венецуела, како дом на некои од најголемите докажани резерви на нафта во светот, историски одигра клучна улога во глобалниот енергетски пејзаж. Сепак, внатрешните превирања во земјата, лошото управување со нејзиниот нафтен сектор и меѓународната изолација доведоа до значително опаѓање на нејзиниот капацитет за производство на нафта. Ова ги влоши предизвиците на светската енергетска криза. Падот на производството на нафта во Венецуела придонесе за поголема енергетска несигурност на глобално ниво, ставајќи дополнителни оптоварувања на веќе крехкиот енергетски систем. Ја нагласи потребата за диверзификација на изворите на енергија и реevaluација на глобалната енергетска зависност од неколку клучни земји производители на нафта. Бранливите ефекти од неволјите во Венецуела ја покажаа меѓусебната поврзаност на енергетската безбедност и меѓународните односи, како и важноста на политичката стабилност во земјите производители на нафта. Светската енергетска криза ја принуди Венецуела да се приспособи и да се движи по брзо менување

на глобалниот пејзаж, барајќи сојузи и партнерства кои можат да помогнат да се ублажи влијанието на флукуирачките цени на нафтата и да се обезбеди нејзината економска стабилност. Од дополнително направените анализи, видовме и дека е можно преориентирањето на Венецуела како долгогодишен пријател на Русија, кон САД со цел подобрување на својата економска и политичка состојба во регионот.

Оттука важно е да се признаат вродените сложености и предизвици што претстојат пред надворешната политика на Венецуела кон САД и нејзиниот одговор на светската енергетска криза. Идната траекторија на оваа динамика ќе биде под влијание на мноштво фактори, вклучувајќи ги политичките транзиции, економските реформи и глобалните енергетски трендови. За креаторите на политиките и засегнатите страни е императив внимателно да се справат со овие предизвици, барајќи патишта за дијалог, соработка и одржливи енергетски решенија.

На крајот, разбирањето и анализата на надворешната политика на Венецуела кон САД и нејзиниот придонес за завршување на светската енергетска криза обезбедува вредни сознанија за сложената интеракција помеѓу геополитиката, енергетските ресурси и националните интереси. Овој магистерски труд има за цел да даде позитивен пристап на оваа повеќеслојна динамика, обезбедувајќи сеопфатна рамка за понатамошно истражување и информирани дискусии за политиките. Продолжувајќи да ги истражуваме и разбираме сложеноста на овие прашања, можеме да се стремиме кон постабилен, правичен и одржлив глобален енергетски пејзаж.

Библиографија

Книги

- Betancourt, R. (1979). “Venezuela: Oil and Politics”
- Carroll, R. (2013). “Comandante: Inside Hugo Chávez’s Venezuela”
- Clem, R., Maingot, A., Eguizabal, C. (2015). “Venezuela’s Petro Diplomacy: Hugo Chavez’s Foreign Policy”
- Congressional Research Service. (2014). “Venezuela: Background and U.S. Relations”
- Corrales, Javier., Romero, Carlos A. (2012). “U.S.-Venezuela Relations since the 1990s: Coping with Midlevel Security Threats (Contemporary Inter-American Relations)”
- Council of the European Union. Council Library Main Collection. Bertenstein, A. (2021). “The concept of solidarity : energy policy in the European Union”
- Epstein, A. (2014). “The moral case for fossil fuels”
- Espinosa, R. (2006). “Las Contradicciones de PDVSA: Más Petróleo a Estados Unidos y Menos a América Latina”
- Fernandez, C., Rendon, M. (2021). “Lessons for Negotiations in Venezuela: A Roadmap”
- Gallegos, R. (2016). “Crude Nation: How Oil Riches Ruined Venezuela”
- History by the Hour. (2019). “Nicolás Maduro: The Life of Nicolás Maduro, Venezuela's President”
- Iturrieta, E. (2018). “Historia minima de Venezuela”
- Lecumberri, B. (2013). “La revolucion sentimental”
- Luciani, G., Hafner, M. (2022). “The Palgrave Handbook of International Energy Economics”
- Maingot, A. Clem, R. (2015). “Venezuela's Petro-Diplomacy: Hugo Chávez's Foreign Policy”
- Meléndez, F. (2019). “The Venezuela of Nicolás Maduro: The how the successor of Hugo Chávez, he arrived, and he has remained in the power”
- Mora Brito, D. (2004). “La Política Exterior de Hugo Chávez En Tres Actos (1998-2004)”

- Most, D., Schreiber, S., Herbst, A., Jakob, M., Martino, A., Poganietz, W. (2021). “The Future European Energy System Renewable Energy, Flexibility Options and Technological Progress“
- Nagel, J. Toro, F. (2013). “Blogging the Revolution: Caracas Chronicles and the Hugo Chávez Era” 156-168.
- Palma, Pedro A. (2021). “Foreign Exchange Policy in Venezuela. More than 100 years of history“
- Petkoff, T. (2010). “El Chavismo Como Problema”
- Pismataro, F., Lisio, A., Rodriguez, R. (2016). “De Chávez a Maduro: Balance y perspectivas“
- Purdue University Press West Lafayette, Indiana. Global Policy Research Institute. Simons, R., Coyle, E. (2014). “Understanding the Global Energy Crisis“
- Santodomingo, R. (2013). “De verde a Maduro: El sucesor de Hugo Chavez”
- Sixsmith, M. (2010). “Putin’s Oil: The Yukos affair and the struggle for Russia“
- Urrutia, E. (2006). “Las Dos Etapas de la Política Exterior de Chávez”
- Wimer, Fernando R. (2021). “La alianza Rusia-Venezuela durante el siglo XXI: consideraciones en torno a la cuestión military“

Трудови

- Ghent University. Ghent Institute for International and European Studies. Coppenolle, H., Bougrea, A., Taghon, S., Haesebrouck, T. (2023). Gies Occasional Paper. Vol 2. December 2022 - February 2023. “The Global Energy Crisis”
https://www.researchgate.net/publication/368653998_The_Global_Energy_Crisis
- Hojen, L. (2015). “U.S.-Venezuela Relations in the 21st Century”
https://projekter.aau.dk/projekter/files/213145141/Masters_Thesis_LHojen_29.05.2015.pdf
- International Institute for Sustainable Development. Wooders, P., Roth, J., Kuehl, J., Gerasimchuk, I., Gass, P. (2021). “Just Transition to a Green Economy”
<https://www.iisd.org/publications/report/just-transition-green-economy>
- Jones, H. (2019). “What happened to Venezuela?”
<https://thesis.honors.olemiss.edu/1344/1/Final%20Draft.pdf>
- Observatorio Venezolano de Finanzas. (2022). “Propuestas para resolver la crisis económica de Venezuela”
https://observatoriodefianzas.com/wp-content/uploads/OVF-Propuestas_para_resolver_la_crisis_economica_de_Venezuela052022.pdf
- Rodriguez, F. (2022). “Sanctions, Economic Statecraft and Venezuela’s Crisis”
https://sanctionsandsecurity.org/wp-content/uploads/2022/01/January-2022-Venezuela-Case_Rodriguez.pdf
- Wilson Center. Latin American Program. Kissinger Institute. Kaplan, B., Penfold, M. (2019). “China-Venezuela Economic Relations: Hedging Venezuelan Bets with Chinese Characteristics”
https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/china-venezuela_relations_final.pdf
- Wilson Center. Latin American Program. Penfold, M. (2022). “U.S. Venezuela Policy: Moving Beyond Sanctions”
<https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/U.S.%20Venezuela%20Policy-%20Moving%20Beyond%20Sanctions.pdf>

Документи

- European Parliament. European Parliamentary Research Service. BRIEFING. Towards climate neutrality: Economic impacts of the green transition. 2022
- Human Rights Watch. World Report 2023: Venezuela
- International Energy Agency. World Energy Outlook Report 2018
- Извештај од Светска Банка за Индекс на сиромаштија на Венецуела (1997-2013)
- Меморандумот за разбирање помеѓу Владата на Боливарската Република Венецуела и опозицијата
- United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Energy Statistics Pocketbook 2022
- U.S. Department of State. Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs. 2022 INCSR–Volume I: Drug and Chemical Control. P.215-217
- United States Federal Register. Office of Foreign Assets Control, Treasury. (2023). Publication of Venezuela Sanctions Regulations Web General Licenses 29, 30, 30A, 31, and 31A
- World Vision Report. Venezuela Crisis Response. Situation Report. 2022

Користени интернет страници:

- Center on Global Energy Policy. (Internet). “Venezuela Oil: An Option Amid Crisis?”
<https://www.energypolicy.columbia.edu/venezuela-oil-option-amid-crisis>
- Efecto Cocuyo. Cardozo, E. (2022). “Guerra en Ucrania limitará apoyos internacionales a la oposición venezolana” Available at:
<https://efectococuyo.com/politica/guerra-en-ucrania-limitara-apoyos-internacionales-a-la-oposicion-venezolana-estiman-analistas>
- E-International Relations. Chang, J. (Internet). “Rogue Relations under Max-Pressure: Iran-Venezuela Bilateral Engagement 2013–2020”
<https://www.e-ir.info/2021/03/08/rogue-relations-under-max-pressure-iran-venezuela-bilateral-engagement-2013-2020>
- Euractiv. (Internet). “US, EU, Latin American countries meet to encourage Venezuela elections”
<https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/us-eu-latin-american-countries-meet-to-encourage-venezuela-elections>
- European Commission. (Internet). Renewable energy directive
https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/renewable-energy-directive_en
- Eurostat. (Internet). Waste management indicators
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_management_indicators#Context
- Global Americans. (Internet). “An Insider’s View of U.S. Sanctions on Venezuela”
<https://theglobalamericans.org/2023/01/an-insiders-view-of-u-s-sanctions-on-venezuela>
- International Energy Agency. (Internet). “Southeast Asia Energy Outlook 2022”
<https://www.iea.org/reports/southeast-asia-energy-outlook-2022/key-findings>
- International Energy Agency. (Internet). “World Energy Employment”
<https://www.iea.org/reports/world-energy-employment/overview>
- International Energy Agency. (Internet). “World Energy Outlook 2022 shows the global energy crisis can be a historic turning point towards a cleaner and more secure future”
<https://www.iea.org/news/world-energy-outlook-2022-shows-the-global-energy-crisis-can-be-a-historic-turning-point-towards-a-cleaner-and-more-secure-future>

- Moody's Analytics. (Internet). “Venezuela - Economic Indicators“
<https://www.economy.com/venezuela/indicators>
- Statista. (Internet). Electricity demand in the European Union (EU) from 2000 to 2021
[https://www.statista.com/statistics/1260536/eu-power-demand/#:~:text=Power%20demand%20in%20the%20European%20Union%20\(EU\)%202000%2D2021&text=In%202021%2C%20electricity%20demand%20in,comparison%20to%20the%20previous%20year](https://www.statista.com/statistics/1260536/eu-power-demand/#:~:text=Power%20demand%20in%20the%20European%20Union%20(EU)%202000%2D2021&text=In%202021%2C%20electricity%20demand%20in,comparison%20to%20the%20previous%20year)
- The Maritime Executive. (Internet). “Report: Repsol and Eni May Begin Limited Oil Exports From Venezuela“
<https://maritime-executive.com/article/report-repsol-and-eni-may-begin-limited-oil-exports-from-venezuela>
- The Wall Street Journal. (Internet) “U.S. Looks to Ease Venezuela Sanctions“
<https://www.wsj.com/articles/u-s-plans-to-ease-venezuela-sanctions-enabling-chevron-to-pump-oil-11665005719>
- Transparency International. Venezuela Corruption Index. 2022 Data
<https://tradingeconomics.com/venezuela/corruption-index>
- UN Environment Programme. (Internet). Goal 7: Affordable and clean energy
<https://www.unep.org/explore-topics/sustainable-development-goals/why-do-sustainable-development-goals-matter/goal-7>
- United Nations Industrial Development Organization. (Internet). “Green Hydrogen: The energy opportunity for decarbonization and developing countries“
<https://iap.unido.org/articles/green-hydrogen-energy-opportunity-decarbonization-and-developing-countries>
- United States Institute of Peace. Valbuena, N., Mines, K., Feierstein, M. (2023). “Six Ways to Help Sustain Venezuela’s Negotiations“ Available at:
<https://www.usip.org/publications/2023/01/six-ways-help-sustain-venezuelas-negotiations>
- United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (Internet). “New Political Agreement Finally Tackles Venezuela’s Social Crisis“
<https://reliefweb.int/report/venezuela-bolivarian-republic/new-political-agreement-finally-tackles-venezuelas-social-crisis>

- Venezuela GDP Per Capita 1960-2022. (Internet).
<https://www.macrotrends.net/countries/VEN/venezuela/gdp-per-capita>
- Venezuelan Politics and Human Rights. Ramsey, G. (2022) “Without justice and reparation for victims, there can be no solution in Venezuela” Available at:
<https://www.venezuelablog.org/interview-prodavinci-pressure-towards-realistic-solutions>
- Voz de America. (Internet). “Siete puntos para entender la cooperación militar entre Venezuela y Rusia“
“<https://www.vozdeamerica.com/a/siete-puntos-para-entender-hacia-donde-va-la-cooperacion-militar-ruso-venezolana/6446574.html>”
- World Economic Forum. (Internet). “Transitioning Industrial Clusters Towards Net Zero: Energy efficiency is finally turning a corner as the world tackles the energy and climate crises“
<https://www.weforum.org/agenda/2023/01/energy-efficiency-energy-and-climate-crises>